

2
MİKAYIL MÜŞFİQ

seçilmiş əsərləri

MİKAYIL MÜŞFİQ

SEÇİLMİŞ
ƏSƏRLƏRİ

ÜÇ CİLDƏ
II CİLD

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

"AVRASIYA PRESS"
BAKİ-2008

248735

Tərtib edəni və redaktoru:

Gülhüseyn Hüseynoğlu

894.3611-dc22

AZE

Mikayıl Müşfiq. Seçilmiş əsərləri. Üç cildə. II cild. Bakı,
“Avrasiya press”, 2008, 248 səh.

ISBN 978-9952-442-06-9

© “AVRASIYA PRESS”, 2008

**MÜXTƏLİF İLLƏRİN
ŞEİRLƏRİ**

BULUD QARŞISINDA

Nə qaplamışsan göyü, sən ey bulud, xınca-xınc?!
Nədir ildırımında bu gurultu, bu çaxınc?!
Qaranlıqda sıyrılan hər şimşəyin bir qılınc.

Yetər, çaxma, ey bulut!
Mənə bir qədər sükut!

Həyəcan az deyildir onsuz da içərimdə,
Bu gənc fikirlərimdə, bu körpə hisslərimdə,
Səndən umacağım yox, dolaşib üzərimdə

Yetər, çaxma, ey bulut!
Mənə bir qədər sükut!

Düşün, uzun qissədir bu gəncliyin qissəsi,
İstəməm gurultunu, mənim səsim mis səsi,
Nə bir qüvvət qayğısı, nə bir həyat qüssəsi.

Yetər, çaxma, ey bulut!
Mənə bir qədər sükut!

Dolaşma baş ucumda bir qara qüvvət kimi,
Aydın yoluma çıxma bir dərin zülmət kimi,
Güclüyəm, dəhşətliyəm mən əbədiyyət kimi.

Yetər, çaxma, ey bulut!
Mənə bir qədər sükut!

GƏZDİYİM YERLƏR

Əsrlərdən bəri, illərdən bəri
Dərdinə qaldığım yerdir bu yerlər.
Biliyor saçları qızıl bir pəri
Qurbanı olduğum yerdir bu yerlər!

Bu gözəl aləmi gəzdikcə dağ-dağ,
Oldum sevincinə, qəminə ortağ.
Ey söyüdlü dəre, ey dumanlı dağ,
Səfaya daldığım yerdir bu yerlər!

Qapıldım bu yerdə əyləncələrə,
Anlamış hər irmaq, bilmiş hər dəre,
Ya dalıb diqqətlə düşüncələrə,
Ya ilham aldığım yerdir bu yerlər!

İŞÇİ QIZ

Sən hər gün yorulmuş dönərkən işdən,
Bir arzu könlümü çəkər qarşına.
Nəzərlərindəki bir titrəyişdən
Sonra, həyatınla oldum aşına.

Üzündə sönməyən nurlu zəhmətin
Çiçəklər açaraq gülümsəyirkən,
Kəskin addımlarla görünüb mətin,
Önümdən keçirsən hər sabah erkən.

Bir tərəfdən məktəb, bir tərəfdən iş...
Yorğun gözlərində ərir kölgələr.
Çünki asan deyil böylə bir gediş...
Anlayıram könlün dincəlmək istər.

Məni sevindirən bir şey var, o da
Həyatı incədən düşünməyindir.
Bu həyat dediyin varlıq, uyquda
Bilirsən eyləməz insana təsir.

Xüsusilə qadın, o canlı məxluq
Silkinib qalxmazsa köhnə yerindən,
Ömür qəndilinin şölələrindən
Dərdiyi çiçəklər olacaq soluq.

Fikrim almaz kimi yanar, parıldar,
İş üstündə səni şaşqın görüncə.
Şərim vulkan kimi coşar, guruldar,
Səni həyəcanlı, daşqın görüncə.

Bilirəm, sənin o iri gözlərin
Gündüzdən aydıdır, gecədən dərin...
Haydı, əməkçi qız, gəl məni dinlə!
Sənin xəyalınla, sənin dilinlə

Qaldırıb şerimi səsləndiririm
Gülgün qədəhlərin əvəzində, yar.
Bəlkə yarın dəxi bu günkü şerim
Qoparsın hər yerdə şən gurultular!..

QAFQAZ

Şərqdə bir çox fırtınalı boralar əsmiş,
Qoparmışlar keçdikləri yolda tozanaq.
Hər bora bir gic ürəkdən qopan həvəsmiş,
Bunlar üçün Qafqaz dəxi yapılmış oylaq.

Bu uğursuz boraları əsdirenləri
Ehtirasla qucaqlarkən mərmər sinələr,
Ac torpaqla yutmuş susuz can verənləri
O canavar ağızları qorxunc sənələr.

Gözəl Qafqaz o günləri artıq unutmuş,
Başqa səs var zurnasında, balabanında.
O üzünü indi başqa bir üfqə tutmuş,
Başqa quşlar dəm çəkiyor sayəbanında.

...Azərbaycan uğuldayan buruqlarilə
Ətrafına bir div kimi nərələr saçar.
Əməkçilər qüvvətilə, ixtiyarilə
İctimai cəmiyyətə hər gün yol açar.

Dinlə, Tiflis, keçmişini eyləyincə hiss
Gəmiriyor içərimi yırtıcı dişlər.
Tiflis, Tiflis, ey çiçəklər bəldəsi Tiflis,
Dilə gəlməz o səndəki ilərləyişlər.

Gürcü qızı, bir ruzgarın xülqi var səndə,
Küləklərin rəftarından doğdunmu nədir?!
Qaşlarının budaqları kölgəliyində
Könlüm kimi göyərçinlər nədən titrəyir?

Burax günəş indi balıq şüalarilə
Damla-damla əriyərək batsın sularda.
Biz məhəbbət günəşinin parçalarilə
İsinəriz bu Qafqazda, bu şux diyarda.

Burax bizim qarşımızda diz çöksün, burax,
O başı dik, başı müzlüm dumanlı dağlar!
Qaynar-qaynar gözlərindən yaş töksün, burax,
Hər ruzgara köküs gərən amanlı dağlar!

YENİ MAYIS

Hər mövsüm bir mövsümün nəticəsindən doğar,
Biz də bir vuruşmanın doğduq nəticəsindən.
Qərinələrdən əsən həyat qılıqlı ruzgar
İnildəyib, yaratdı bizi son nəfəsindən.

Bu duyğularla məşğul ikən pəncə-pəncəyə
Gərdi siyah buludlar başımı örtən damda.
Nəhayət, son verildi yatmadığım gecəyə,
Sabah-sabah bir mayıs rəqs edərkən odamda.

Mayıs – əmək bayramı! “Novruz”ların yanında
Öncə çıpaq bir öksüz qədər uçqudu bənzi.
Bu günə mənim kimi, bir şey vardı canında,
Ürəklərə dərinli əvvəlkindən nüfuzi.

Bu sabah bir mayısın xeyli rəngi açıqdı,
Ötən mayıslar kimi nə sərsəmdi, nə şaşqın.
Gəldi gülər üz ilə, gəldi qarşıma çıxdı,
Onda zövqü var idi bir vəslə irən aşqın.

Baxdım, bütün dörd yanımla sanki yıxanmaqdadır
Çəlik ilə qüvvətin mavi şəfəqlərində,
Yoxsa həyatımı böylə sel kimi axmaqdadır,
Yoxsa biz canlanmışıq bu yurdun hər yerində?

Əvət, canlanan bizik, bizim həyatdır axan,
Biz ki, onu qüvvətilə verməkdəyiz iləri.
Qızarmış üzümüzdə, əvət, görəcək baxan
Cəsarət əvəzində mətənət atəşləri.

Hərərətlə bir mayıs
Tökülmədəykən indi mavi açıq gündüzə,
Hayqıralım, deyəlim mətanətlə:
– Bir mayıs,
Sağlam ruh, sağlam vücud, sağlam duyğu ver bizə!

Şaxtalara şəfəq sal, dəzgahları salamla!
Günəşinlə parləsın üzlər, ərgin çəliklər!
Zavodlar qaynaşınca,
Qaynaşınca fabriklər,
Düdüklərin gur səsi sərhədləri aşınca,
Üz-gözünüz dikilsin cahana ehtişamla!

Bir mayıs, səni gördüm,
Bir saz yaptım çəlikdən,
Simlərini qəlbimin damarlarından hördüm,
Buraxın, hayqırıb mən daşlıqdan, təpəlikdən,
Söyləyəyim: –Bir mayıs, kinin yoxalmaqdadır,
Dərdin azalmaqdadır, feyzin çoxalmaqdadır.

CAMLAR

Bir tərəfdə sement, bir tərəfdə daş...
Əllərdə xərəklər, yerdə çuxurlar.
Novların içində böyük bir təlaş,
Həpsi bir-birinə meydan oxurlar.

Bunlar cansız deyil, bunlar şüurla
Həpsi qüdrətini göstərmək istər.
Həpsi bir sarsılmaz mətin qürurla
Quruluş yolunda can vermək istər.

Toplandı bir yerə, çaqıl, kirəc, su,
İşçi qüvvəsilə şaxələndilər.
Bir məqsəd uğrunda bunlar, doğrusu,
Göylərin təkinə atılmaq dilər.

Qoyuldu özüllər, boylandı tağlar,
Tikildi divarlar, şumal dirəklər.
Günəşin üzünə baxdı otaqlar,
Evimiz tikildi, bitdi müxtəsər.

Çılpaq pəncərələr daha həzindi,
Camlar gülməyirdi pəncərələrdə.
Sokakda boylanan bir yolçu dindi:
– Bu evin, – sordu ki, – camları nerdə?

Salındı camları bir sabah erkən,
Yandı tağlarında min bir fanar da.
Gördülər işçilər baxıb keçirkən
Kəndi gözlərini bu aynalarda.

ÖYRƏNİŞ

Həyat nədir? Sual verdim özümə,
Mənasını çiçəklərdən öyrəndim.
Yaşadıqca çarpışmayı, sevməyi
Qəlbimdəki diləklərdən öyrəndim.

Bir yay aldım çıxmaq üçün şikarə,
Tuş gəldim bir ahu gözlü nigarə
Nişan alıb ox atmağı, nə çarə,
Daş ürəkli mələklərdən öyrəndim.

Sular kimi köpüklənib daşmağı,
Ellər kimi uca dağlar aşmağı,
Min bir əməl arxasınca koşmağı
Dürlü-dürlü ürəklərdən öyrəndim.

Xəbər olsun hər təzəyə, hər gəncə:
İnsan – çocuq, həyat ona əyləncə...
Mən gurultu qoparmağı ilk öncə
Alov gözlü şimşəklərdən öyrəndim.

Həyat nədir, ölüm nədir? Boş sual!
Sevda nədir, hicran nədir? Bir xəyal!
Mən bunların əsasını, işte, al:
Hər çəkdiyim əməklərdən öyrəndim.

O ZAMAN KI...

O zaman ki, dünyanın ən dik şahiqasında
Dalğalanan bayrağım günəşlərlə bərabər,
O zaman ki, yerlərin, göylərin yaxasında
Çağlar, axar, guruldar, şəfəqdən şələlələr,

O zaman ki, rəhbərin fikri, zikri, iqrarı,
Gülümsər hər baxışda bir şəffaf lövhə kibi.
O zaman ki, rəhbərin fikrinin qanadları
Sayəsində dil açar yerin, göylərin dibi,
O dəm, o saat, o gün, o gün, o saat, o dəm
Sevinərəm ürəkdən əgər gənc ola bilsəm.

Geri qayıtmaq deyil bu arzudan maqsadım,
Bu duyğunu qaldıran daşqın müxəyyələmədən.
Bəzi siyah günləri görmək deyil muradım,
Yeni həyat baharı ərzə gülümsəyirkən.

Dilərdim o günlərin əmək bayramlarında
Dalğalar arasından deyəydim: Hurra!.. Hurra!
Gülgün səhərlərində, dilbər axşamlarında
Mən çıxarmaq dilərdim bir mədəni yayqara.

O zaman ki, sıldırım qayalar, uca dağlar,
Yeni nəslin əlindən qoparacaq vaveyla,
Arkadaş, əgər olsam mən o zaman ixtiyar,
İştirak edə bilməm o gedişdə, pək əla,
Ona görə deyirəm bir az gənc ola bilsəm
O dəm, o saat, o gün, o gün, o saat, o dəm.

O zaman ki, rəhbərin ölməz əsərlərini
Vərəqlər hər tərəfdə ruzgar qanadlı əllər,
O zaman ki, yaldızlar hər könül dəftərini
"Cahan qırmızılaşdı" kimi dadlı bir xəbər,

O zaman ki, döyünər ürəklərlə ürəklər
İrəlləyər addımlar addımlarla bərabər
O zaman ki, hər dodaq atəşin diləklərlə
Beynəlmiləl marşını oxur yüksəkdən əzbər,
O dəm, o saat, o gün, o gün, o saat, o dəm
Bir az gənc ola bilsəm, bir az gənc ola bilsəm!

LİNOTİP

Ey kaç il oturmada qalın barmaqlarımla,
Güllə kimi işləyən yalın barmaqlarımla,
Bir lövhənin üstünə düzdüyüm qara xətlər.

Hala iztirabımız yaşayır içərimdə,
Sirdaşsınız, canavar ulayır ciyərimdə,
Ey üzümdə sayrılıq, bağrımda yara xətlər.

Pəncərəmdə çınlayan çılğın yağış çığlığı
Kimi linotip səsi qaplırkən açıqlığı,
İçimdə ağ toxuyan hörümçək fərar etdi.

Şimdi sizi makinam sirli barmaqlarıyla,
Dəmindən əllərilə, kirli barmaqlarıyla
Bir lövhənin üstünə düzdü, bərqərar etdi.

M.F. Axundzadə adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

SƏN VƏ MƏN

Sənin xəndan olur gül dodaqların,
Onda ki, gözümdən yaşlar saçılır.
Çünki sayəsində gur bulaqların
Çiçəklər açılır güllər açılır.

Üzün şəfəqlənir mən ah çəkinçə,
Çünki od qızarır əsincə ruzgar.
Hər şeyin axırı heçdirsə, məncə,
Sənin gözəlliyin getdikcə artar.

Çevirib üzünü nerəyə dönsən,
Könlümün gözləri düşər ardına.
Çünki təbiətdən öyrənmişəm mən,
Günəbaxan baxar günəş yurduna.

Qurumuş göz yaşım, o gül üzündən
Axar, daim axar, durmadan axar.
Sellər coşqun olur çünki, qəflətən
Doğunca gəncliyin fəslə ilk bahar.

Bir təşnə qaynayan bulaq görünçə,
İtirər özünü mənim də könlüm.
Baxıb gözlərinə vəslə erincə,
Danışmaq istərkən tutulur dilim.

Tikan gül boynuna qanad gərdimi,
Bülbül nalə çəkib fəryada başlar.
Səni hər yetənlə gözən gördümü,
Mənim də yazdığım şeir qan ağlar.

SEVGİLƏR

Sevgi vardır ki, dodaqlarda açar güllərini,
Sevgi vardır ki, bir az qar kimi, ruzgar kimidir.
Sevgi vardır oxudur qəlbi də bülbüllərini,
Böylə bir sevgi mənim ruhumu oxşar kimidir.

Sevgi vardır ki, uzaqdan bizə parlaq görünür,
Ona yaxlaşmayalım, çünki o zülmətlə dolu.
Sevgi vardır ki, düşər yerlərə daim sürünür,
Öylə bir sevgi də min dürlü xəyalətlə dolu.

Sevgi vardır ki, bahardan bizə güllər gətirir,
İçi zəqqum və zəhər, qoxlama, qəlbin qanayar,
Sevgi vardır üzü xoş, daxili bir qorxulu yar.

Sevgi vardır bizə çox dadlı əməllər gətirir,
Fəqət həpsində qaranlıq gecələr kölgəsi var,
Sevgilərdə qarışıq bilməcələr kölgəsi var.

ŞƏN TİFLİS

Neçin sakit axırsan, neçin belə həzinsən?
Xalqın kimi bu gecə coşmayırsan neçin sən?
Dəli Kür, məzəli Kür,
Çayların gözəli Kür!
Bax o qıza, gəlinə, şəkər əzmiş dilinə,
Kim baxıb heyran olmaz Gürcüstanın elinə?
Heyranmısan sən də, Kür?!

Yoxsa salmışlar səni bir çıxılmaz bəndə, Kür?

Yox, gözəl Kür, bilirəm dərin çaylar lal axar,
Qaranlıq bucaqlara süzülən bu ulduzlar,
Bu işıqlar sənindir,
Yaraşıqlar sənindir.

Bu Tiflisin bürcünü, bu əldəyməz gürcünü,
Kənddəki, şəhərdəki dəzgahların gücünü
Bəlləndirən də sənsən!
Hətta bizim bağçanı gülləndirən də sənsən.

Mən heyrət içindəyəm, heyrət gözəllikdədir,
Bu qüvvətdə, bu işdə, bu elektrikdədir.
Ax, mənim ceyran Kürüm!
Özünə heyran Kürüm!

Sahilində çarpışan bu gənc insanlar ki, var
Hər çağlayan ləpədən bir şimşək çaxdırarlar.
Ax, mənim dərin Kürüm!

Ürəyi ürəyimdən daha da sərin Kürüm!

Dünən bir gürcü kimi yolum düşdü Qocurdan,
Orda bir türk şairi deyən fisqi-fücurdan...

Bir əlamət bulmadım,
Dolaşdım addım-addım.
Düşünən meşələrin içindən sərin-sərin,
Eşitdim nəğməsinəni bir gürcü pionerin.
Eşitdinmi sən də, Kür?
Gürcüstanın içindən süzülüb keçəndə, Kür

O pioner oxurdu: "İşlə, ZAHES!" – deyirdi,
Uzaqdakı gürcüyə: "Səsini kəs!" – deyirdi.
Oxuyurdu həvəslə,
İldırımli bir səslə.

Oxuduqca axan su şırıltısını kəsdi,
Söyüdlərin, doğrusu, suda qolları əsdi.
Oxuyurdu maraqlı...
Ömründə belə nəğmə duymamışdı İraklı.

Sən də eşitməmişdin bir belə nəğmə, ey Kür!
Ağlamış üzərində bir ana hönkür-hönkür.
Sən onu dinləmişdin,
Onunla inləmişdin.

Cəllad əlində bıçaq dolaşdı bucaq-bucaq,
Qarı, qoca, qız, gəlin, minlərcə oğul-uşaq,
Gəldi Qacar: "Vur!" – dedi.
Yüyürüb harayına yetişən çar: "Vur!" – dedi.

Gəl buraxaq keçmiş, nə çıxar ağlamaqdan,
Qayıtmayan günlərə yeni yas saxlamaqdan?!
Ləzzət bu günlərdədir,
Daha ilərlərdədir!

Bax, bu gün var, yarın var, xəzanda baharın var;
Ay kimi oğulların, gün kimi qızların var.

Nəşə çatmasa yerdən,
Yerə nəşə çəkəlim ən uzaq kürələrdən!

Mən aldığı mı aldım Tiflisin şənliyindən,
Əməkçi gürcülərin yenilməz mənliyindən.

Könül, sən də ilham al!

Şair, sən də qələm çal!

Ax, ey havalı sözlər, səslə-sədəli sözlər,
Hər sapı mirvaridən ağır, bahalı sözlər!

Yan bir ovuc dür kimi,

Ax göydə ulduzları utandıran Kür kimi!

Sən də şairsən, ey Kür, ey təbii bəstəkar!
Səsin gümüş bir tütək kimi səslənib axar.

Ax, ey ədalı Kürüm,

Qanlı-qadalı Kürüm!

Sahilində çarpışan bu gənc insanlar ki, var,
Hər çağlayan ləpəndən bir şimşək çaxdırarlar.

Ax, mənim dərin Kürüm,

Ürəyi ürəyimdən daha da sərin Kürüm!

ƏBƏDİ SEVGİ

Həyatın içində bu qoca dünya
Darğın sular kimi coşub çalxanır.
Bir halda durmayıb gördüyün əşya,
Zaman bir dərədir axıb dolanır,
Bəzən durulursa, bəzən bulanır.

Düşündüyüm zaman mən bu hikməti,
Bəyənəmiz oluram bəlkə xilqəti.
Deyirəm kainat qoy belə olsun,
Ancaq mənim sevgim bir halda dursun,
Sönməsin könlümün ilk məhəbbəti!

Xatırla, sevgilim, bir axşam çağı,
Yandı gözlərində eşqin çırağı.
Saçlarından ilham aldığım zaman,
Sardı gözlərimi incə bir duman,
Nə yüksəyi gördüm, nə də alçağı.

Bəzən xəfif-xəfif, bəzən əsəbi
Günlər gəlib keçdi bir ruzgar kibi.
Fəqət sən sevgin könlümdə qaldı,
Bir az da həsrətim artdı, çoxaldı,
Getdikcə tutuşan alovlar kibi.

Hicranla keçsə də bu gənclik çağım,
Sizin fikrinizlə yaşayacağım.
Siz başqa göylərə dalsanız belə,
Siz yarım bir ana olsanız belə,
Mən sizi sevgili çağıracağım.

ŞAİR VƏ "CANAVAR"

Şair

Əziz yoldaş, məni eylə xəbərdar,
Neçin sənə ad verilmiş: "Canavar?"
Bəllidir ki, bir məna var bu adda,
Sən ki, adi bir insansan həyatda.

Əcəb nədir səni bizdən ayıran?
Xəyalımı, düşüncəmi çaşıdın,
Gözlərimdə bir sorğudur bu adın,
Sən ki, çarpan bir sinəyi yırtmadın,
Kəsməmişsən bir sürünün yanını,
İçməmişsən bir quzunun qanını,
Gözlərində bir yangından nişan yox,
Acığınla qaynayan yox, coşan yox.
Hankı ildə, hankı bahar, hankı qış,
Hankı ana səni söymüş, qarğamış?
Güclə almış əlindən övladını,
Kim çəkmişdir nifrətlərlə adını?
Ən acıqlı, ən zavallı bir gündə,
Hankı bacı saç yolmuşdur önündə?
Hankı köküs caynağında didilmiş,
Yerdən, göydən sənə lənət edilmiş?
Hankı dağda, söylə, qərar tutmusan,
Qaçarmısan, quldurmusan, qurdmusan?
Bəllidir ki, bir məna var bu adda,
Sən ki, adi bir insansan həyatda.

Baxışının baxışından fərqi yox,
Dodağında bir yırtıcı şərq yox.

Hankı dosta öz üzünü çevirdin,
Söylə, kimin taleyini devirdin?
Hankı əməl sərab olmuş üzündən,
Hankı könül incimişdir sözündən?
Hankı bahar, hankı çiçək, hankı quş,
Xəzanında acısına tutulmuş?
Hankı dostdur gizli-gizli sancdığın,
Hankı ruhdur şərər toxmu sancdığın?
Bəllidir ki, bir məna var bu adda,
Sən ki, adi bir insansan həyatda.

Bəlkə qəlbin bir sərt qaya daşdır,
Basdığın da bir yoldaşın başdır.
Söylə, kimin ayağından çəkərək,
Anlamadın bu dünyada duz-çörək.
Hankı çovğun hisslərindən incədir,
Nəfəsinlə solan hankı qönçədir?
Sərt gecələr, uçurumlar, küləklər,
Hankı duman çəkdiydin ah olmuş,
Hankı yelkən qasırgana tutulmuş?
Qucağında məhv olurkən diləklər,
Bu dəhşətə səbəb olan sənmişən?
Bu yaptığın fənalıqdan sənmişən?
Bəllidir ki, bir məna var bu adda,
Sən ki, adi bir insansan həyatda.

"Canavar"

Bu sualın nə dəhşətli sualdır,
Şair, bütün söylədiyin xəyaldır.

Şair

Xəyaldırsa həqiqəti aç mana,
Bir canavar söylənilməz insana.

“Canavar”

Bu həqiqi adım deyil, şöhrətim...
Bu şöhrətdən bəlli olur qüvvətim.

Şair

Hankı qüvvət... insanlığı tapdayan
Qüvvətdirsə, şərh eyləmə, sus, dayan!

“Canavar”

Yox, bu qüvvət, o qüvvətdən deyildir,
O dəhşətdən, o vəhşətdən deyildir.
Göydən düşən daşlar kimi fırlayıb,
Zəiflərin başucunda gurlayıb,
Bir ildırım kimi çaxmaz bu qüvvət,
Bu qüvvətdən baş verməmiş şikayət.

Şair

Qüvvət nədir?

“Canavar”

Sürünmədən yaşamaq...
Hankı şair söyləmişdir qüvvət – haq.

Bu gün mənim dörd tərəfim yağdır,
Yağılarım başdan-başa ağdır.
Sərhəddimdə ilan başlı cinlər var,
Gözlərinlə zəhər saçan kinlər var.
Ətrafımda xəyalətlər dolaşır,
Sürü-sürü bayquşlar var, ulaşır.
Zəif olsam onlar basqın edəcək,
Varım-yoxum bütün əldən gedəcək.
Dağılacaq yurdum, yuvam, vətənim,
Solacaqdır şanlı dilək gülşənim.

Şair

Səndə bilməm bu duyğular nədəndir,
İnsanlara bütün dünya vətəndir
Söyləmişlər... buraxsana bu bəhşi,
Bəs deyilmi bu göylərin qəfəsi?
Ürəyinin ayağına sən nədən,
Başqa bəndlər bağlayırsan vətəndən?!

“Canavar”

Bu sözlərin artıq yeri deyildir,
Dənizlərə, qaralara yaz, bildir.
Mən bu ana vətənimə sevirəm,
Yamacımı, gülşənimə sevirəm,
Sanıram ki, kəmiyimdir daşları,
Alnımdandır qayaları, qaşları.
Ürəyimdir durna gözlü çeşməsi,
Sevgilimin saçlarıdır meşəsi.
Hər dalğası onun çarpan köksüdür,
Nərgizləri onun ahu gözüdür.

Hər buludu timsalıdır ruhumun,
Qızılgülü yanağıdır yavrumun.
Hər göyərçin onun qəşəng əlidir,
Bu vətəni sevməyənlər dəlidir.

Şair

Canavarda bu duyğular olurmu?
Qəribliyə salma mənim sorğumu.

“Canavar”

Mən işçiyəm, mən deyiləm canavar,
Bu şöhrətdə əməyimin gücü var.
Əvət, mənim qüvvətimdir qollarım,
Yaşamaqdır, yaşatmaqdır şüarım.
İşıqlıqda görmək üçün qaranlıq,
Bir yoldaşa etməmişəm yamanlıq.
İşgəncələr, dəsisələr, qoxular,
Qatı-qatı düşüncələr, duyğular,
Kök salmamış ürəyimdə, salamaz.
Uzaqlara fikrim uçarkən bir az,
Düşmənlərim gəlir keçir gözümdən,
Hirslənirəm, titrəyirəm onda mən.
Onda olur baxışlarım bir qılinc,
İçərimə kinlər dolur xınca-xınc.
Bir buruqda biz on yeddi nəfərik,
Sanki qızgın bir cəbhədə əsgərik.
Biz almışıq, alacayıq mükafat,
Bir döyüşdür bizə görə bu həyat.
Bütün mənim yoldaşlarım bu ruhda,
Çarpışırıq gecə-gündüz buruqda.

Bu buruqda yetmiş canın gözü var...
Sevdiklərim zəhmətimlə bəxtiyar.
Həyatını sevən sevər işini,
Əməlidir yüksəldən hər kişini.
Sən demişkən, bir məna var bu adda,
Mən ki, sadə bir insanam həyatda.

Ancaq mənim işim işlə doludur,
Həyəcanla, yüksəlişlə doludur.
Mən zəhmətə alışmışam əzəldən,
Gül var ikən ilham almam xəzəldən.
Qoca atam, qoca anam bu gün də,
Kolxozdakı zərbəçilər önündə
Kolxozçudur yenə böyük qardaşım,
Maraqlıdır, lakin kiçik qardaşım, –
Bilməyirəm bu hal onda nədəndir, –
Hazır yeyib, aralıqda gəzəndir.
Bilməyirəm onun sonu nolacaq,
Əlbət, o da öz yolunu bulacaq.
Az deyildi kəndimizdə avara,
Gəncliyində uymasaydı onlara,
İndi o da bir adamdı özünə,
Baxmasaydı hər nakəsin sözünə...
Nə gözəldir iki yoldaş tən ola,
Tən olmasa bir-birindən gen ola.
Mən bilirəm vətənimə şan görə,
Bu uğurda candan keçən can görə.
Mən bilirəm buruğumun dilini,
Mən bilirəm öz ruhumun dilini.
Zənn etməyin mən yolumda axsadam,
Təbiəti işə çəkmək məqsədim.

Mən planı doldurmasam yatmaram,
Vətənim bir yuxuya satmaram.
Kömək umur məndən işçi vətənim,
Firqə mənim, buyruq mənim, iş mənim.
Sən demişkən, bir məna var bu adda,
Mən ki, sadə bir insanam həyatda.

SABİR ÜÇÜN

Neyləyim ki, fikrim kimi qəşəng olsun nəğmələrim?
Parlaq bahar səmasilə həmrəng olsun nəğmələrim?
Sevinclərlə uğuldayan bir zəng olsun nəğmələrim?
Bir işıqlı, bir ətirli çələng olsun nəğmələrim?

Hey o qədər nəğmə var ki, qüvvətdənmi oxuyalım?
İşdən, gücdən, cəsərdən, sürətdənmi oxuyalım?
Yoxsa keçmiş rəzalətdən, dəhşətdənmi oxuyalım?
Nurumuzun dağıtdığı zülmətdənmi oxuyalım?

Sən heybətli cəhənnəmli dövürləri gördün, Sabir!
İşçilərə yağdırılan təhqirləri gördün, Sabir!
Kəndlilərin boynundakı zəncirləri gördün, Sabir!
Ürəyinin sapı nazik fəqirləri gördün, Sabir!

Hər cahangir qabağına vurub qatdı xalqımızı,
Zaman-zaman quduz çarlar qırıb çatdı xalqımızı,
Neçə-neçə daşnaq gəldi, alıb satdı xalqımızı,
Həpsi qırıq kaman kimi sızıldıtdı xalqımızı.

Zaman-zaman bir div kimi köksümüzə çökdü onlar,
Yurdumuzu, yuvamızı viran qoyub sökdü onlar,
Tufan kimi bağçamızın meyvəsini tökdü onlar,
Boynumuzda bir çəkilməz, bir əzablı yükü onlar.

Həyat kimi yaz onların, ölüm kimi xəzan bizim,
Nəğmə, oyun onların, matəm bizim, fəğan bizim,
Kaşanələr ağaların, qazma bizim, viran bizim,
Eyş onların, nuş onların, zəhər bizim, qətran bizim.

Məzarlıqdan qalxıb, Sabir, indi azad ellərə bax!
Al günəşin qoynundakı bu işıqlı səhərə bax!
Yaşılıqlar qucağında nəfəs alan çöllərə bax!
Bizə həyat, bizə şadlıq bəxş eyləyən rəhbərə bax!

Qalx məzardan, ölkəmizin dağını gör, düzünü gör!
Yeni-yeni aşuqların sazını gör, sözünü gör!
Azərbaycan qızlarının parlaq, açıq üzünü gör!
Həm bu günün, həm sabahın uzaq görən gözünü gör!

Bircə bizim Bəstiyə bax, ah, bu qadın nə qoçaqdır!
Topladığı pambıq kimi alnı açıq, üzü ağdır,
Hələ Leyla... daha yüksək fəzalara uçacaqdır,
Manya vətən sərhəddində dalğalanan bir bayraqdır.

Seyr et bizim Mil düzünü, ellik olan Muğanı gör!
Torpaqları köksüm kimi nəfəs alan aranı gör!
Qarabağda, xas Qubada bağa girib, bağbanı gör!
Bu yerlərdə insan kimi həyat sürən insanı gör!

Səndən sonra min xanəndə, min sazəndə üzə çıxdı,
Ölkəmizin ceyranları dəstə-dəstə düzə çıxdı,
Yağdı yağış, zümrüd otlar çəmənlərdə dizə çıxdı,
Bülbül ötdü, gül açıldı, dodağında məzə çıxdı.

Yeni-yeni söhbətimiz, yeni-yeni sazımız var,
Yaşayırıq qardaş kimi, kitabımız, yazımız var,
Sakit, şirin əməyimiz, xəyalımız, arzumuz var,
Keyfimiz var, ruhumuz var, sevgimiz var, nazımız var.

Kəndlilərin otağında yanır sülhün çıraqları,
Seyr edəlim gülə-gülə yaxınları, irəqləri,

Qardaşlığın bağçasıdır bizim sovet torpaqları,
Yallı gedir ağacları, çəpik çalır yarpaqları.

Su üzündə gəmimiz var, göy üzündə tərlandıqımız,
Yer üzündə nəre çəkər qoşun-qoşun arslanıqımız.
Çox böyükdür dövranıqımız, çox genişdir meydanıqımız.
Şənliyimiz, taleyimiz, azad olan vicdanıqımız.

Alqış sənin məzarına bu qardaşlıq dünyasından!
Bu qardaşlıq dünyasının qayğısından, sevdasından!
Fikrimizin, hissimizin, çiçəklənən tarlasından!
Hər Qafqazlı bəstəkarın beynəlmiləl havasından!

GECƏ DÜŞÜNCƏSİ

Xoşladığım bir gecə, yerlər, göylər işıqlı,
Ay bir sərxoş göz kimi, ulduzlar yaraşlıq;
Bunları seyr edərkən,
Bir az fikrə gedərkən,
Fikrim, hissim, xəyalım o qədər yüksəldi ki,
Mənə öylə gəldi ki,
Bizlərdən əvvəl nə yer, nə göy, nə həyat olmuş,
Nə bu ucsuz-bucaqsız gözəl kainat olmuş...

Gecə sakit... düşüncəm sakit deyildir fəqət,
Gözlərimin önündə canlandı hər həqiqət.
Xəyalım ənginlərə o qədər yüksəldi ki,
Mənə öylə gəldi ki,
İlk dəfədir kainat –
Dünyanı sellərində çalxayan bizim həyat
Sağda, solda döyüşmüş,
Sonra yoluna düşmüş.

Nə dayanmaq vaxtıdır, gözəl dostum, sən də gəl!
Seyr edəlim qol-qola bu zümrüd çəməndə gəl!
Göy üzünə bircə bax, hər ulduz bir sarı gül,
Yarı qönçə, yarı gül.
Səni gördüm, xəyalım o qədər yüksəldi ki,
Mənə öylə gəldi ki,
Bizə bu nazlı aləm görünərdi qaranlıq,
Gözəl çarpışmasaydıq, gözəl yaşamasaydıq.

Xoşladığım bir gecə, yerlər, göylər işıqlı,
Ay bir sərxoş göz kimi, ulduzlar yaraşlıq;

Bunları seyr edərkən,
Bir az fikrə gedərkən,
Fikrim, hissim, xəyalım o qədər yüksəldi ki,
Mənə öylə gəldi ki,
Bizlərdən əvvəl nə yer, nə göy, nə həyat olmuş,
Nə bu ucsuz-bucaqsız gözəl kainat olmuş...

* * *

Ey şair!*

Düşün öz-özünə sən bir cahansan,
Başqadır gərdişin, başqadır yerin.
Gözlərdən, doğrudur, bu gün nihansan,
Bunun nə eybi var, könüldür yerin!..

* * *

Öylə zənn etmə ki, mənim varlığım
İpək saçlarından daha incədir.
Mən ölüm beşiyi bir məzarlığım,
Əllərimdə həyat bir əyləncədir.

Uçrumam, gecəyəm, boranam, çəkin!..
Toxunsam hər kimə xırpalaram mən.
İçimdə hirsini var azğın bir eşqin,
Hər yolun sonuna çıxan yaram mən.

Sənin də məqsədin həyatdan bümü?
Ey qadın, baxışın nə qədər dərin!
Saraltmaz şəfəqdən təmiz ruhumu
İlan kimi qıvraq hərəkətlərin.

Yox, yox, unutmuşam etiqadımı,
Yenə qarşısında əsirəm, əsir.
Sorsanız, bilmədim bəlkə adımı,
Çılğınlıq eyləmiş əqlimə təsir.

Odur ki, ruhumu, qəlbimi yax, yıx!
Sasıst iradəmi, halıma yanma!
Rıcam səndən budur, sevgilim, artıq,
Yalnız rübabıma dəymə, toxunma!..

* Şeir şair Nigar Rəfibəyliyə yazılmışdır.

* * *

Uzaqdan baxarkən sənə vuruldum,*
Ərəş diyarının soltanı, Sabit!
Tanrı işığını üzündə buldum,
Yaralı könlümün dərmanı, Sabit!

Cəmalın beynəzir, xülqün beynəzir,
Cəmalı-xülqünə olmuşam əsir,
Son zaman eşqimdə yaranmış kəsir,
Gəlmiş həyatımın böhranı, Sabit!

Yanında oturmuş pərizadə bax,
Bəhri-məhəbbətdə çalma əl-ayaq,
Burnunu eləyib özünə dayaq,
Bir həmlədə çevir dünyanı, Sabit!

* Şeir yazıçı Sabit Rəhməna zarafatla yazılmışdır.

HAFİZƏLƏRDƏ GƏLƏN ŞEİRLƏR

YAŞA KÖNÜL!*

Ah, bu uzun sevda yolu
Vurulurmu başa, könül!
Nişan aldım, kaman tutdum
Dəydi oxum daşa, könül!

Bir od düşdü buluduna,
Yandı könül eşq oduna,
Qaldın hicran umuduna,
Ey qırılan şişə könül!

Tərlansan, göydən enməzsən,
Bu torpaqda sevinməzsən,
Mən dönərəm, sən dönməzsən,
Yaşa könül, yaşa könül!

* Bu bölmədə verilən şeirlər, ayrı-ayrı şeirlərdən parçalar şairin müasirlərinin, xüsusən Dilbər Axunzadənin və yazıçı Hüseyn Mehdimin həyat yoldaşı Fatma Hüseynovanın hafizələrində bizə gəlib çatmışdır. Bu əsərlərin heç biri müəllifin sağlığında çap olunmamış, əlyazmaları da qalmamışdır.

KÜSMƏRƏM

Mən şirin ləhcəli bir bülbüləm ki,
Güllərdən küsərəm, səndən küsmərəm!
Məni öz canından artıq istəyən
Ellərdən küsərəm, səndən küsmərəm!

Gözlərin misaldır axan çaylardan,
Kırpiyin oxlardan, qaşın yaylardan.
Qarşımıza gələn uzun aylardan,
İllərdən küsərəm, səndən küsmərəm.

El içində bizə derlər Sayadlı,
Tərən ovçusuyam, ruhum qanadlı.
İlham pərisinin açdığı dadlı
Dillərdən küsərəm, səndən küsmərəm.

QURBAN OLDUĞUM

Bilməm məni neçin atmış, unutmuş,
Cövrü cəfasına qurban olduğum?
Yoxsa özgəsinə üzünü tutmuş
Yeni sevdasına qurban olduğum?

Mən Dilbəri sordum gəlib-gedəndən;
Dedilər barışmaz, küsmüşdür səndən,
Mən iltifat etdim, o qaçdı məndən,
Qaçqın ədasına qurban olduğum!

O mənim sevgilim, o mənim sonam,
Onsuz üzüm gülməz, açılmaz aynam...
Bilməm harda qaldı o nazlı durnam,
O xoş sədasına qurban olduğum?

Ayrılıq oduna könül dayanmaz,
Eşq oduna yanan bir daha yanmaz,
Çəkdiyim nalədən neçin oyanmaz
Şirin röyasına qurban olduğum?

MARAL

Dolaşma sıldırım sal qayalıqda,
Daşlar ayağımı əzər, maralım!
Gəl səni bəsləyim gözümün üstdə,
Etmə aşiqindən həzər, maralım!

Diksinə-diksinə qıya baxanda,
Səksənmə könlümü oda yaxanda,
Çəşmeyi-çəşmindən nurlar axanda
Qaynar bulaqlara bənzər, maralım!

Səyyarə tutmuşdur hüsnündən soraq,
Bədnəzər gözündən olasan iraq!
Köksümdə gəl gizlən, getmə çox uzaq,
Hicran dağlarını gəzər, maralım!

MƏHƏBBƏT

Mən ki, bilməz idim nədir məhəbbət,
Bu sirri sən mənə anlatmadınmı?!
Dünyaya sığmayan şair könlümü
Köksündən çıxarıb oynatmadınmı?!

Mən ki, nəğmə deyib bənövşələrdən
Peşəm zövq almaqdı bir şux dilbərdən,
Məndən uzaq gəzib, dolanıb hərdən,
Qəlbimi sıxmağa can atmadınmı?!

Min hicran könlümü alanda ələ,
Zərrəcə halıma yanmadın belə.
Müşfiqin qəlbini tez alıb ələ,
Onu röyalardan oyatmadınmı?

NEÇİN GƏLMƏDİN?

Gözlədim yolunu həsrət içində,
Tükəndi taqətim, neçin gəlmədin?
Şəhdi-vüsalından üzüldü əlim,
Ey dilbər afətim, neçin gəlmədin?

Əlimdəki qələm bir sədəfli saz,
Nə qədər səninçün coşar, yorulmaz!
Aramızda olan zəncir qırılmaz,
Ey sözüm-söhbətim, neçin gəlmədin?

Gözlədim yolunu, hava qarardı,
Bu qaranlıq hava ruhumu sardı,
Səndən qəmgin könül sevinc umardı,
Sən ey səadətim, neçin gəlmədin?

SÖYLƏ

Günlərim axışır bir uyqu kimi,
Dərədən dərəyə axan su kimi,
Dilbərim, hərçayi bir ahu kimi
Hicran dağlarını aşarmı, söylə?

Sənsiz nə zövqü var bağın-baharın?
Açan çiçəklərin, uçan quşların?
Sənsiz cənnət olsa kainat yarın,
Heç mənim ruhumu oxşarmı, söylə?

Səninlə bağlayıb mən əhdü peyman,
Dedim qismətimiz olmasın hicran,
Müşfiq quş olsa da, görəsən bir an
Səndən uzaqlara uçarmı, söylə?

DÜŞDÜ

Çiçəklər aşiqi bir bülbül kimi,
Gözüm bir bağbanın gülünə düşdü.
Qəhrini çəkdiyim gülün surəti
Sakit xəyalımın gülünə düşdü.

Orda-burda keçdi gənclik həyatım,
Hər yerdən kəsildi rəhi-nicatım,
Gör nə bədbaxtam ki, axırda adım
Hər körpə uşağın dilinə düşdü.

Onunçün çırpındı qolum-qanadım,
Onu yerdə deyil, göydə aradım.
Gəncliyim, şərəfim, müqqədərətım
Bir ürkək ceyranın əlinə düşdü.

ÜRƏK

Sən onun eşqilə, məhəbbətilə
Vurmadın ömrünü başa, ürəyim!
Sevgi hədəfinə nişan alanda
Dəydimi oxların daşa, ürəyim?!

Sevgi dəryasında ruhum bir ada,
Fırtınam ziyada, dalğam ziyada,
O ellər gözəli düşəndə yada,
Az qalır xəyalım şaşa, ürəyim!

Sən canı canandan ayrı tutmadın,
Odur ki, vəfasız deyildir adın.
O səni unutdu, sən unutmadın,
Yaşa məhəbbətim, yaşa ürəyim!

QURBAN

Bu qədər baş vermə, səməndər, yaza,
Düşərsən ayağa, başına qurban!
Yazığam, ömrümü vermə güdaza,
Qəmzəli gözüne, qaşına qurban!

Bir qara buludam uca göylərdə,
Bu qara baxtımla bizim ellərdə
Sən neçin ağlarsan mən duran yerdə,
Nərgiz gözlərinin yaşına qurban!

Sinən büllur kimi, altında daş var,
Bilməzsən könlümdə nə iğtiş var,
Nə qədər ki, mənim gözümdə yaş var,
Olsun ürəyinin daşına qurban!

İŞİDİR

Xeyir, hürüklərin deyildir ilan,
O əski şairlər söyləmiş yalan,
Məni xəyal kimi ayağa salan,
O coşqun dalğalı telin işidir.

Bunu yaxşı bilir tanış yolçular,
Nə sən günahkarsan, nə mən günahkar,
Bu ovçu könlümə verməyə qərar
O zərif qamətin, belin işidir.

Müşfiqəm, sözümdə tapılmaz yalan,
Gözündür könlümü odlara salan,
Qəlbimi ovlayıb, canımı alan,
O bülbül nəgməli dilin işidir.

KİMİDİR

Sevgilim əyninə yaşıl geyinmiş,
Sallanışı sərvə-çəmənin kimidir.
Bu bənzətmə bir az üzdən olsa da,
Tamaşa görkəmi səmənin kimidir.

Nə arzu eyləsən, könlümdə vardır,
Eşqimin səhəri bir ilk bahardır,
Ona könül verən nə bəxtiyardır,
Fikrim-hissim təzə gülşənin kimidir.

Müşfiqin ürəyi yarpaqdan incə,
Titrəyir bir xəfif ruzgar əsincə,
Məşuqun ayağı hara dəyincə,
Orası aşiqə vətənin kimidir.

SEVİRƏM

Sevirəm
bənövşə tək
boynun bükərək
o məhzun duruşlarını.
Sevirəm
mənimlə göz-gözə gələndə,
şimşək baxışların vuruşlarını.
Sevirəm
kirpik çala-çala
məni süzərək
bir mahir ovçudan qorxmış, ürkərək
o ceyran ədalət baxışlarını.

SƏNƏ QURBAN

Deyirsən yanında qalacağam mən,
Çox gözəl fikirdir, qal, sənə qurban.
Nə zaman istəsən əziz canımı
Qumral gözlərinlə al, sənə qurban.

Gəlmiş hüzuruna bir qara dağlı,
Bir qara qulundur, qolları bağlı,
Gəl çəkmə könlümə sən hicran dağı,
Gümüş topuğunda xal, sənə qurban.

SƏNİNÇÜN

O gün ki, hicrana uğradı yolum,
Qırıldı qanadım, qırıldı qolum,
Fələkdən bac verib, bac alan könlüm
İndi uşaq kimi ağlar səninçün.

Gül gülü çağırır çiçək çiçəyi,
Gülər aşıqlərin qönçə diləyi,
Sən neçin yırırsan bu şux ürəyi?
Qəlbimin çeşməsi çağlar səninçün.

DİLBƏR

Ey gözəl Gəncənin gözəl Dilbəri,
Nədir səndəki o mehriban əda?!
O gündən bəridir nərdə bulunsam,
Gözümdə sən varsan, könlümdə sevda.

Sənin o pərişan gözəlliyindən,
Necə bəhs etməsin mənim lisanım?
Sən boynu bükülü bir bənövşəsən,
Sıgmaz təsvirinə tərz-i-bəyanım.

Səni anlatmağa, ey bəyaz çiçək,
Bir incə şairin xəyalı gerek.
Bu çılğın eşqimi qınama, Dilbər,
Məni ayrılıqla sına, Dilbər!

Ah, o bulud kimi qaynayan gözlər,
Gözəl təbiətin şəriyyətimi?!
Sən ki, bilməyirsən, bilənlər bilər,
O gözlərə olan məhəbbətimi.

Nə qədər uçsan da ucalıqlara,
Əlbət, qanadların bir gün yorula.
Bir quşun olmasa qanadı, Dilbər,
Necə keçər onun həyatı, Dilbər?!

BƏXTİYAR ODA

Ey altun şəfəqli bəxtiyar oda,
De, nurlu qoynunda sən kim yaşar?
Ellər dolaşarkən açıq havada,
Səni Dilbərinmi nəfəsi oxşar?!
Nə olaydı bu dəm bir quş olaydım,
Sənin pəncərəyə qonmuş olaydım.

Gözümü hüsnündən çəkə bilmirəm,
De, niyə salmışan məni bu hala?!
Sənsiz sevinmirəm, sənsiz gülmürəm,
Qəlbim elə coşur, derəm, nə ola,
Dönüb divarında bir daş olaydım,
Əbədi sən ilə sirdaş olaydım.

ONA

Könül oğurlayan bir adı vardır,
Mələk deyil, amma qanadı vardır.
Siyah qaşlarının kölgəliyində
Daima çırpınır iki göyərçin;
Qonaraq könlümün budaqlarına,
Hər gün şer oxurlar onlar mənimçin.
İndi öz-özümə inanmışam mən,
Nə qədər bəxtiyar insanmışam mən.
Saçları andırır zərrin suları,
Tökülüb axdıqca omuzlarına.
Oxşayır bədəni, bəyaz əndamı
Kölgədə bəslənmiş quzey qarına.
Amandır, əsməsin tufan yelləri,
Solar eşqimizin qönçə gülləri.

NAMƏLUM ŞEİRLƏRDƏN PARÇALAR

* * *

Mən sənin gözlərinin məftunu,
Yeni əsrin yeni bir Məcnunu.

* * *

Mən sərsəri bir ruzgar,
Ellər mənə olmuş yar.
Hələ yenə matəm var
Mən ağladığım yerdə.

* * *

Sevgilim, həyata məhəbbətlə bax.
Bu sulu, torpaqlı dünya gözəldir.
Yer gözəl, göy gözəl, təbiət gözəl,
Asiman gözəldir, dərya gözəldir.
Fəqət sənin eşqin, mənim xəyalım
Bunların həpsindən daha gözəldir.

* * *

Sarı bülbül, o yerlərdən ötüşsən,
Cəh-cəh vurub nigarına yetişsən,
Məndən salam söylə, salam, yarım,
Soruş, neçin gəlməz mənim yanıma?
Mən dəmirçi ocağıyam bəyəm ki,
Üst-üstünnən atəş vurur canıma?

* * *

Qaçma, qaçma məndən, boyunu göstər,
Könlüm ay üzünü hey görmək istər.
Saçın gül suyunda yıxanmış məgər?
Ətrindən damağım, beynim mey çəkər.

* * *

Görəsən bu dağ bizi qoynuna alacaqmı?
Ağaclar üstümüzə kölgəsin salacaqmı?
Qoşa gəzəcəyikmi bu döşdə, bu çəməndə?
Evə dönəcəyikmi günəş qürub edəndə?

* * *

Bilməm nə hikmət var bu yolçuluqda,
Hər zaman yolumda duman görünür.
Bir ümid ulduzum qalmış üfüqdə
Onun da taleyi yaman görünür.

* * *

O süzgün gözlərə əsir olalı,
Silindi könlümün dərdi, mələli.
Ay nazlı Gəncənin nazlı maralı,
Ovçuyam, ardınca qaçmaq istərəm,
Sən aşan dağları aşmaq istərəm.

* * *

Ey insan qılıqlı, mələk xülyalı,
Ey ceyran ədalı, tərhan sevdalı!

Hey çalışdım, anlamadım dilini,
Heç bilmədim şeytanmısan, mələkmisən,
ya nəsen?!

* * *

Mən sevda yolunun bir yolçusuyam,
Bu yollar bir dərə, mən axar suyam.
Çünki axar sular geriyyə dönməz,
Sevgi bir günəşdir, könlüdə sönməz.

* * *

Deyirlər ki, Rəfael vəcdə gəlib bayılmış
Çağlayınca içində susan o incə tellər.
Röya görmüş kimi uyqusundan ayılmış,
Yaratdığı şəkilə vurulmuşdu o rəssam.
Öz böyük sənətinə özü qalmışdı heyran.
İndi mən də sənincün şeir yazmağa dursam,
Oluram zülfün kimi xəyalınla pərişan.

* * *

Büllur qollarını boynumdan aşır,
Bu yaşıl çəmənlər bizə yaraşır.
Qoy boynum önündə əyilsin, gözəl,
Sən o gözəllərdən deyilsin, gözəl.

* * *

Alasan, geydirəsən həmişə yara qırmızı...

* * *

Dün sərgidən keçərkən aslı gördüm rəsmini,
Xeyli süzgün, xeyli əzgin, yaşlı gördüm rəsmini...
Mən dediyim Dilərə ol pəriyə əzəldir,
Səndə onun baxışı, gözəlliyi nə gəzir?!

* * *

Şeir qalibına, söz qalibına,
Əriyə-əriyə tökülən mənəm...

* * *

Ağ dənizə bənzəyir,
Qoynundakı pambıqlar.
Ağ ləpələr oynaşır
Sanki əsdikcə ruzgar.

Arazla Kür veriblər
Səndə baş-başa, Muğan!
Tükənməz sərvətinlə
Əbədi yaşa, Muğan!

MƏNZUM OÇERKLƏR

1930

BURUQ ADAMI

I

Buruqları göylərə boy atan bir diyarın,
Üzümüzü dünyada ağardan bir diyarın
Bir təsadüf üzündən gedib yolçusu oldum,
Onu seyrə qoyuldum.

Gecəydi... Yox, ətrafı görəndə gündüz sanırdı,
Başucumda gözlərim kimi alovlanırdı
Kiçik-kiçik günəşlər bir dərin ehtirasla,
Bir sərin ehtirasla.

Qışqırıqlar çıxırdı qazılan quyulardan,
Dirəklərin ucundan asılan quyulardan.
Ən davamlı qatları dişləyirdi baltalar,
İşləyirdi baltalar.

Hər ləndikcə bir dəmir sütun vəlvələsilə
Arayırdı məndəki bir həycana vəsilə.
Bu dəhşəti uzaqdan alaymı sandın, könül?
Kolaymı sandın, könül?

II

Buruğun içində beş-altı fəhlə,
Həpsi bir-birilə vermiş əl-ələ.
Həpsi nəşəlidir öz əməyindən,
Bu yerdə nişan yox həsəddən, kindən.

Bu yerdə çınlamaz boş danışıqlar,
Gözlərdə parlayır xoşbəxt işıqlar.
Həpsi əməkçidir, həpsi zərbəçi,
Həpsinin maraqla çalxanır içi.
Görüncə bunları köksüm qabardı,
Duyğum qanadlandı, hissım qabardı.
İstər yaşıl köylər, istər şəhərlər
Durmadan irəli koşa da əgər,
Yenə də mədəndə bir başqalıq var,
Burda hərəkət var, kalabalıq var.
Doğru, şəhərlərdə gediş-gəliş çox,
Zəhmət, əziyyət çox, sürətli iş çox,
Fəqət köhnə həyat lövhələrindən,
Sürgün bir aləmin səhnələrindən
Hələ şəhərlərdə nişanələr var,
Ürək bulandıran əfsanələr var.

İştə bax, bir yanda şubay buruqlar
Doğurur başımda süslü duyğular.
O yanda sırayla işçi evləri
Bəsləyir içində həyat divləri.
Bax, ordan – kulubdan çıxdı bir yığın,
Həpsi bir dalğalı sel kimi daşğın.
Daldıqca bu insan nəhrlərinə,
Yeni sosializm şəhərlərinə
Uzaqdan uzağa gözüm sataşdı,
Ürəyim oynadı, xəyalım çaşdı.
Mədəndə dalğasız mazut gölləri
Açır qoxusilə dar könülləri.
Dirəklər başında yanan çıraqlar,
Alışıb yanmağı qanan çıraqlar

Sərdikcə göllərə nurdan bir xalı,
Dəyişir göylərin büsbütün halı.
Ulduzlar saralır paxıllığından,
Rəng verir, rəng alır paxıllığından.
Əgər sorsan: Həyat hansı yerdədir?
Derim: Zavodlarda, mədənlərdədir.

III

Şura mühəndisi yanımda durmuş,
Bəlli, təbiətə bir kələk qurmuş.
Mühəndis danışır açarçisilə;
Dondum açarçının açdığı dilə.
Başım çıxmayırdı söhbətlərindən,
Bunların qarışıq lüğətlərindən.
Bir sütun ortada hərlənmədəydi,
Zəncirli təkərlər hirsələnəmədəydi.
Qəfəsdə çırpınan bir arslan kimi,
Bəzən də qıvrılan bir ilan kimi,
Qorxunc bir uğultu, qorxunc bir səda
Çınlayıb, dururdu əsən buruqda.

IV

Yanımda bir işçi pək həyəcanlı,
Dodaqları basıq, gözləri canlı;
Baxmada həsrətlə işləyənlərə,
Həvəslə, cürətlə işləyənlərə
O bir il vardı ki, açarçılıqdan –
Bəlkə istəmədən – olmuşdu azad.
Ayırdılar bir gün onu buruqdan,
Qurdu kəndisinə başqa bir həyat.

İyirmi beş bahar, iyirmi beş qış
Buruqlar içində açdı gözünü.
Bir gün qopdu ona iclasda alqış,
Başqa bir vadidə gördü özünü.

Keçirtdilər onu, demək, bir axşam
Cismani zəhmətdən, əqli zəhmətə.
Sönmədi ondakı əski ehtişam,
Ürəklə girişdi yeni xidmətə.

Əlli yaşı vardır, hala bu sində,
Yorulmamış onun əmək şahpəri.
Mədəni-maarif vəzifəsində
Çalışır, çarpışır o gündən bəri.

O səssiz baxmada... fəqət yerində
Başqa bir işçinin durmuş əlləri.
Qalın qaşlarının ətəklərində
Axmada simsiyah mazut selləri.

Bax, deyir, ömrümün çox zamanları,
Rəngin lövhələri keçmiş bu yerdə.
Bu yerdə ömrümü etmişəm yarı,
Bu yerdə batmışam nəşəyə, dərde.

İndi ayrı işdə çalışmaqdayım,
Bilməm bu mədəndə nə var ki, daim
Burada ürəyim döyünmək istər,
Boylu buruqlarla öyünmək istər?

Bu saat qarşımda qopan vəlvələ,
Mənə bir musiqi qədər xoş gəlir.
Sardıqca dövrəmi qorxu, zəlzələ,
Köksüm qanadlanır, duyğum yüksəlir.

Bax, mənim vəzifəm açarçılıqdır,
İllərcə feyz aldım mən bu gedişdən.
Bilməyirəm məndə bu nə qılıqdır
Ki, xoşlanmayıram heç qeyri işdən.

Mənimlə çalışan çox işçilər var
Ki, həpsi çəkilməmiş irəli onlar.
Onlar çalışırlar ağıllı-başlı,
Həpsi zərbəcidir, həpsi təlaşlı.

Fəqət mənim könlüm bu ehramların
Üstündə çırpınıb, seyr etmək istər.
Ordan səhərlərin və axşamların
Çapğın həyatını seyr etmək istər.

Mədəndən çıxmağım qət edilirkən,
İclasda bilsəniz necə sıxıldım!
Fikrim qanadlanıb uçmaq dilərkən,
Sanki göy üzündən yerə yığıldım.

Mənim işim budur: cismani zəhmət;
Başqa zəhmətlərə bənzəməz, əvət.
Mənə qoldan danış, biləkdən danış,
Durmadan döyünən ürəkdən danış!

V

O susdu, mən ona heyran kəsildim,
Təbii, onunla şerik deyildim
Bəzi ayrı-ayrı məsələlərdə.
Ona sual verdim durduğu yerdə:
– Bəlkə işin səni çox yordu, əmi?
– Xeyr a, iş o deyil, mən vəzifəmi

Olduqca yerinə yetirməkdəyim,
Mənfəətsiz deyil hələ əməyim.
Fəqət mədənlərə gəldiyim zaman,
Yüksəlir başımda yüngül bir duman
Torpağın ödünü yaran buruqlar,
Yerin damarını soran buruqlar
Dəyincə gözümə dəyişir, halım,
Dolanır, başımda dönür xəyalım.
Hələ istəyirəm elə birbaşa
Soyunub girəyim yenidən işə.
Rahət zamanlarım, yorğun günlərim,
Dalğalı günlərim, durğun günlərim
Bu yerdə keçmişdir. Odur ki, daim,
Daim bu şənliyi aramaqdayım.
Fəqət bir məsələ... çünki mən bu gün,
Bu gecə, maraqla baxıb gördüyün
Şubay buruqlara heyran kəsildim,
Özümü bir başqa aləmdə bildim.
Sanki gözlərimə pərdə çəkildi,
Hissim şüuruma hakim dikildi,
Ancaq bu gün məni irəli çəkən
Qardaşım işçilər bilsinlər ki, mən,
Nə qədər gəlməmiş yorğunluq çağım,
Hər bir vəzifəni daşıyaçağım.
Bu yeni işimdə qalacağam mən,
Mədəni bir işçi olacağam mən.

İşçimiz sözümlü bitirdi getdi,
Məni həyəcana gətirdi getdi.

1932

FANTAN

Sonsuz gurultular arasında bir
Göylərə baş çəkən buruq titrəyir.
Çabuk işçilərin hərəkətindən
Dönmüş bir dalğalı dənizə mədən.
Həyəcan ətrafda fırtına kibi,
Mədən hərəkətdə, buruq əsəbi.
Buruğun sinirli gurultuları
Sarsıdır div kimi bütün civarı.
Yerin damarını sorurdu fantan,
Buruğun başına vururdu fantan.
Buruğun çevrəsi batmışdı neftə,
Yerdə neft axırdı su kimi müftə.
Buruq hayqırırdı qəlbində mətləb,
Buruq döyüşçülər eyləyir tələb.
Vardı aralıqda yanğın qorxusu,
Fantandan gəlirdi ölüm qoxusu.
Gurultu dəhşəti, yanğın lərzəsi
Salmışdı heyrətə bu gün hər kəsi.
Kranı bağlamaq gərəkdi əvvəl,
Bununçün lazımdı bacarıqlı əl.
Kran bağlansaydı qorxu qalmazdı,
Neft axıb boş yerə hədəv olmazdı.
Burda kimsə işdən qalmayacaqdı,
Kimsədə donuqluq olmayacaqdı.

Mədənin nasosçu dəstəsi gəldi,
Gurultu daha da artdı, yüksəldi.
Bunlara həvalə olunmuşdu iş,
Vardı buruğa sarı bir irəlləyiş.
O bunu, bu onu qaçar, qovardı,
Ətrafda bir qorxu heyrəti vardı.
Daha ilk baxışda zirəklik edən,
Qaşını çataraq, irəli gedən,
Sağnaq arasına soxulan Cəbi
Atıldı cəbhəyə bir əsgər kibi.
Mədəni bir böhran qorxusu aldı,
Qorxu vücudlara zəlzələ saldı.
İşçilər Cəbini qoymadılar tək,
Koşdular ki, ona etsinlər kömək.
Ürəklənib girir hamı buruğa,
Kim heyran olmazdı bu coşğunluğa?!
Bu yürüş bir hücum marşı kibiydi,
Beşillik planın bir tələbiydi.
Mədəndə artırdı qüvvə getdikcə,
Yardım dalğaları minirdi gücə.
Cəbinin bu işi, bu cəsarəti
Topladı bir yerə bütün qüvvəti.
Bağlamaq çətindi kranı, heç kəs
Sanki çəkməyirdi qorxudan nəfəs.
Donmuşdu yerində yüzlərcə məxluq,
Sarmışdı hüzuru bir umudsuzluq...
Birdən uğultusu kəsdi buruğun
Və əvvəlki kimi olmadı coşğun.
Fırtına qoynundan, dəhşət içindən,
Uğultu içindən, vəhşət içindən,
Cəbi bağlayaraq kranı çıxdı,
Onun üzü ağdı, alını açıqdı:

– Bağladım!
Fərəhdən coşdu fəhlələr,
Cəbinin üstünə koşdu fəhlələr,
Aldılar ansızın onu dövrəyə.
Çoxu şahid oldu bu mənzərəyə:
– Ay Cəbi, kranı necə bağladın?
Doğrudan fantanı yaxşı saxladın.
– Onu deməzlər ki...
– Bah, çək özünü?
Bir başqası ona tutub üzünü:
– Sağ ol, Cəbi dayı!
– Sən də çox sağ ol!
– Ay balam, kişiyyə bir yol verin, yol,
Qoyun bir az getsin
rahatlıq etsin.

Cəbini mən yaxşı təsvir etmədim,
İncə nöqtələrə çox da getmədim.
Parlaq zərbəçidir mədəndə Cəbi,
Şadlanır hər işə gedəndə Cəbi.
Ondan ibrət alır işdən qaçanlar,
Tənbəl iqlimlərə yelkən açanlar.
Mədəndə hər zaman ismi anılır,
Mədəndə birinci adam sanılır.
Əmək qəhrəmanı adını almış,
O yalnız meylini zəhmətə salmış.
O yalnız güvənir iş qüvvəsinə,
İşçilər səs verir onun səsinə.

– Yoldaşlar! Tərhan bəy bizi aldadır,
Onun düşündüyü yalnız paradır.

Onun sözlərinə inanmayınız,
Şirin dillərinə aldanmayınız!
O bizi qulluqdan çıxara bilməz,
Bizsiz buruqlardan cövhər çəkilməz.
Daim onun bizə ehtiyacı var,
Bizim qüvvəmizə ehtiyacı var.
Çarın quyruğudur onlar həmişə,
Bu quyruqluq olmuş onlara peşə.
İşçiyə nə vətən, nə millət vardır,
Onlar bu sözlərlə bizi aldadır!
...Məhv olsun boş yerə canımız neçin?
Axsın, hədər getsin qanımız neçin?
Biz milli davadan əl çəkməliyiz,
Sınıf döyüşündə qan tökməliyiz, –
Deyə 905 sənələrində,
Qaranlıq günlərin bir dəftərində
Cəbinin bu nitqi qeyd olunmuşdu,
Üstünə illərin tozu qonmuşdu.
O zaman güvənib iş qüvvəsinə,
Çoxu səs vermişdi onun səsinə.

O çoxdan ayrılmış dağdan, arandan,
Gəlmişdi Bakıya Cəbi İrandan.
Gəlmişdi, ordan da ayrılmamışdı,
Əvvəlki qınından sıyrılmamışdı.
Bir yandan işçiydi, bir yandan kəndli,
Keçirdi günləri daima dərddi.
Çünki ailəsi ordaydı onun,
Həmişə qəmliydi, həmişə məhzun.
Gördü zərbazların quldurluğunu,
Yoxsulluq Bakıya qovladı onu.

Keçmədi bir öylə müddət aradan,
Əl çəkdi büsbütün maldan-qaradan,
Əl çəkdi, İrandan çıxdı nəhayət,
Başını Bakıya yığdı nəhayət.
O bir gün parlaman önündə durmuş,
Kimsəsizlər kimi boynunu burmuş
Baxırdı qayəsiz bir izdihama,
Bəzən dodaqaltı gülürdü, amma
Əsgərana doğru gedən bu axın
Həyata uzaqdır, ölümə yaxın.
Balkonda bir ovuc boynuyoğunlar,
Hamsının çiyində zərli paqonlar
İlan dərisi tək işıldayırdı,
Həpsinin dişləri qıcırdayırdı.
Parlaman üstündə üç rəngli bayraq
Çarpırdı ruzgara dalğalanaraq.
Baxırdı qəzəblə Cəbi balkona,
Bu izdiham ağır gəlirdi ona:
– Qırdırınız xalqın uşaqlarını,
Məgər bu günlərin yoxmu yarını?!
Sarı ingilisin kor eşşəkləri!
Bu sözü o dövrün bir kəlpeysəri
Eşidincə artır qəlbində kini:
– Bəyənmişəm islam hökumətini? –
Deyə Cəbiyə əl atmaq istərkən
Cəbi izdihama qarışdı birdən.

O daim cəbhədə hazırdır, hazır;
Onun üç zərbəçi dəstəsi vardır.
Böylə fantanları çox görmüşdü o,
Böylə buruqlara çox girmişdi o.

Çox dinləmiş böylə gurultuları,
Etməşdir mədəndə ömrünü yarı.
Cəbi, neft uğrunda çalışan Cəbi,
Hər dürlü zəhmətə alışan Cəbi.
Cəbi məhsulatin günlənməsində,
Proqramın artıq ödənməsində
İlk addım atmışdır öz dəstəsilə,
Vurub hər əngəlin üzünə sille,
Olmuş dəstəsilə mədəndə rəhbər,
Olmuş mədənçilər dilində əzbər.

Yarım saatdı ki, dincəlirdilər,
Yorulan təbii dincəlmək istər.
Fantan bulamışdı zərbəçiləri,
Sanki sulamışdı zərbəçiləri.
Tütün dumanilə otaq dolmuşdu,
Cəbiyə işçilər heyran olmuşdu.
Onun ətrafında gedirdi söhbət,
Hamı bəsləyirdi Cəbiyə hörmət.
Burda dağ sənaye məktəblərindən
Gələn bir tələbə qalxıb yerindən:
– Cəbi dayı, sən çox cəsur adamsan,
Cəsarətin məni etdi hərasan.
Fəqət sən buruğa girəndən sonra,
Fantana nəhayət verəndən sonra
Qəlbimdə mətanət qanı qaynadı
Ürəyim açıldı, könlüm oynadı.
– Ay bala, sən hələ uşaq adamsan,
Sən hələ cavansan, sən hələ xamsan.
Başın çıxmaz sənün belə işlərdən,
Hər işi öyrənmək olmaz ki, birdən.

Nə qədər bu yolda çalışmışanı
Nə dürlü zəhmətə alışmışam mən?
Gurultu içində keçmiş həyatım,
Mədəndə açılmış qolum, qanadım.
Bu gurultu mənə fərəh gətirir,
Bu səslər ömrümün musiqisidir.
– Ay Cəbi, şəklindən xəbərin varmı?
– Bəsdir, pərt etməyin, əşi adamı,
Bənzətmişlər məni bir qəhrəmana.
– Məncə, qəhrəmanlıq yaraşır sana, –
Deyərkən, Cəbinin dodağı qaçdı,
Könlündə fərəhli çiçəklər açdı.
Danışığ yenə də davam edirdi,
Bəzisi otaqdan çıxıb gedirdi.
Bu zaman mədənin müdiri gəldi,
O bayaqqı kimi tutqun deyildi.
Gözləri sevincdən fanar-fanardı,
Könlündə məsərrət odu yanırıdı:
– Sağ olun yoldaşlar, sizin işiniz
Bizə göstərdi ki, aciz deyiliz.
Gələcək beşillik planları biz
Belə fantanlarla ödəməliyiz.
Fəqət təhlükəsiz deyil fantanlar,
Ona Cəbi kimi möhkəm insanlar,
Polad zərbəçilər gərəkdir, fəqət
Hər kəs almalıdır Cəbidən ibrət.

Cəbi vüqarlıydı, üzü gülürdü,
Siyah neftə çalan gözü gülürdü:
– Bəlkə Cəbi dayı söz-möz istəyir?
Ona da söz verək görək nə deyir.

– Mənim danışmaqla heç aram yoxdur,
Onsuz da iclasda danışan çoxdur.
– Yox danışmalısan...
– Yaxşı, yoldaşlar,
Mənim ancaq sizə bir-iki sözüm var:
Əvvəla hər işdə sayıq olmalı,
Onda yaxşılaşar mədənin halı.
İşi özbaşına buraxmaq olmaz,
Plansız verilən rəqəmlər dolmaz!
Ayıq olsaydınız fantan vurarkən,
Quyunun ağzını bağlayıb erkən,
Bu qədər zəhmətə düşməzdik, gərək
İşə əvvəlindən diqqət yetirmək.
Bu zaman bir işçi girdi içəri,
Baş-ayaq vururdu onun sözləri:
– Yoldaşlar, yenə də fantan var...
– Necə?
Hər kəs batmış kimi oldu sevincə.
– Hansı buruq?.. Yeni qazılan buruq?
Özümüz fantanın şahidi olduq.
Ansızın atıldı həpsi dışarı,
Cəbi də yüyürdü buruğa sarı.

POEMALAR 1933-1936

ÇOBAN

(Əfsanə)

Ey öz tarixinin memarı insan!
Çox zaman göylərə baxdın hərasan.
Həyatı şənledən işini qoydun,
Bir əsilsiz, çürük taleyə uydun.
Şirin xəyalınla çoban xan oldu;
Xan qızı çobana nigəhban oldu.
Bu şirin xəyallar güldürdü səni,
Lakin həqiqətdə öldürdü səni.
Mənim eşitdiyim bu nağil fəqət,
Anladır: duyduğun deyil həqiqət.
Həqiqət olsaydı, Çobanla Mərcan
Verməzdi dalğalar arasında can.

1

Çox əski bir zamanda,
Bizim Azərbaycanda,
Abşeron civarında,
Quzğunun kənarında
Varmış qədim bir şəhər,
Görünüşü birtəhər...
Çevrəsi dəre-təpə,
Evləri birmərtəbə.
Küçələri dolambac,
Əhalisi yoxsul, ac.
Görünüşü birtəhər...
Səbayeldi bu şəhər...

SöylənİLƏn şəhərdə,
Ən səfəli bir yerdə
Zümrüd qalaçalar var,
Ətirli bağçalar var.
Ağaclar sıra-sıra
Baş endirir sulara.
Yaxında bir geniş xır,
Sular şirhaşır axır.
Cırıldayır bağara,
Qurbağalar nağara
Çalır kimi səslənir,
Buna xan bağı denir.
Qırx otaqlı bir bina,
Hər əmələ aşına.
Fəvvarələr, hovuzlar,
Xoş yerişli tovuzlar.
Eyvanlar sarmaşıqlı,
Divarlar yaraşlıqlı.
Mərmərdir novalçası,
Saray "Çiçi" xalçası
Kimi işlənmiş zərif.
Könül açan bu lətif,
Bu sevimli mənzərə
Səssiz baxır Xəzərə.

2

Baxın, burda kim yaşar:
Quş xan adlı hökmüdar.
Deyirlər ki, bu Quş xan,
Bu dili qurumuş xan,

82

Bir gün həməN sarayı
Tikən böyük ustayı
Qarşısında oturtmuş,
Üzünü ona tutmuş:
– Söylə, ey qoca memar,
Sənəti uca memar!
Sən bu saraydan gözəl,
Daha zəngin, mükəmməl
Bir iş də işləmişən,
Yarada biləmişən,
Bundan da gözəlini,
Daha mükəmməlini?
Tarixin baş memarı
Üz tutub xana sarı,
Başını qaldıraraq,
Ürəyi dolu marağ,
Gülə-gülə çöhrəsi,
Birdən gurlamış səsi:
– Mən bu sənət yolunda
Ömrümü fəda etdim.
İnsaniyyət yolunda
İşimi əda etdim.
Məsləkimi, dinimi
Sənətimə, yeritdim.
Ürəyimi, beynimi
Bu uğurda əritdim.
Çalışdım için-için,
Gəncliyimi qocaltdım.
Xəyalımdan səninçin
Bir kaşanə ucaltdım.
Bax, bu lövhə nə zəngin!
Mənəm memari-əzəl.

83

Tanrının, irənlərin
Cənnət bağından gözəl.
Özümü oda vurdum,
Fikrim, hissim təlaşda.
Canlı ruhlar uçurdum,
Suda, torpaqda, daşda.
Mən ölüb getsəm belə,
Yaşayacaq sənətim;
Düşəcək dildən-dilə
Adım, sanım, şöhrətim.
Bundan da gözəlini,
Daha mükəmməlini
Yarada bilərəm, xan,
Nə yapsa yapar insan!

Paxıl, dar ürəkli xan
Darılmış bu cavabdan:
"Cəllad!.. Vurun boynunu!"
Bir an içində onu,
O böyük sənətkarı
Qılınc bölmüş tən yarı,
– Öldü... günah özündə!..
Qırıq üz-gözündə
Xanın qara dalğalar,
Ruhunda qasırgalar:
"Demək, bundan da gözəl,
Daha zəngin, mükəmməl
Bir saray tikəcəkdi,
Öz cəzasını çəkdi.
Memara bax, memara!..
Yarın ətraf xanlara

Saray tikərkən, demək,
Mənimkindən də yüksək
Görünəcəkmış. Hay, hay...
Sana öylə bir saray
Tikdirəcəm mən də ki,
Bundan belə səndəki
Başarıq, hünər daha
Mana oturmaz baha.
Bir saray yer altında,
Yerin ən alt qatında
Yapılacaq bu saray.
Sana çox xoşdur, hay!.. Hay!"

3

Quş xanın bir qızı var,
Bir könül xırsızı var.
Bu qızın adı Mərcan,
Hər baxışına bir can
Doğan gündən qurbandır,
Ölkə ona heyrandır.
Adı dillərdə əzbər,
Görülməmiş bu dilbər
Abşeron civarında,
Quzğunun kənarında.
Yaxın, uzaq ellərdən,
Hər tərəfdən, hər yerdən
Elçi gəlir bu qıza,
Bu mehriban ulduza.
Adlı-sanlı igidlər,
Dəliqanlı igidlər,

Tacir, bəy oğulları
Keçib uzun yolları,
Həpsi yorğun, dərbədər
Səbaya gəlirlər.
Qoy kim gəlsə-gəlsin,
Qapılıb hissə, gəlsin.
Bu gəlişdən nə çıxar,
Ümitsiz qayıdalar.
Xan dermiş elçilərə:
"Qızım yosma dilbərə
Eş olmaq istəyənlər,
Bircə sorğuma əgər
Düzgün cavab taparsa,
Sahib olacaq qıza:
Siz ey gələn yolçular!
Qızın neçə xalı var?"
Kim bilsin bu mələyin,
Bu açmamış çiçəyin
Canında necə xal var?
Kimsə bilməz, qayıdar.
Bir başqa dəstə gəlir,
Yorulmuş xəstə gəlir.
Verilincə bu sorğu,
"Mənim işim deyil bu" –
Deyərək, gələn dönər,
Parlaq diləklər sönər.

Xan taleyə inanır,
Hər şeyi ondan sanır:
"İnsanın olsa baxtı,
Qızıldan olar taxtı.

Mən talesiz olsaydım,
Talesiz doğulsaydım,
Xan olmaz, qul olardım,
Muzdur, yoxsul olardım".
Onunçun hər elçiyə,
Qız xoşbəxt olsun deyə,
Verərdi bu sorğuyu.

4

Daşib çayların suyu
Hər sənə yaz olunca,
Quşlar dəmsəz olunca,
Saray köçürmüş dağa,
Bir səfəli yaylağa.
Yaylaq, Yarımca yaylaq,
Hər tərəf çəmən, bulaq;
Xızından az o tayda,
Əriməz qarı yayda.
Quş xanın qızı Mərcan,
Sevda ulduzu Mərcan
Toplayıb tay-tuşunu,
Bir nizamsız qoşunu
Andıran dəstəsilə
Hər gün çıxarmış çölə.
Onun gəzdiyi yerdə,
Dağlarda, dərələrdə
Dəmirdaş adlı igid
Bir çoban varmış, eşit!
Çobanın torpağı yox,
Tarlası yox, bağı yox;

Bir kiçik qülbəsi var,
Bir yırtıq gəbəsi var,
Bir də beş-on quzusu.
Çox yünüldü arzusu
Bu qərib çobanımın,
Müztərib çobanımın.

5

Bir gün çoban Dəmirdaş
Qonşuda bir iğtişaş,
Bir vay, haray eşitdi;
Dəyədən çıxdı getdi,
Nə gördü? Yel qanadlı,
Dərədə bir kaç atlı
Qovurlar; bir qadın da
Əlləri saçlarında
Üzünü cırmaqlayır,
Hönkür-hönkür ağlayır:
– Tutun, qaçdı hərəmi,
Söndürdülər çıramı,
Qollarını sardılar,
Qızımı apardılar! –
Deyə yığıldı qadın.
Dəyələr axın-axın
Koşdular bu səs-küyə;
Dikildi gözlər göyə:
– Neçin, ey ulu Tanrı!
Yoxsulları, qulları
Qorumazsan ya, neçin?..
Kor kimi için-için

88

Yandı qəlblərində yas.
Qərinələrcə ağzı
Aşağı çevrilən tas
Duymadı bu niyazi.
O mavi tas nədənsə
Səs vermədi bu səsə.

6

Bir bahar günü yenə
Dəmirdaşın könlünə
Bir qəriblik yayıldı;
Yatmış ruhu ayıldı.
Yığıldı böyrü üstə,
Bir yanıqlı şikəstə
Qavalında inlədi;
Ürəyi sərirlədi.
Çaldı, düşündü, çaldı,
Başını duman aldı.
Bu duman nəzərində
Göylərin üzərində
Buludlar kimi çaxdı,
Al bir işıq buraxdı.
Canlandı təsəvvürü;
Əsirlər sürü-sürü
Axışdı xəyalından.
Dinlədi qavalından
Zəncir, qamçı səsləri,
Ömrün acı səsləri
Bəstəsində ağladı,
Bir lövhə xatırladı.

89

– İşlə, yaramaz, işiə!
Haydı, boşboğaz, işlə!
Dayanma, daşı, daşı!
Əsirin, qulun başı
Yuxarı qalxmaz, işlə!
Haydı, boşboğaz, işlə!
– Arkadaşlar, bu qansız,
Bu daşürək, amansız
İnsanlar dinmədikcə,
Zülmə təpinmədikcə,
Özlərindən çıxırlar.
– Söylənmə, hey, ixtiyar,
Al, bu da sənin payın!
Nə arxayın-arxayın
Danışır da!..
Qamçılar,
İxtiyarı acılar.
Dəmirdaş anır, anır;
Gözlərində canlanır:
Əsirlər alay-alay
Xana tikirlər saray.
Xatırlayır: bir gecə
Onu xəlvət, gizlicə,
Gözəl bir qız çağırdı.
Üz-gözündən yağırdı
O qızın bir mərhəmət,
Bəlkə də bir məhəbbət.
O qızın adı Mərcan,
Qolu, qanadı mərcan...

Dəmirdaş anır, anır,
Xatıratı canlanır:

İşlədi xəstə-xəstə;
Yerə dəydi iş üstə.
Baxaraq bu lövhəyə,
“Artıq işləməz”, deyə
Bir az da incitdilər,
Sonra azad etdilər.
Dəmirdaş anır, anır,
Xatıratı canlanır.
Düşünür o gözləri,
Danışdığı sözləri.
Anır: bir sabah erkən
Çıxarıq Səbayeldən,
Dağlar, dərələr aşdı,
Bu yaylağa ulaşdı.
Hey düşünə-düşünə
İnlədi qaval yenə!

*(Bu zaman Mərcan öz dəstəsilə uzaqdan çobanın
qavalına dalararaq heyrətlə dinləyir)*

Mərcan

Bu qavalı çalan kim?
Kimdir bu şərə hakim?
Tez ondan xəbər verin,
Kimsə, tapın, gətirin!

Çox keçmədi, Dəmirdaş
Ürəyində bir təlaş,
Qızın önündə durdu,
Səssiz boynunu burdu.
Görünce Dəmirdaşı
Mərcanın döndü başı.

İldırım vurmuş kimi,
Ürəyi durmuş kimi
Tərpənmədi yerindən.
Dümqara gözlərindən
Siyah bir atəş axdı,
Maraqla baxdı, baxdı
Çobanın göz-qaşına,
Yamaqlı üst-başına.

Mər can

Kimdən öyrəndin, çoban,
Sən bu qaval çalmağı?

Çoban

Mənə öyrətdi dövran
Dağlara ün salmağı.

Mər can

Neçin nəğmən qəmlidir,
Nəşə yox qavalında?

Çoban

Çünki el matəmlidir
Səbayel mahalında!

Mər can

Sürünü buraxsana,
Bir an özündən uzaq!

Çoban

Ətrafına baxsana,
Hər adam bir yalquzaq!

Mər can

Çoban, kimdir yalquzaq?

Çoban

Xan qızı, yaxın-uzaq,
Olmuş olursa hər kim
El üzərində hakim,
Sərkərdələr, əyanlar,
Dərimizi soyanlar,
İşləməyib yaşayan,
Başında tac daşıyan
Adamlarınsa ancaq
Bir adı var: yalquzaq!

Mər can çobana baxdı,
Çoban Mərcana baxdı.

Mər can

(yanındakılara)

Arkadaşlar, siz gedin,
Bir az məni tərək edin.

(İkisi qalır)

Məni tanıyırmısan?

Çoban

Xayır!

Mərcan

Düşün, ey insan,
Keçmişini eşələ!

Çoban

Bu bir əmək-nafilə!
Buraxaraq işimi,
Arasam keçmişimi,
O kül altından ancaq
Bir köz də çıxmayacaq.

Mərcan

Eşələ, çıxar, çoban,
Orda bir od var, çoban,
Üzümə diqqətlə bax!

Çoban

Mərcan!

Mərcan

Sus ancaq...

7

Bir səhər hava gözəl,
Dağ gözəl, ova gözəl,
Dumanlı deyil hava,
Xan bu gün çıxmış ova.
Ətraf dolmuş adamlar,
Bir yığın izdihamla.
Tuşlayırlar, atırlar,
Ətrafi çınlatırlar.
Qorxmaz adlı çoban da
Dağ başında, o yanda
Söykənərək ağaca,
Sürüsünü yamaca
Buraxaraq, dayanmış,
Üzü mis kimi yanmış.

Vəzir

Xan, nişan al çobanı!
Yerində çıxsın canı!

Xan

Yox, canım.

Vəzir

Görünür xan,
Vuramayacağından
Qorxur...

Xan

Vəzir, qorxumu?
Bü günədək oxumu
Boş çıxan gördünüzmü?

Vəzir

Ay canım, bu da sözmü?
Hünərlisən gözətlə,
Öyünməyin nafilə!

Xan

Mən atıram, dayanın,
Oxum dəyməz, çobanın
Əgər olarsa baxtı.

Çəlik yayı buraxdı.
Uğuldadı dağ, dərə,
Yıxıldı Qorxmaz yerə.
Görünür baxtı yoxmuş,
Tale ona soyuqmuş.

8

– Xan bir çobanı vurmuş,
Xan yenə də qudurmuş
Azgın bir köpək kibi.
Bilinməyir səbəbi
Neçin çobanı vurmuş?
Xan yenə də qudurmuş.

96

Xan qaçırmiş bir qızı,
Yetim bir günahsız, –
Deyə, gizlicə xalq da
Qaynayır aralıqda.

9

Bir gün Dəmirdaş yenə
Yayıb dağın döşünə
Sürüsünü, dayandı.
Günəş üfüqdə yandı,
Qızardı yavaş-yavaş.
Düşünürdü Dəmirdaş.
Köhlən başlı buludlar,
Gözü yaşlı buludlar
Üfüqdə yol kəsirdi.
Onu hankı təsirdi
Düşündürən, əcəba?
Derdi: “Görən əcəba,
Bizdən nə istəyir xan?
Yetməzmi tökdüyü qan?!

Neçin, neçin bu qansız
Qaçırır gündə bir qız?!

Xan yenə də qudurmuş,
Neçin Qorxmazı vurmuş?
Yetməzmi vurduğu baş?..”

Düşünürdü Dəmirdaş.

Yerlər, göylər açıqdı,
Dəmirdaş dağa çıxdı,
Çıxardı qavalını,
Bəyan etdi halını.

97

O çaldıqca güllərin
Qaçdı qırmızı rəngi.
Dəyişdi bülbüllərin
Nəğməsinin ahəngi.
O çaldıqca, buludlar
Göy üzündə dayandı.
Şəbnəmli məxmər otlar
Gün çıxmış kimi yandı.
O çaldıqca, axan su
Şırıltısını kəsdi,
Söyüdlərin, doğrusu,
Suda qolları əsdi.
Nə sirt var, duyan anlar,
Çobanın havasında.
O çaldıqca, ilanlar
Uyudu yuvasında.
Qavalın bu səsinə,
Bu duyğulu səsinə
Koşaraq, gəldi Mərcan,
Ürəyində həyəcan.

Mərcan

Mana da öyrət, çoban,
Sən bu qaval çalmağı.
Mana da öyrət, çoban,
Dağlara ün salmağı.

Dəmirdaş

Xan daha gözəl bilir
İncə-İncə çalmağı.

Xan daha gözəl bilir
Dağlara ün salmağı.

Mərcan

Dəmirdaş, burax, burax!
Kinayəni ataraq,
Bir az da məni dinlə,
Səni sevəni dinlə!

Dəmirdaş

Sən xan qızı, mən çoban!
Nə çıxar boş xəyaldan?

Mərcan

Xəyal deyil, həqiqət!..
Mərcan sənindir fəqət.

Dəmirdaş

Yox, Mərcan, ola bilməz,
Bu bir dərd ki, çəkilməz!

Mərcan

Onu bil ki, sevməsən,
Öləcəksən yəqin sən!

Dəmirdaş

Səni xan mana verməz,
Yoxsul çobana verməz!

Bir də deyirlər ki, xan,
Əgər kim xalınızdan
Doğru xəbər verərsə,
Sahib olacaq sizə.

Mərcan

Qoy deyim: xallarım bu!
Yetər, sıxma ruhumu.
Ürəyini aç mana,
Xəstəyəm, əlac mana!

Dəmirdaş

Söylə, "möhtərəm" atan,
Bizim "ədalətli" xan
Neçin Qorxmazı vurmuş?
Yenə neçin qudurmuş?
Qaçırmışdır bir qızı,
Yetim bir günahsız?

Mərcan

Mən neyləyim?

Dəmirdaş

Sən heç nə!
Qulaq as mən deyənə,
Ey sarayın laçını!
Sevgi ehtiyacını
Ruhunda duyan gözəl,

100

Bir qədər özünə gəl!
Səni kim istəməz, kim?
Hər lətafətə hakim
Sevimli bir pərisən,
Dillərin əzbərisən.
Bu şərtlə severəm mən:
Çıxmasan dediyimdən.

Mərcan

Yox, sözündən çıxmaram,
Ürəyini sıxmaram.

Dəmirdaş

Desəm atanı öldür!
Ağlayan xalqı güldür,
Edərsənmi?

Mərcan

Edərəm,
Ölümə də gedərəm!

Dəmirdaş

Yox, hələ öldürmə, yox!
Xanın ölməsi ən çox
Xalqa gətirər ziyan;
Üsyan etməli, üsyan!
Lakin dediklərim, bax,
Yadında qalsın ancaq!

101

Mərcan

Yazıq ki, bu yaxında,
Bu ayın axırında
Köçəcəyik şəhərə,
Bu mehriban dağ-dərə,
Ah, bu səfalı yaylaq
Yenə sizə qalacaq!

Dəmirdaş

Yalnız bu dağ-dərə yox,
Bu gözəl mənzərə yox,
Sərin yaylaqlar deyil,
Qaynar bulaqlar deyil,
O kor, o sağır kəndlər,
Vergisi ağır kəndlər,
Varlı bağ, gözəl çəmənlər,
Dağ döşündə dəyirmən,
Sürü, ilxı, çapar at,
Uçan quş, gərgin qanat,
Göy zanbaqlı ovalar,
Dalğa vuran tarlalar,
Sarısümbül zəmilər,
O çılğın Xəzərin də,
Hər zaman üzərində
Ləngər vuran gəmilər,
Keçəcək əlimizə.
Veriləcəkdir bizə
Ayın, günün işığı,
Dünyanın yaraşığı!

10

Yenə də uzaq, yaxın
Ellərdən axın-axın
Gəlirdi baş igidlər,
Qəmə yoldaş igidlər.
“Ey sevdalı yolçular,
Qızın neçə xalı var?”
Sorgusunu eşidər –
Eşitməz, dönürdülər!
Qız on səkkiz yaşında,
Sevda yeli başında.
Getdikcə canı qızır,
Lətif əndamı sızır
Günəş vuran qar kimi,
Solur son bahar kimi.
Çiyinə düşür başı.
Çağırır Dəmirdaşı
Girir ağaclıqlara,
Görüşür ara-sıra.
Dəmirdaş da bir yerdə
Durmayıb, gah şəhərdə,
Gah kəndlərdə dolaşır,
Böyük fikirlər daşır.
Ələ almış Mərcanı,
Hazırlayır üsyanı!

11

Vəzirin oğlu Gülçin
Çırpınır bu gözəlçin.
Fəqət bilməyir o da,
Bu qızın əndamında

Neçə həbəşi xal var.
Düşünür, qəlbi sızlar.
Gülçinin xəyalından,
O çətin xəyalından
Bilsən nələr keçirdi,
Nə səhnələr keçirdi:
“Qız onun olacaqdır,
Əlinə alacaqdır
Səbayeldə xanlığı,
Bütün hökmranlığı.
Hakim olub Arana,
Daha sonra İrana
Ordusunu çəkəcək,
Hər yerdə qan tökəcək,
Hər yerdə hökm edəcək,
Çinə qədər gedəcək,
Böyük İskəndər kimi.
Xızır peyğəmbər kimi
Tapacaqdır zülmatı.
İçib abi-həyatı,
Ömrü, günü artacaq,
Hər yerə qol atacaq,
Mərcanı alacaqdır,
Qoynuna salacaqdır,
Yapacaqdır baş hərəm,
Onun olacaq aləm!”

12

Günəş qızıllarını
Xəsis kimi toplayır,
Səbayel diyarını
Bir qaranlıq qaplayır.

Bir axşam xan bağında,
Bağın bir bucağında
Mərcan bir səs eşitdi;
Səs gələn səmtə getdi.
Bir səs ki, çılğın, qaba;
Bir yüklənmiş araba,
Bir qoca kəndli gördü,
Ayağı bəndil gördü.
– Vurun, vurun alçağı,
Keçmiş verginin çağı.
Vurun, vurun, qoymayın,
Mərhəmətə uymayın! –
Səslənir acı-acı
Darğanın sərt qırbacı.
– Zavallını buraxın!
İnsafsızlar, bir baxın,
Nədir bu qanlı səhnə?
Sərxoşmusunuz yenə?
– Xan buyurmuş!
– Bəlkə xan
Qəzəbliymiş o zaman,
Ya sizin vicdanınız,
Məgər yoxmu qanınız?
Mana verin qırbacı!
“Ulu Yaradan, acı,
Acı bir yoxsullara,
Yetimlərə, dullara!”
Deyə, Mərcan düşünür, –
Meyli saraydan dönür.

Bir gün qafiləsilə
 Xan çıxmışdı sahilə.
 Ləpəciklər quş kimi,
 Qalxıb uçurmuş kimi.
 O sərin baxışlı ay
 Dənizə alay-alay
 Ulduzlarla tökülmüş.
 Dalğalar qızıl, gümüş...
 Sinələr lələ-lələ,
 Dodaqlarda piyalə,
 Sərxoş baxan hərəmlər,
 Baxışı qan hərəmlər,
 Oyun, şərq, şərab, saz,
 Dodaq-dodağa dəmsaz.
 Bir hərəmsə ələmli,
 Qızına qəmli-qəmli
 Danışır həyatını,
 Küskün xatiratını:
 – Mərcan, həyat bir kitab!
 Hər vərəqi bir əzab...
 Mən bir kəndli qızıydım,
 Bir evin ulduzuydum.
 Keçmişim qar altında,
 Qasırgılar altında...
 Yadımdadır, əsirdim...
 Yarpaq kimi əsirdim,
 Bir gün caryə bazarda,
 İradəm qulçularda
 Ordan məni aldılar,
 Bu zindana saldılar!

Ruhü sərin bir gecə,
 Ay gizlicə-gizlicə
 Bir bulud arxasından,
 Göylərin yaxasından
 Göstərərək üzünü,
 Bəyəndirir özünü.
 Söylənən xan bağında,
 Bağın bir bucağında
 Xışıldayan nədir, nə?
 Örtülüdür bu səhnə.
 Yarpaqlarımı öpüşən?
 Söylə o suya düşən
 Mərcanın kölgəsimi?
 Yoxsa ayın əksimi?
 Göstərir hovuzda su.
 Ah, bu könül oğrusu
 Qızın yanındakını,
 Qızın canındakını
 Həmin bu sirdaş bilir,
 Yəni Dəmirdaş bilir...
 Əsir Dəmirdaşın da
 Sevda yeli başında.
 O sevimli Mərcanı,
 O füsunkar ceyranı
 Almaq üçün düşünür.
 Yənə fikrindən dönür:
 “Əvvəl üsyan, sonra qız,
 Xanlığı yıxmalıyız!..”

Dəmirdaş

Səni bir xan istəsə,
Xalımı tapıb desə,
Ona gedərsənmi sən?

Mərcan

Bir dəfə dedim ki, mən
Səndən başqa bir kəsə
Getməm, başım kəsilsə!

Dəmirdaş

Səni bütün saraylar,
Əyləncələr haraylar.
Oralar başqa aləm,
Olacaqsan baş hərəm.

Mərcan

Anam da bir hərəmdir,
Fəqət yediyi qəmdir.
O daim deyir mana:
Saray bənzər zindana,
Qaç, qızım, buradan qaç!
O parlaq, günəşli tac
Süslənmiş göz yaşından.
Yoxsulların başından
Yapılmışdır qədəhlər;
Nalədir bu fərəhlər.

Bu saray yoxsulların,
Öksüzlərin, dulların
Tikilmiş kəmiyindən!
Qaldırılan, içilən
Badə ürəklər qanı.
Sarayda şənlik hanı?
Saray bir qara səhnə,
Qorxu, vəsvəsə, fitnə.
Gizli dar ağacları,
İşgəncə qırbacları.
Tənbəl, sərxoş bir xəyal...
Falçı, əfsunçu, rəmmal,
Hər göz bir kasa şəhvət,
Hər baxış bir xəyanət.
İnsanlar alçaq, dəni,
Tez burdan qaçır məni!

Dəmirdaş

Burdan qurtarmaqla sən,
Sarayın pəncəsindən
Qurtuldunmu sanırsan?
Yox, Mərcan, aldanırsan!
Xanlığı yıxmalıyız
Ağ günə çıxmalıyız...

Mərcan

Dəmirdaş, yarın səhər
Elçilər gələcəklər,
Sən də yarın gedərsən.

Dəmirdaş

Çocuq deyilsən ki, sən,
Səni xan mana verməz,
Yoxsul çobana verməz.

15

Böyük məclis quruldu,
Gələnlərdən soruldu.
Bilməyənlər getdilər.
Qalmışdı iki nəfər:
Dəmirdaş bir də Gülçin.
Sorğu verildi, lakin
Gülçin bula bilmədi,
Xaqan ola bilmədi.
Sıra çatdı çobana,
Bir gülmək gəldi xana,
Dedi: – Sağ ol, ay çoban!
Çoban dedi: – Var ol, xan!
– Neçə xalı var qızın?
Çoban dedi ansızın:
– Qızın yeddi xalı var,
Həpsi gözəl, müşgüvar.
– Çoban, hardan bilirsən?
– Yuxuda saymışam mən.
Götürdü xanı heyrət,
Dedi: – Tanrıdan qismət
Yoxsul çobanmış qıza,
Bu canı yanmış qıza.
Xan sarayda düşünür;
Başında yanır, sönür

Dürlü-dürlü xəyallar,
Keçirir şaşqın hallar.
Xan bir deyildir, iki
Dumanlı beynindəki
Düşüncələr çataçat.
Dərdi artmış iki qat.
Bu iş olsunmu, ya yox?
Qızımı istəyən çox.
Mərcanı xan alsınmı?
Yoxsa çoban alsınmı?
Hansı daha uğurlu?
Deyilmi haqqın qulu
Bəy də, xan da, sultan da
Mavi göyün altında?!

Bir qədər düşündü xan:
“Mana taymı bir çoban?
Çoban hara, mən hara?
Gül hara, tikan hara?
Sonamı alsınmı sar?!
Hardan çıxdı bu yasar?
Mən deyirdim sultanlar,
Ulu şahlar, xaqanlar
Sahib olacaq qıza.
Nə çıxdı baxtımıza?!
Ayaqyalın bir çoban.
Hay, hay, zavallı Quş xan!
Sana bir gəda eşmi?
Rəvamı günəşimi
Bir zərrənin başına
Dolandırım? Yox! Mana

Bu iş çox ağır gəlir.
Yerdən, göydən yüksəlir
Sanıram mana nifrət.
Qazandığım bu şöhrət
Bir çobana yaraşmaz,
Yox, taleylə kar aşmaz”.

16

Gecə, sisli bir gecə,
Xan bağında gizlicə
Mərcan ilə Dəmirdaş
Danışır yavaş-yavaş.

Dəmirdaş

Dün gecə cəbbəxana
Dağıldı dörd yana.

Mərcan

Bilir bu sirri dərban,
Uymayı qorxusundan.
Gizlicə onu gördüm,
Qolbaqlarımı verdim
Qızına, susdu dərban.

Dəmirdaş

Sağ ol, sevgili Mərcan!
Kəndlər üç günə qədər

112

Hücuma keçəcəklər.
Xanın keyfi necədir?

Mərcan

Sənin “istəyincədir”.
Daima eysü işrət;
Eyləməz bir məşvərət.
Xalqın dərdinə qalmaz,
Sərxoşluqdan baş almaz.
Elçilikdən nə çıxdı?

Dəmirdaş

Bütün əfsanə çıxdı.
Budur, baxta inanan,
Boşboğaz, yalançı xan.
Onun bəxtindən ancaq
Ucaldıqca ucalmaq,
Deyil yalnız xan olmaq,
Böyük bir xaqan olmaq
Nəticəsi çıxırdı.
Bizim ölçümüz qırdı
Nədənsə məramını.
Biz taleyin şamını
Siyasətlə söndürdük,
Xanı çox düşündürdük.
Söylənərək, dedi xan:
“Mənə taymı bir çoban?”
Ürəyimdə: “Bu çoban
Sənə ən qatı düşman.

113

Çevirəcək baxtını,
Devirəcək taxtını!" –
Deyib çıxdım saraydan.
Düşün, sevgili Mərcan,
Sən böyüdüñ sarayda.
Ancaq ordakı qayda,
Qanun, adət, ənənə
Sənin geniş qəlbinə
Sığmadı, atdın onu.
Bir çobanın yolunu
Kəskin inadla tutdun,
Taxtı-tacı unutdun.
Şöhrətin bundan belə
Düşəcək dildən-dilə
Gecə, səhərə yaxın
Axın şəhərə yaxın.
Ulduzlar sönür, sönür;
İki ürək döyünür.
Toranlaşır batan ay
Uyquda sərxoş saray.

Mərcan

Səhər üsyanımı?

Dəmirdaş

Üsyan!
Ayağa qalxmış hər yan.
Hər şey, hər şey öncədən
Düşünülmüş incədən.

Tez burdan çıxalım gəl,
Çıxmamışdan bir əngəl.
Qoşularaq üsyana,
Bu saraya, bu xana
Birlikdə son verəlim,
Gözəl günlər sürəlim!

Vəzir çıxmış özündən.
Anlaşılmaz sözündən
Xan gəlmiş həyəcana:
– Gətirmə məni cana!
Çabıq söylə nə var, nə?
Nə toxunmuş könlünə?
– Xan sağ olsun, qız!..
– Necə?
– Qaçırılmış indicə.

Hazırlanır atlılar,
O külək qanadlılar.
Gözlərdən od saçılır,
Darvazalar açılır.
Onların arxasınca,
Quzğunun yaxasınca
Çapır bir dəstə atlı,
Atır at üstə atlı,
Ox atır, kaman çəkir,
Yayını yaman çəkir.
Mərcan, Dəmirdaş uçar;
Sanki iki quş uçar.
Çabıq çətdilər Zığa.
Bax, o iki yazığa

Daha qaçmağa yol yox,
Yağış kimi yağır ox.
Qarşı su, arxa düşman,
Qurtuluşa yox güman.
Üç yandan Abşeron su,
İki gəncə qarşı su
Mavi köksünü açmış,
Mərcanın rəngi qaçmış.
– Düşmə, Mərcan, qorxuya!
Çap atını, gir suya!

7

Qərb tərəfdən bir axın
Axışır baxın, baxın.
Axın çılğın, əsəbi,
Ox yağır yağış kibi.
– Gəlin, qorxmayın, gəlin!
Önünü hər əngəlin
Alaraq, çapır axın;
Axına şəhər yaxın.
– Gəlin, qaçaraq, gəlin,
Bayraq açaraq gəlin! –
Deyə, koşur bir qoca.
Qarşıda qaça-qaça
Gah durur, gah yatırlar,
Tuşlayırlar, atırlar.
– Hücüm, hücüm, iləri
Səbayelin kəndləri,
Hücüm, saraya hücüm!
Aldı araya hücüm

116

Quş xanın alayını,
Dağıtdı sarayını.
Quş xanı öldürdülər,
Yoxsulu güldürdülər.
Dan yeri sökülmüşdü,
Dənizə tökülmüşdü
Günəşin qızıllığı.
El bürümüşdü Zığı.
Dəmirdaşla Mərcanı,
Bu iki qəhrəmanı
Arayırdı yoxsullar,
Aclar, yetimlər, dullar.
Dənizin boy yerində,
Atlas su üzərində
Üzürdü bir tutam saç,
Artıq məsələdən qaç!
Bir gün qabardı Xəzər,
Qalxdı tər lan ləpələr.
Qanadlarını açdı,
Bu tarixə acıdı.
Quş xanın ləkəsini,
Xaraba kölgəsini
Silməkçin yer üzündən,
Coşub çıxdı özündən,
Səbayelə tüpürdü,
Dalğalandı, köpürdü;
Şəhər boğuldu.
Hala,
Fəqət bir-iki qala
Boylanıb bu səhnədə,
Çapalarkən, yenə də

117

Döyür bu qalaları
Qızıl neft dalğaları.

Son

Bu bir əfsanədir, nağıldır, fəqət,
Tarixdə azmıdır böylə həqiqət?
Tarixdə dağılan saraylar azmı?
Döyüşdə pozulan alaylar azmı?
Azmı yoxsulların çəkdiyi səflər,
Basılan tərəflər, basan tərəflər?
Bağışla, oxucum, sual olarmı?
Həqiqət olmasa, xəyal olarmı?
Ey əfsanələrin qəhrəman oğlu,
Əsrlər tapdadı keçdiyın yolu.
O sənın yaxdığın azğın saraylar,
Qovub dağıtdığın vəhşi alaylar
Yenə baş qaldırıb işını gördü,
Yenə də haqsızlıq hökmünü sürdü.
Yenə göz yaşları axdı günahsız,
Həyat nəfəsini çəkmədi ahsız.
Qırıldı insanlar, töküldü qanlar,
Titrədi cahanlar, qopdu fəğanlar.
Yenə lalə kimi başlar oynadı,
Başların üstündə daşlar oynadı.
Yağdı yağış kimi zəhərli oxlar,
Aclar hesabına yaşadı toxlar.
Tarixin bu acı dəhşətlərinə,
Əsrlərin qara qüvvətlərinə
Qırmızı bir axın verdi nəhayət,
Artıq nə bir fəğan, nə bir şikayət.

DAĞLAR FACİƏSİ

BAŞLANGIC

Nə zaman xəyalım çovusa kəndə,
Bir keçmiş xatirə oyadır məndə.
Salıram yadıma qarlı dağları,
Yol kəsən, ev yıxan qolçomaqları.
Gəlir xatirimə gözəl Gülpəri,
Ansızın könlümün dolur gözləri.

I

Ay göy dalğaları içərisindən
Zərli yelkənini açıb süzürkən,
Bir qızıl tufanı altında Kür də
Daşqınsız, dalğasız axır böyürdə.
Kür qırağındakı Daşbulaq kəndi
Göylərin altında bu gecə şəndi.
Ruha gülümsəyən aydın bir gecə,
Göydəki buludlar ipəkdən incə.
Hamsı kömə-kömə sərxoş, uyqulu,
Səndələyib keçir uzaq bir yolu.
Üfüqdən-üfüqə baxır ulduzlar,
Süzülür, üzülür, axır ulduzlar.
Onlar darmadağın, onlar hərçayı,
Onların altında axır Kür çayı.
Bütün hay-küyünü atmış Daşbulaq,
Səssiz yatağında yatmış Daşbulaq.
Xəfif yelpik kimi başsız bir külək
Əsir dağı-daşı sərinlədərək.
Bir kənd ki, son zaman ilərləməkdə,

Yeni nəğmələri əzbərləməkdə.
Onu cənnət kimi görmə kənardan,
Keçən küləklərdən, axan sulardan,
İndi-indi alır həyat xəbəri.
Daşbulaq kəndinin yoxsul elləri
Hamı başdan-başa girmiş kolxoza,
Səyini, gücünü vermiş kolxoza.
Bütün köhnəliyi yıxırlar indi,
Elliklə ağ günə çıxırlar indi.

Verərək qol-qola Eldar, Gülpəri,
Ər-arvad gəzirlər yeşillikləri.
Gecə, ipək kimi xəfif bir gecə,
Sərin ruhlar kimi lətif bir gecə.
Bu gecə nə qədər Kür də gözəldir,
Sanki bir gözlərdən axan əməldir.
Göylərin bədii ziyafətləri
Önündə xəyala dalmış Gülpəri.
Çıxıb arxadakı yaşıl hündürə,
Baxır ömrü kimi parlayan Kürə.
Kürdə ulduzların, ayın rəqsi var,
Köksünü ötürüb dillənir Eldar:
– Yazıq, bu şənliyin, bu gözəlliğin
Ardına gizlənir bir inadlı kin.
Bu kin bir düşmənə bəslənir kimi,
Həmişə qəlbimdə səslənir kimi.
Azmi bu çay çıxmış öz əməlindən?
Azmi haray çəkmiş ellər əlindən?
Yıxdığı aynabənd otaqlar azmi?
Vurub dağıtdığı tifaqlar azmi?
Selində boğduğu sonalar azmi?

Ağlar buraxdığı analar azmi?
Bu nəhəng yolundan azan nəhəngdir,
Parlaq eyşimizi pozan nəhəngdir.
Böylə qalmamalı bu köhnə qəddar!
Eh! Qabaqda hələ çox işimiz var...

– Eldar, darıxdınmı? – deyə Gülpəri
Süzür önündəki gözəllikləri.
İçindən axarkən dadlı nəğmələr,
Ayağını döyüb sanki rəqs edər:

“Ellər, gəlin iş görəlim,
Siz bir yandan, biz bir yandan.
Ömrümüzü xoş sürəlim,
Siz bir yandan, biz bir yandan.

Məhəbbətlə sarışalım,
Ayla, günlə yarışalım,
Ulduzlara qarışalım
Siz bir yandan, biz bir yandan”.

Oxuyur Gülpəri öz ürəyində,
Uçurur könlünü söz ürəyində.
Neçin sormadınız, kimdir Gülpəri?
Bütün qəlbimizin istədikləri
Onun varlığında canlanıb durur,
Olduqca gözəldir, olduqca məğrur...
– Bax, Eldar, yaxşı bax! – deyə Gülpəri
Qabarır hissləri, düşüncələri:
– Kim demiş dünyada hər şey masaldır,
Bir yalan uyqudur, bir boş xəyaldır:

Qarşımda bəzəkli bir kainat var,
Gözəl təbiət var, iş var, həyat var!
Həyatın əslini mənə qandıran,
Könlümü, gözümü işıqlandıran
İşimdir, gücümdür, ehtirasımdır;
Bunlar tükəndimi mənim yaşımdır.
Sevirəm axdıqca alınımın təri,
İnsana dad verən gözəllikləri.

II

Dumanlar içində bir dəstə vardır,
Bunlar bildiyimiz qolçomaqlardır.
İndi bir dərədə onlar oturmuş,
Dəmir zəncir kimi bir halqa vurmuş;
Ürəkdən qovrulub inləyir onlar,
Diqqətlə birini dinləyir onlar.
Çatılmış qaşları, sərt nəzərləri
Andırır sulara təşnə xəncəri.
Qəlbləri daşıyır zəhərli bir kin,
Olduqca dəhşətli, olduqca kəskin.
Az dəyir nəzərə içlərində gənc,
Çoxu kaftar kimi yöndəmsiz, iyrənc.
Bəzi çubuq, bəzi papiros çəkir,
Hamının başında ağır bir fikir.
Yenə də burnunu sallamış Həsən,
Vəhmə basar səni üzünü görsən.
Onun macərəsi uzun hekayət,
Yenə zamanadan edir şikayət:
– O zaman yaşayış belə deyildi,
Əcəb dünyamızın beli əyildi!

İndi tikan kimi girmişik gözə,
Qolçomaq!.. Mən ölüm, sözə bax, sözə?!
Millət getdi əldən, din getdi əldən,
Hər gələndən də vurur beynəlmilədən.
İndi də kolxoza hər kəs əl çalır,
Çatan kəndimizə yeni dəb salır...
Həsənin sözünü kəsərək Arsaq,
Deyir: – Uşaqsınız hələ siz, uşaq.
Dəmirdən olsa da bizim qolumuz,
Heçliyə çıxacaq yenə yolumuz.
Bizim adamların hamsı dəlidir,
Ağac öz içindən çürüməlidir!

Dünən bir-birinə baxıb qurd kimi,
Toqquşaraq iki zidd bulud kimi.
Gözləri şimşəkli, dişləri qanlı,
Dönük düşüncəli, sönük vicdanlı
Bu el qatilləri fikirləşirlər;
Gör yaman ayaqda nə birləşirlər!
Bu gün yurd salmışlar dağlar başında,
Dağların sıldırım, yalçın qaşında.

Axşamdı, üfüqdə günəş batırdı,
Xəstə bir gözəli xatırladırdı.
Yumulurdu bulud göz qapaqları,
Üzülürdü onun həyat bağları,
Almaz kirpiyinin rəngi dönürdü,
Qüruba meyl edən günəş sönürdü.
Günəş də onların söhbətlərindən
Can sıxan, uzanan qeybətlərindən
Bu axşam çirginib üz döndərirdi,
Qaranlıq ətrafa qanad gərirdi.

Budur, qaçaqların rəhbəri gəldi,
Həsənin önündə durub çöməldi.
Saqqalı uzanmış, saçı ağarmış,
Yuxusuz gözləri yaman qızarmış.
Yapıncı altında yırtıq əbası,
Budur Daşbulağın köhnə mollası.

– Sən də kişisənmi?

– Bu necə sözdür?

– Bu söz anlayana çox incə sözdür. –
Qaçaqqlar mollaya diqqətlə baxdı,
Hamının üzündən bir heyrət axdı.
– Səninləyəm, Həsən, cavab tapsana!
Hayıf başındakı papaqdan sana!
Arvadın Eldara getmişdir ərə,
Əgər səbirlisən döz bu dərdlərə.
Canım, bir gəlsənə qeyrətə sən də,
Bu da kağız, oxu! –

Coşub Həsən də:

– İstəməz, istəməz, inandım sənə,
Bu dərd bu dağlardan ağırdır mənə. –
Deyərək, qəzəblə ayağa qalxdı,
Tutqun baxışlarla ətrafa baxdı.
Həsənin ürəyi durmuş kimi idi,
Onu bir ildırım vurmuş kimi idi.
– Dostlar! Məsələdən halı oldunuz,
İndi mən canavar, indi mən quduz.
Mənə xəyanətmi? Yaxşı, arvadım...
Yaxşı, yaxşı, qızım... hardadır atım?
Nə tez unuttunuz, atdınız məni.
Hankı qul oğluna satdınız məni?
Mənimlə kim gedər?

– Biri mən özüm,
Əli qılıncından itidir sözüm! –
Deyə Molla Səfər döşünə döydü,
Həsənin önündə özünü öydü.

III

Alıb yerdən qarı sovurur külək,
Dağları, daşları qovurur külək.
Hər tərəf bir bəyaz zülmət içində,
İnləyir kainat dəhşət içində.
Dağların başında bir dəstə atlı
Aşır gədiklərdən çox ehtiyatlı.
Çaşdırır onları tufan, qasırğa,
Vurur üzlərinə qar dalğa-dalğa.
Hamsı Daşbulağın köhnə sakini,
Havada sovurulur onların kini.
Dərələr adlayır, təpələr aşır,
Dəstə ilərləyir, kənd yaxınlaşır.
Həsən fikirləşir atın belində,
Başı bir bulanıq xəyal gölündə.
Arvadı Gülpəri keçir gözündən,
Xəyal aləmində çıxır özündən:
“Gülpəri, Gülpəri sən kimdin əvvəl?
Adına layiqmi yaptığın əməl?
Bir naxırçı qızı olduğun halda,
Xanım çağırıldın bütün mahalda.
Atan verməyirdi, sən gəlməyirdin,
“Bədbəxt etmə məni, Həsən. deyirdin...”

Mən xatırlayıram keçən günləri,
Bir on dörd yaşında qızdı Gülpəri.

Aprel günlərindən bircə il əvvəl
Çıxdı qarşısına böylə bir əngəl:
Gülpəri – naxırçı Heydər qızı...
Bir axşam Həsənin sulandı ağzı.
Sabahı pul basıb Molla Səfərə,
Gözəl Gülpərini verdilər ərə.
Ərə vermədilər, satdılar onu,
Yaxıb sevgi odu zərif ruhunu.
Bu ellər gözəli gənclik çağında
Gəzib məlul-məlul Kür qırağında,
Aradı, axtardı daim Eldarı.
Qəlbində eşqinin ildırımları
Çaxdıqca dolardı ala gözləri,
Dilinin ucunda ürək sözləri.
Fəqət kimə açsın, kimə söyləsin?
Qorxur ki, xalq ona nifrət eyləsin.

Aprel günlərindən bir qədər keçmiş,
Həsən, Molla Səfər gördülər ki, iş
Dəyişib, vəziyyət başqa haldadır,
“Əcəl qılıncları çalhaçaldadır”,
Gəlir yedikləri burunlarından,
Kənd çıxmış onların ixtiyarından.
Döyüş, mübarizə indi açıqdı.
Hətta Gülpəri də Həsəndən çıxdı,
Onun sirlərini verdi Eldara,
Ağır zərbə vurdu qolçomaqlara.
Nəhayət, irişib arzularına,
Gülpəri qovuşdu öz Eldarına.
Yarışa çağırır indi elləri
İclasda Gülpəri, işdə Gülpəri.

Yaxşı savadlıdır, iş bacarandır,
Hər görəndə deyir ki, çox mehribandır.

IV

Dağların başında bir atlı dəstə,
Hamının papağı gözünün üstə.
Hamının çiyində qara yapıncı,
Hamının içində bir köhnə sancı:
Ələ düşməyəcək dövlət sancısı,
Ağalıq sancısı, şöhrət sancısı.
Uğuldayır külək, tüstülənir qar,
Qarlı gədiklərdə büdrəyir atlar.
Onlar gözlərilə ətrafı güdür,
Gecəni onların xofu ürküdür.
Atlar oğrun-oğrun addım atırlar,
Onlar Daşbulağa, budur, çatırlar.
Onlar öncə Kürü keçməlidirlər,
Sonra quduz kimi içməlidirlər
Göyərçin qəlblərin təmiz qanını.
Onlar kəsdirdilər Kürün yanını.
Yanıb gözlərində bir kin qüruru,
Atları sürdülər düz Kürə doğru.
Budur, Daşbulağın əkin yerləri,
Fəqət kolxozçudan alınmaz geri.
Baxıb əbəs yerə ah çəkmə, molla!
Pozu yox yazılan bu hökmə, molla!
Artıq bu şum yeri səninçin deyil,
İnan, başındakı fikir çin deyil.
Artıq istixarə vaxtı deyil, eh!..
Yoxsa əlindəmi o şəvə təsbeh?!

Bilirəm, sən nədən ilham alırsan,
Xoş keçən günləri yada salırsan.
Kirimmiş hicasla verdiyin azan,
Ocaq üzərində buğlanan qazan
Bir də xəyalında buğlanacaqdır,
Bir axşam qolların bağlanacaqdır!

V

Kənddə bir umulmaz qarğışlıq var:
– Hardadır, deyiniz, firqəçi Eldar?
Hanı müəllimlər, veriniz! – deyə
Hər yerdən söykənir tufəng sinəyə.
Mehriban bacımız Gülpəri əsir,
Dustaqda qorxudan titrəyir, əsir.
Bir qəmli səs gəlir uzaqdan yenə,
Bənzəyir mollağın sürgün səsine.

Müəllim

Eşit, Molla Səfər – o xətibə-din
Bağırır üstündən köhnə məscidin.

Müəllimə

Yalnız xətib deyil, bir əsgərdir o,
Sinif qovğasına səfərbərdir o.
Çox keçməz də susar!

Müəllim

O susunca, biz
Hamımız torpağa gömüləcəyiz.

Müəllimə

Hər halda qayəmiz yaşar, gömülməz,
Dünyanı sarsıdan fikrimiz ölməz!

Müəllim

Ay qız, məgər səndə qorxu yoxmudur?

Müəllimə

Tarixin amansız qanunu budur:
Əvət, döyündükcə təzad ürəklər,
Öldürməsən, səni öldürəcəklər!

(Bir kəndli qaçaraq gəlir)

Müəllim

Nə var?

Kəndli

Nə olacaq? Bu qolçomaqlar
Bir qəzəb girdabı halında çağlar.
Deyirlər yerini tapın, göstərin
Komsomolçuların, firqəçilərin.
Hətta buraxmışlar bir belə şüar:
Bitərəf oləcək, ya biz, ya onlar.

*(Bu sırada Molla Səfər, Arşak və başqaları
məktəbə daxil olurlar)*

Molla Səfər

Keyfiniz necədir?

Müəllim

Biz müəllimiz,
Bizi el tanıyır nəciyiz, kimiz!

Müəllimə

(yoldaşını itələyərək)

Çəkil bir tərəfə, ağciyər, qorxaq!
(Üzünü qolçomaqlara tutaraq)
Nə var, nə dersiniz?

Həsən

Ay gədə, Arsak,
Bağla bu yolsuzun qolunu, bağla!
(Müəllimə hirsindən ağlayır)
Ağla, çatlayınca, doyunca ağla!

Molla Səfər

(müəllimləri süzərək)

Saqqalınız təmiz, bığınız qırxıq,
Lakin bir kirşanı çatmayır, yazıq!..
Latın dilindəmi dərs deyirsiniz?

Müəllim

Nə istəyirsiniz?

Sözünüz nədir?
Bu nə vəhşilikdir, bu nə fitnədir?

Molla Səfər

Bütün müəllimlər güllələnməli,
Xudanın qəzəbi yerə enməli!
Damlayın bunları, bu dinsizləri!
Gərək öz əlimlə kəsəm sizləri!

Kəndi talan edib, qaçır qaçaqlar,
Gizlədir qoynunda onları dağlar.
Alnında zəlzələ, başında şimşək
Həsən Gülpəridən əsir edərək,
Ayrıca sürüdü dağlara sarı.

Arayın, axtarın, tapın Eldarı,
Söyləyin: hardasan, hardasan, Eldar?!
Mehriban yarını qaçırdı əğyar.
Yerdəsən, göydəsən, hardasan, harda:
Od tutduq sonanı görüncə sarda.
Əcəb, həddimidir qolçomaqların,
Kəsilsin hakimi bizim dağların?

– Gəlin, dostlar, gəlin! – deyə Daşbulaq
Qaynayır, köpürür. – Beş-on qolçomaq
Nə cürət, bizlərdən intiqam alsın,
Gözəl Gülpəridən Həsən kam alsın?!
– Gedəlim, gedəlim! – Səyirdi atlar.
Dəmir nallarilə çapar atların,
Bu ceyran atların, ruzgar atların
Xıncım-xıncım olur çaqıl daşları,
Bir qığılcım olur çaqıl daşları.

VI

Quzğun tutar kimi zərif bir quşu,
Gözəl Gülpərini – bu əsir quşu
Qışqıra-qışqıra Həsən söylədir,
– Arvadsan, bilirəm, vəfan böylədir,
Söylə son sözünü, ölümün yaxın.
Dilin dolaşmasın qorxudan, sakın!
Burda qalırsanmı?

Gülpəri

Dedim bir kərə,
Xəyalın getməsin keçən günlərə.
Düşün: kirpiyimlə tikan çıxarmaq,
Yalçın qayaları əlimlə qırmaq,
Dişləyib, çeynəyib qara daşları,
Marçamarç dişindən öpmək şahmarı,
Əqrəb quyruğuyla zarafat etmək,
Tikanlar üstündə yuxuya getmək,
Bir qurd yavrusunu qoynuma almaq,
Qapqara ağzına döşümü salmaq,
Çolaq, ayaqyalın, yorğun bir halda,
Durmadan yürümək bir daşlı yolda,
Dözərək hər dərdə, hər işgəncəyə,
Şirlərlə gələrək pəncə-pəncəyə,
Naqqa balıqların ağzına dalmaq,
Qoca bir timsahı qucağa almaq
Səninlə olmaqdan mənə dadlıdır.
Onlar səndən daha ehtiyatlıdır.
Mən keçən Gülpəri deyiləm daha,
İçimdə mənləyim qalxaraq şaha,

Kəhər bir at kimi kişnəyib durur,
İntiqam hissiylə ürəyim vurur.
Hazıram ölməyə, hökmünü bildir!

Həsən

Bu təhqir çəkilən təhqir deyildir!

Gülpəri

Sən nəsən, nəçisən? Bir quldurbaşı!
Hankı qadın sevər zalım yoldaşı?
Sən bahar ömrümü vurdun torpağa,
Döndərdin havada məni yarpağa.
Ürəyimdə qaldı sözüm, həsrətim,
Qaldı tapdağında ilk məhəbbətim.
Sən mənim uğrumda düşmədin qaçaq,
Səni bu dağlara çıxaran ancaq
Dövlət intiqamı, mal ehtirası,
Köpəksən, nəfsində yal ehtirası!

Bu gün dağlarda bir faciə vardır,
Səhnə qayalardır, uçurumlardır.
Qoyulan əsərin budur qayəsi:
Ortada hıçqıran bir qadın səsi.
Yalandan söz deyib onun adına,
Qaçaqqlar tüpürür haman qadına.
Səbəbi yenilik, səbəbi kolxoz,
Zavallı əsirin əndamı bomboz;
Əlləri, qolları büsbütün yara,
Bir özünə baxır, bir qaçaqlara.

O bilir ki, onu öldürəcəklər;
Qəlbində doğuldu bir kin, bir kədər.
Birdən fürsət tapıb qaşını çatdı,
Hirsindən özünü dərəyə atdı.

VII

İştə, güllə səsi, pulemyot səsi;
Həsənin yerindən qopur öfkəsi.
Alınmış qaçaqlar birdən dövrəyə,
Qırılıb tökülür bir-bir dərəyə.
Budur, Molla Səfər yerə yıxıldı,
Birinə gözünə güllə sıxıldı.
– Gəlin, gəlin! – deyə bağırir Eldar,
Səsinə səs verir dumanlı dağlar.
Budur, yaralandı bizdən də biri,
Fəqət çağırmadı kimsəni geri.
Artıq nə gurultu, nə patıltı var,
Nə də bu dağlarda o qolçomaqlar.
Hətta keçmiş ələ duyğusuz Həsən,
İyrənərsən onun üzünü görsən.

Eldar

Gülpəri hardadır?

Həsən

Nə çətin sual!

Sual vaxtı deyil, qisasını al!
Bundan üç gün qabaq mehriban yarın
Atıldı qoynuna uçurumların.

Eldar

Alçaq!

Hər kəs bilir alçaqdır onlar,
Qaçaqlıq şənindən uzaqdır onlar.
Elə könül verən, elə can verən,
Azadlıq yolunda imtahan verən
Kərəmlər, Nəbilər böylə deyildi;
Onlar tək başına böyük bir eldi.
Onlar uymadılar şana, şöhrətə.
Zərbə endirdilər zülmə, zülmətə.
Gülpəri qışqıraraq ağlayan zaman,
Kim bilir onların torpaqlarından
Necə göz yaşları axıb çağlamış,
Çürük kəmikləri necə ağlamış?!

VIII

Yenə hər tərəfdə bahar şənliyi,
Quşlar vətən qılmış göy çəmənliyi.
Yenə şırıltıyla axır Kür çayı,
Bəzən də qorxudur eli, obayı.
Yoxdur Daşbulaqda bir qolçomaq da,
İnsanlar çalışır tarlada, bağda.
Planları böyük, işləri çoxdur,
Yazıq, içlərində Gülpəri yoxdur.
Bəzən Eldarı da düşündürən bu,
Qəlbindən çıxmıyır bu acı duyğu!

Gülpəri, Gülpəri, keçdi o çağlar!
Söndü bu dağlarda düşmən ocaqlar.

Çürük ağacların kəsildi kökü,
Dəyişdi dağların motalı, kürkü.
İndi sənin bacın həməən o dikdə,
Həməən o dəhşətli mənzərəlikdə
Dərs deyir kolxozun cavanlarına.
Bu yeni dünyanın insanlarına.
Baxıram, baxıram, yazıram mən də;
Onlarla hər işdə hazıram mən də!

“MƏNİM DOSTUM”

Zuvanddan gəlidiyi bir ay olardı...
(Onun bir dumanlı keçmişi vardı).
Bulduğum bu qoçaq, yeni qəhrəman
Olmuş xəyalıma, fikrimə mehman.
Dostumun şöhrəti Nəsib ağaydı,
Köhnə müəllimdi, adı Sadaydı.
Göyçə mahalının bu nəcib oğlu
Bir gün Gürcüstana gedilən yolu
Tutaraq, Qoridə almışdı təhsil,
Mənim qəhrəmanım xəyali deyil.

Bir müddət buraxıb Azərbaycanı,
Elmlə bəzədi Türkmənistanı.
Qorxunc cahan hərbi nərildəyincə,
Dünya bir-birinə çaxıb, dəyincə,
Gəlincə ölkələr pəncə-pəncəyə,
Mənim qəhrəmanım qaçdı Gəncəyə.

O bir müəllimdi; o zaman gərək,
Dostum bir firqəyə verəydi ürək.
Lakin bu şeylərə yaxın durmadı,
Siyasət uğrunda qafa yormadı...
“Müəllim babayam, mana nə firqə?
Mənim yolum başaq, məsləkim başqa.
Rəngdir bu dünyada hər firqə, hər şey,
Əlinə düşəni ordaca bas, ye!..” –
Deyə qəhqəhəylə gülürdü dostum,
Uğunub, gülməkdən ölürdü dostum.

Ölkədə inqilab nərəsi qopdu...
Köhnə əqidələr, sanmayın, hopdu
Yerin nəhayətsiz dərinliyinə...
Yaşayırdı əski insanlar yenə...
Bəzən məndən uzaq, bəzən yanımda
Yaşayırdı mənim qəhrəmanım da.
Ancaq o, keçmişdən söhbət düşürkən
“Eh!” – deyib dizinə vurur ürəkdən.
Sovrulan bir aha dönür sözləri,
Kəlləsinə çıxır xırda gözləri.
“İndi müəllimlik hərbəllik demək
Havaya sovrulur çəkilən əmək.
Keçmişdə müəllim ağaydı, ağa!..”
Deyərək, gedərdi xeyli uzağa.

Gözləri yaldızlı bir yaz gecəsi,
Xəfif küləklərin şirin ləhcəsi
Bir ney dili kimi açılan zaman,
Dallarda yarpaqlar əl çalan zaman,
Bir evdən gəlirdi nəşəli səslər,
Nəşəli səslərdə sıcaq həvəslər...
Büllur qədəhlərin öpüşməsinə,
Kaman naləsini, tar nəğməsinə
Ürkmüş dinləyirdi gecə yolları,
Gecənin kimsəsiz incə yolları,
– Çal! Dönüm gözüne!
– Çal!
– Ay qız, oyna!
Qurban olum sənə uzun boyuna!
Ala! Bu çərvonlar, ala bu pullar!
Ala! Zibil kimi; nə dərdimiz var?

Maarif şöbəsi sağ olsun, canım,
Tək xiffət çəkməsin mənim ceyranım, –
Deyərək, qədəhin getdi dibinə.
Əlini salarkən yenə cibinə,
– Saday, yetər, yetər!..

Qalxdı bir nəfər.

– Bu qədər özünü itirməz insan!
Onun söz tutmayan dodaqlarından
Bir sərxoş qəhqəhə qopdu, yayıldı,
Yuxudaymış kimi, birdən ayıldı.

Bu sayaq, Gəncədə işlədi, dostum...
Bir sabah qəzetdə olduqca məşum,
Uğursuz bir xəbər oxudum – əvət,
Mənim qəhrəmanım etmiş xəyanət,
Hər gün vur-çatlasın, hər gün vur-haray!
Nə bilim nə qədər pul yemiş Saday...
Bütün varlığı ilə bir qızı sevmiş,
O qız da özünün talibəsiymiş.
Bir an ayrılmazmış onun izindən,
Dərs dediyi yerdə getmiş özündən...
Bu hal pisikdirdi onun ruhunu,
İti qovan kimi qovdular onu.
Gəncədən basdılar qəhrəmanımı,
Bu iş “çox qaraltdı” mənim qanımı.

Bilsəniz Bakıda bir gün nə gördü?
Gördüyüm adama tərəf yüyürdüm:
– Salam!
– Paho, salam!
– Balam, necəsən?!
Söylə, nə var, nə yox bizə Gəncədən?

– Gəncəni büsbütün buraxdım.
– Niyə?
– Çevirməm üzümü bir də Gəncəyə.
Hamı bisavaddır, hamı biədəb,
Qəza intiriqa yuvasıdır həp.
Onsuz da Bakıda iş yeri çoxdur;
Kimsənin kimsədən xəbəri yoxdur.
Bu saat rabfakda çalışıram mən,
Şeytan da baş açmaz mənim işimdən.
Mənim əlimdədir məktəbdə hər şey.
Əlinə düşəni ordaca bas, ye!
Bir gəl bizə sarı yaxşı evim var,
Şikarını, balkonlu, geniş otaqlar...
Sən öl! Bir tələbəm tapmışdır mana.
Keçən sülüs zəif vermişdim ona.
Bu yolla ödədi o da borcunu.
Sən öl! Bir ikmala tutmuşam onu.
Di sağ ol!
– Hələlik! –
Ayrıldım ondan...

Bir gün eşitdim ki, yenə qolundan
Yapışib, atmışlar onu dışarı;
Meydana çıxmışdır oğurluqları.
Bu dostum rabfakda çalışan zaman,
Məktəb zavxozuymuş, edirmiş “siçan”.
Burdan da basdılar qəhrəmanımı,
Yenə “qaraltdılar” mənim qanıma.

Bir gün qəhrəmanım əlində çanta,
Görüncə: – Gedirəm, – dedi, – fronta.

Zuvand rayonuna soyuz göndərir;
Qorxma, işlər yenə öz yerindədir, –
Deyə qəhrəmanım mindi vapore...
Ürəyimdə: “Bir gün düşərsən tora!..”
Xayır, qəhrəmanım aciz deyildir.
Acizlik naminə cayiz deyildir.
Danışsa od yağar dilindən onun,
Şeytan da qurtarmaz əlindən onun.
Öz-özümə fikrə gedəndən sonra,
Dedim: – Cahan düşər, o düşməz tora,
Onun yapmadığı kələk qalmamış
Boş yerə aferist namı almamış!.

Mənim qəhrəmanım yola düşəndən
Bir neçə gün sonra dərsdən dönərkən,
Bir əski yoldaşım qarşıma çıxdı:
Mehriban-mehriban əlimi sıxdı.
– Dostunun işindən xəbərin varmı?
– O qədər dost var ki, saymaq olarmı?
Hansı dost, nə bilim?
– Saday mirzədən.
– Onun işlərini varmı bilməyən?
– Doğrudan da, yaman fırldaqçıdır;
Öylə yaşayışdan ölüm yaxşıdır!
Müəllimlik hara, oğurluq hara?
Atdılar rabfakdan onu bayıra.
Neçə yol məktəbdən şey-şuy aparmış,
Məktəbdən nə isə yenə qoparmış;
Nəhayət, haqlayıb tutmuşlar onu,
Bütün məktəb bilir oğurluğunu.
Bu iş yaraşarmı bir müəllimə?!
Dedim: – Bu sözləri deyirsən kimə?

Bir də bu kəlməni dilinə alma,
Onu hər yetənin ağzına salma!
Düşün, mənim dostum “yaxşı kişidir”,
Zuvandan maarif müfəttişidir.
– Canım nə deyirsən?
– Sən öl!
– Vay, hərif!
Davama başladım mən xəfif-xəfif.
– Bəli, – dedim, – onu kimsə göndərmiş,
Dostuma bir məsul vəzifə vermiş.
Aferistlik onun köhnə işidi,
Zuvandda maarif müfəttişidi.
Çəkir iki aklad dərsin yükünü.
Aparır Şekayım müdürlüyünü.
Metodik işlər də ona baxırdı,
Müxtəsər, su kimi çervon axırdı.
O hər ay min manat maaş alırdı,
Çox zaman ovlaqda yatıb qalırdı.
Ovçuluq dostumun köhnə sənəti,
Hər zaman, hər yerdə budur söhbəti.
Söz düşəndə deyir: – Gərək dədəmdən
İrsiyyət qanunu mövcibincə mən,
Bir şey öyrənəydim, bir şey alaydım,
Ta ki, öz atamın oğlu olaydım.
Atamın bildiyi bir şey vardı – ov;
Əldən saldı onu qırqovul – pulov.
Kişi var-yoxundan keçdi bu yolda.
Bəli, mənim kimi fərli oğul da
Atanın yolundan çıxmaz bir addım.
Mən bu sənətimdə ona oxşadım, –
Deyərək, dostumun dişi ağarır,
Çılğın bir qəhqəhə havanı yarır.

Dostum ovçuluqda olduqca pərgar,
Onun, Tirmə adlı bir ov iti var.
Gözünə döydüyüm, Tirmə, nə Tirmə,
Kişmir tirməsini yada gətirmə.
Dərsdən gələn kimi Tirməyə baxır,
Gözləri süzülür, ürəyi axır.
Onunla oturur, onunla durur,
O da məlul-mələl boynunu burur.
– Çoxdanmı ovçuluq edirsən, Saday?
– Öylə vaxt olmuş ki, canınçun, bir ay
Kollarda-koslarda yatıb qalmışam,
Uşaqkən əlimə tüfəng almışam.
Həyatın ləzzəti başqaydı onda,
Başqa bir aləm var qaban ovunda.
Gənc bəylər qış günü çıxardıq çölə.
Görürdün ördəklər çamır bir gölə
Soxub dimdiyini arayır qıda;
Bu zaman uzaqdan nişan alıb da
Atınca, vururdum bir yığın ördək.
Lakin qaban ovu qorxuludur pək.
Canım, indi nə var?! Gecə-gündüz iş,
İnsan iş əlindən cəzana gəlmiş.
Baş-beyin yorulur. Hər yerdə iclas
Çağrılır, qurulur hər yerdə iclas.
İclasdan nə çıxar, iş gərək, canım!..
Yenə də boş yerə qaraldı qanım...

Mənim qəhrəmanım “gözəl işlədi”,
Zuvandda şöhrəti çox genişlədi.
Həftənin çoxunu ovda qalırdı,
Quşların içinə şivən salırdı.

Zuvand meşələri olduqca qalın...
Bakıya getməsin sənın xəyalın.
Göylərdə lacivərd, əlvan buludlar,
Yerlərdə meşələr, boylu palıdlar.
Qızılgöz ağaclar, dəmir ağaclar,
Rəngin bir xalıya bənzər yamaclar.

Gül gülü çağırır, çiçək çiçəyi;
Sular qart dağların bəyaz birçəyi.
Belə mənzərədən kim ayrılar, kim?!
Səncə, bir duyğusuz daşımı müəllim,
Maarif müdiri, metodist Saday?
“Ömr etmək, yaşamaq deyildir kolay,
Böyük axmaqlıqdır həyata gəlmək.
Gəlirkən, keyfini çəkmədən ölmək,
Bəlkə axmaqlığın axmaqlığıdır,
Bəlkə də insanın sarsaqlığıdır”.
Dilinin əzbəri buydu Sadayın,
Çox da bu sözlərə məhəl qoymayın.
Mənim qəhrəmanım sərxoş oldumu,
Kefi də bir qədər çox duruldumu,
Qızıb bulanacaq içində kini,
Ötürəcək geri içindəkini.

Bir sənə işlədi Zuvandda dostum,
Bir gün evlərinə düşmüşdü yolum.
– Ya Allah, ya Allah, xoş gördük səni
– İçəri gəl görüm!
Girdim içəri.
Başqa bir halətdə gördüm evləri:
Salmış qəhrəmanım hər yana xalı,

Bir o qalmış vursun tavana xalı.
– Mübarəkdir! – dedim.
– Sağ ol!..
Yepyeni
Bir divan üstündə oturtdu məni.
Önümüzdə bir daş ayna ki, vardı,
Saday ara-sıra ona baxardı.
Sanmayın aynaya fikir vermədim,
Verdim, Sabir kimi “əyri görmədim”
Aynada müəllim qəhrəmanımı.
– Oralar necədir?
– Hara, Zuvandımı?
Orası cahillər vilayətidir,
Özü də dünyanın nəhayətidir,
Bir mənə bax görüm, kökəlmişəmmi?
Cana dolmuşammı, yekəlmişəmmi?
– Sən hələ əvvəldən yekəydin, fəqət
Bir az bədəninə çatmayırdı ət.
Zuvandda doldurdun bu kəsiri də,
Həmən kökəlmənin gizli sirri də
Bir sana məlumdur, bir də ki, mana.
– Çək gəlsin!
Gedəydin talış dağına,
Görəydin nələr var, nə mənzərələr!
Bir gümüş ney kimi körpə dərələr
Dağların dibində inləyən zaman,
Həmən iniltini dinləyən zaman,
Düşünə-düşünə qalın meşələr
Doğurur ürəkdə büllur nəşələr.
Vəhşi bir gözəllik, vəhşi bir aləm,
Göy yerə aşına, yer göyə məhrəm.

Hər tərəf yaşıllıq, hər tərəf orman,
Dağların başında seyrək bir duman
Ardında süzülür günün baxışı –
Dərədə bir çayın məxmur axışı.
Başqa səfası var hələ Lerikin.
Çağlaya-çağlaya uca bir dikin
Oyuğundan bəyaz saçlı bir arslan
Kimi nərə çəkib çıxan, çağlayan,
Altında parlayan daşı görsəniz,
Vallah, şairliyə başlardınız siz.
Quşlar bölük-bölük uçarkən həməni,
Tüfəngi çiyinə dikləyincə sən,
Bilirsən ovçuluq onda dadlıdır,
Bir az qaban ovu ehtiyatlıdır.
– Məktəblər necədir?
– Canım, nə məktəb!
Heç varmı məktəbi eləyən tələb.
Oxumuş nolacaq avam talışdan,
Başını götürməz hisli balışdan.
Köhnələr demiş ki, talış, ay talış,
Ağzına gələnə danış, ay danış!
Əkşi, cəhənnəmə, mənə nə var ki,
Heyf deyil Bakı, can deyil Bakı?!
Keçmək mümkün deyil süddən, qatıqdan,
Yoxsa o yerlərdə durarmı insan?..
Deyib danışmamız çəkdi, uzandı,
Söhbət əsnasında birdən dayandı:
– Aha, dur, yaxşıca düşdü yadıma,
Görsən, əqlin çəşar mənim radyoma.
Yeddi yüz manata almışam, – deyə,
Sıçrayıb tələsik çıxdı eşiyə.

Böyük bir çamadan gətirdi, açdı,
Radyonun telini harasa sancdı.
Bir qədər oxudu, çaldı radio.
Yenə ovçuluqdan basdı, kəsdi o.
Yazıq qəhrəmanım, yazıq halına,
Yenə cəfa oxu atdılar sana.
Yenə dağıtdılar xanımanımı,
Saldılar ayağa namü şanı.
İşdən çıxartdılar, həbsə atdılar,
“Öz dostların” səni alıb, satdılar.
Ömrün üç aydır ki, keçir həbsdə,
Gözlərin yollarda, qulağın səsdə...
Tökülür burnundan yediyin pullar,
Söylə, sən kimisi tülkü azmı var?
Lakin çox böyükdür sən macəran,
Böyükdür qəlbində açılan yaran.
Sən yedin pulunu müəllimlərin,
Onlar üç ay qışı olduqca dərin
Bir böhran içində ömür sürdülər,
Bütün günahı də səndə gördülər.
Sən beş radyosunu satdın Zuvandın,
İşləmək yerinə gəzdin, dolandın.
Sən rayon maarif müfəttişikən,
Bir kənddə olmadı üzünü görən.
Aldın iki aklad dərsin pulunu,
Köhnə düşmənlərin tutdun yolunu.
Şekayım müdirlik gözlədi səndən,
Keçirtdin gününü ovçuluqda sən.
“Rəngdir bu dünyada hər fırqə, hər şey
Əlinə düşəni ordaca bas, ye!” –
Deyərək kefləndin, gəzdin sərsəri,
Səndən şikayətçi Zuvand elləri.

İndi yat, yerindir, böyük dəhşətin
Ləkədir adına müəllimliyin.

Siz ey tərbiyəçi, işıqçı ərlər!
Zülmətlə döyüşə çıxan nəfərlər!
Mən də müəlliməm, bir gənc müəllim,
Bu yeni dünyada mənim də əlim
Çömləkçilər kimi bir şey yoğurur,
İnsanın fikrini yenidən qurur.
Sən ey müəllimlik, bilirəm ki, sən
İnqilab uğrunda nələr çəkmisən.
Zülmətin yellərə sovrulmasında,
Həyatın günəşdən qurulmasında
Kargüzar olmusan, müxbir olmusan,
Ey qoca müəllim, ey möhkəm insan!
Bir qədər dərinəndən edilsə təhlil,
Sadə sənənin əsil sifətin deyil.
Ah, lakin sənənin də içərinə var
Mənim "dostum" kimi çürük ağaclar.
Onlar müəllimlik adını alır;
Düşmənin üstünə kölgələr salır.
Mən buldum bunların bir nəfərini,
Siz də
Qovun içinizdən böylələrini.

1934

ŞÖLƏ

1

Bu gecə Şölənin qiyaməti var,
Başqa bir işığı, lətafəti var.
Bütün seyrçilər rəqsinə məbhut...
Süzülür səhnədə qızıl bir bulud.
Bax, orkestronun oynaq səsilə,
Musiqinin dilsiz ifadəsilə
Rəqsin dairəsi açıldı həməni.
Gözümün önündə canlandı birdən
Çox yaraşıqlı,
Bir dan yeri kimi süzgün, işıqlı,
Dalğalı ziyalar, dalğalı rənglər,
Dan yelləri kimi əsən ahənglər.
Musiqi yorğundu öncə bir ara,
Ağır bir rüyadan oyanmışlara,
Bayğın nəfəslərə bənzər kimiydi;
Onu bir rəxavət üzler kimiydi.
Yorğun musiqinin bayğın nəfəsi
Məxmur bir sükuta çəkirdi rəqsi.
Şölə də oynayır bir ruzgar kimi,
Bəzi yorğun, qızıl buludlar kimi
Musiqi tərpendi birdən yerindən;
Şölə də ipəkli ətəklərindən

Parça-parça nurlar, rənglər saçırdı;
Həyəcan koşurdu, sükut qaçırdı.
Rəqs indi qıpqızıl biri fəcir kimi;
Ətrafa bir saçaq od saçır kimi.
Sırmalı dalğalar kimiydi Şölə,
Atlas qasırğalar kimiydi Şölə.
Andırır Şölənin xuraman boyu
Fəvvarədən çıxan gümüş bir suyu.

2

Şölə doqquz illik məktəb bitirmiş,
Arzusu onu bir yerə gətirmiş,
Çıxarmış ki, buna atası qızgın,
Hər zaman üzünü danlayır qızın.
Girmiş teatro texnikumuna.
Köhnə ailəsi razımı buna?
O sevir səhnəni, aktrisalıq
Çalmış xəyalını, ruhunu artıq.
Onu bu aləmdən ayırmaq çətin.
Olduqca atəşli, olduqca mətin,
Bu istək nə qədər ucadır, uca.
Fəqət ailəsi onun bir azca
Bu şərəfli işi təqdirdən zəif.
Budur atasının etdiyi təklif:
“Gətirmə dilinə səhnə sözünü,
Yoxsa çıxararam sənin gözünü.
El içində bizi biabır etmə,
Bir də o zəhrimar məktəbə getmə!”
Bəzi ailələr olduqca köhnə,
İşini işləyir əski ənənə.

Hələ dəyişməmiş duyultuları,
Böyük inqilabın gurultuları
Bəzi küçələrə yayılmamışdır,
Bəzi ailələr ayılmamışdır.

3

Böyük bir küçədən keçirdi Ənvər;
Xəyalı dağınıq, fikri dərbədən.
Baxışı dumanlı, rəngi sapsarı
Qalxırdı küçədən üzü yuxarı.
Müxtəlif-müxtəlif hisslər, fikirlər
İçində qərq olub gedərkən Ənvər
– Bağışlayın, sizin adınız? – Biri
Sorunca, Ənvərin dağıldı fikri.
Gözləri açıldı, qaşları qalxdı;
Qarşısında duran adama baxdı.
Ənvər öz-özünə “bu kimdir?” – deyə,
Başladı heyrətlə onu süzməyə.
– Necə?
– Heç.
– Yenə də.
– Bağışlayın, siz
Bəlkə adınızı gizləyirsiniz?
– Xayır, gizləmirəm, Ənvərdir adım.
– Neçə yol aradım sizi, tapmadım,
Nəhayət, düşdünüz əlimə, Ənvər,
Mənim sualıma doğru cavab ver.
Mən də sən kimi cavan yaşında
Cəhəllik etmişəm hər tin başında.
Qızlar çadra altdan, biz papaq altdan
Gizli eşqimizi edərdik elan.

Onların sevgisi sadə oyuncaq,
Onlar verilərdi özgəyə ancaq.
Bəlli, getməsəydi söyüləcəkdİ,
Hətta yumruqlanıb, döyüləcəkdİ.
Hələ yaxşıydı ki, döyülürdülər. –
Dinləyirdi onu maraqla Ənvər
– Biz türklər avamıq, açıqlığın biz,
Əsil mənasını düşünməmişiz.
Budur, bacım qızı Şölə sizinlə
Nişan taxılmadan gəzir, dolanır,
Görəndə adamın qanı bulanır.
Onun göbəkkəsmə deyiklisi var,
Bu yaxında nişan aparacaqlar.
İndi gəl burada saxla özünü,
Bax, Ənvər, gizləmə sözün düzünü.
Hər halda bizim də qeyrətimiz var,
Adımız, sanımız, şöhrətimiz var.
Biz də bir kişiyiz düşmənlİ, dostlu,
Bütün məsələni aç söylə, doğru.

Ənvər önündəki hərifə baxdı;
Böylə həriflərdən Ənvər uzaqdı.
Bayaqdan gözaltı süzürdü onu,
Deyəsən kişinin vidi-fasonu
Ənvərə bir qədər xoş getməmişdi,
Böylə səfsətələr eşitməmişdi.

– O qədər məsələ tutqun deyildir,
Mən onu sevirəm, o məni sevir.
Burda danılası bir şeymi vardır?!
Yoxsa tərbiyədən bu iş kənardır?

– Nə sənətdənsiniz?

– Texnikəm.

– Güzəl.

Bu eşqə düşdünüz hansınız əvvəl?

– Bunu bilməyirəm, – deyərək Ənvər,

Bu axmaq sorğuya güldü bir qədər.

Müxatib duyuxdu, Ənvər dayandı,

Özünü saxladı, mətləbi qandı.

Onun bu çərənçi, gic müxatibi

Çünki qızarmışdı qara pul kibi.

Gülməsin, neyləsin zavallı Ənvər?

Bişmiş toyuğun da gülməyi gələr

Böylə danışığa, böylə sorğuya.

Ənvər bir azacıq düşdü qorxuya,

Çünki müxatibin üzündə özgə

Bir neçə hirsli xətt, bir neçə kölgə

Gördü; ürəyinə bir şübhə damdı.

Doğrudan bu adam qərib adamdı!..

– Çox güzəl! –

Deyərək ayrıldı getdi.

Ənvər də “maraqlı” sözlər eşitdi!..

“Bu eşqə hankınız düşdünüz öncə?”

Ənvərin başında bir xoş düşüncə...

“Doğrudan, Şöləni mən necə sevdim?”

Onu mənmi yoxsa ilk öncə sevdim?

Mənim anladığım bir şey var, o da,

Birdən titrətməyir ürəyi sevda.

Bir dəfə görürsən xoşuna gedir,

İkinci yol sənə təsadüf edir,

Nəhayət, bir yerdə tanış olursan,

Mehrini qəlbinə salmış olursan.

Gəzib dolanırsan söhbət edərək,
Arabir gizlicə ülfət edərək,
Deyirsən, gülürsən, yavuqlaşırsan,
Söhbət arasında bəzən çasırsan;
Firkirlər uyuşur, hisslər uyuşur,
Qanlar cingildəyir, arzular coşur;
Ürəklər döyünür, başqa çarə yox.
Kim deyir, dünyada, aşqa çarə yox?!”

4

Bu gün Şöləgilin evində qırğın,
Şölənin atası olduqca çılğın:
– Haram olsun sənə verdiyim çörək! –
Deyə hirslənərək, hiddətlənərək
Qışqırır, böyürür, dərd onu kəsir;
Şölə yarpaq kimi titrəyir, əsir,
– Ata, neyləmişəm, günahım nədir?
– Mənim qeyrətimin xilafinədir
Bütün elədiyini, binamus, alçaq!
– Bu nə sözdür, ata?
– Danışma, axmaq!
Dünən səhnəyə çıx, bu gün də get gəz,
Dəli şeytan deyir başını dur əz!
O səninlə gəzən nəçiydi, kimdi?
Gör haraya gəlib çıxdı iş imdi! –
Şölənin saralıb al yanaqları,
Qorxudan çatladı gül dodaqları.
– Mənim papağımı yerəmi vurmaq?
Mənim iradəmə qarşımı durmaq?
Səni xəngəl kimi doğraram! – deyə
Etdi qaban kimi hücum Şöləyə...

Şölənin qolunda qanlı bir bıçaq.
Şölənin anası haman koşaraq:
– Ay kişi, uşağı öldürmə, yetər! –
Şölənin döşündə murdar təpiklər...

5

– Ay oğul, bu işin axırı yoxdur,
Axtarsan dünyada gözəl nə çoxdur.
Kimi istəyirsən alım səninçin,
Özünü bu qədər üzürsən neçin?
Sənətin əlində, aqlın başında;
O qədər ötməmiş hələ yaşın da.
Sənətin elə bir qız alaram ki,
Tamaşaya çıxar görünçə Bakı.
– Ay ana, məsələ onda deyildir,
Böyük inqilabdan gör neçə ildi
Keçir; fəqət yenə

Əski ənənə

Budur hökm sürür xalqın içində.
Ay ana, neçin də,
Biz bu qəbahətə qarşı durmayaq,
Bu çürük adətə zərbə vurmayaq?
O zavallı qızın nə günahı var?
Dövrünü keçirmiş artıq adamlar
Neçin o sevimli bəbəkləri də,
Qoysunlar həyatdan, işdən geridə?
Onların ömrünü atəşə vurmaq,
Külə döndərərək yelə sovurmaq,
Üstündən yeni yol salmaq gərəkdir,
Bu yerdə mübariz olmaq gərəkdir!

Şölə gör nə yazır, –

Deyərək, həməm

Bir kağız çıxarır Ənvər cibindən:
“Əvvəla, səlamət olmağımızdır,
Sizə göndərdiyim bu ilk kağızdır.
Bu saat yataqda xəstə yatıram,
Öluncəyə qədər sizinlə varam!
Ənvər, atam məni vurdu keçən gün;
İki həftə qabaq sənin gördüyün
O gözəl Şölədən qalmamış nişan,
Gözlərim kölgəli, zülfüm pərişan...
Mənim gül Ənvərim, uca Ənvərim,
Necə ah etməyim? Yanır ciyərim!
Bunlar hər baxışda boğur adamı.
Viedansız dayımı, mələm atamı
Demək istəyirəm, ata, ah ata,
Budur qabağımı kəsən ortada!
Həya pərdəsini açıb üzümdən
Onları tutdurmaq istəyirəm mən;
Yazığım da gəlir, neyləyim, Ənvər?
Qoy sənə dərdimi söyləyim, Ənvər.
Qadası, son zaman çox əsəbiyəm;
Sizdən ayrılalı vəhşi kibiyəm.
Yetən bir söz deyir mənim adıma,
Gəzdiyimiz yerlər düşür yadıma.
Fikirdən özümü ala bilmirəm,
Bir dəqiqə rahat ola bilmirəm.
Görmək istəyirəm, mümkün olaydı;
Nə qədər şirindir bu sevgi qaydı!
Sevgili Ənvərim, sizdə nələr var?
Siz zənn etməyiniz Şölə unudar.

Sevgilin o qədər duyğusuz deyil,
Öldü var, döndü yox, Ənvər ciyim, bil.
Bil ki, başqasında gözüm yox mənim,
Dərdimi deməyə sözüm yox mənim.
Sizə nə söyləmiş dayım o gecə?
Onun xəyalınca, onun fikrincə
Mən bir xuliqana getməliyəm, yox!

Onları ən çox

Bir dəst kaverqətdur, bir qızıl saat

Aldadan, heyhat...

Mən gedən deyiləm öldürsələr də,
Gora getsəm ona getdiyim yerdə
Daha yaxşı olar, gözəl Ənvərim,
Necə ah etməyim? Yanır ciyərim.
Ənvər, ağlayıram, kəsilmiş tabım,
Cavab yaz, oxuyum, təsəlli tapım.”

6

– Ay mənim mehriban, oxumuş qızım!
Ay mənim günəşim, ayım, yıldızım!
Bu ağlamaq nədir durduğun yerdə,
Atadır, adamı vurur, döyər də.
Bu xəstəlik nədir? Bir ayağa dur,
Zümrüd gözlərində o nə buluddur?
Maşallah, gül kimi xalan oğlu var,
Bu yaxında şirni yollayacaqlar.
Sənə göbəkkəsmə bir nişanlıdır;
Cavanlar içində adlı-sanlıdır.
İnsan da bu qədər xiffət çəkərmimi?
Bu halın analıq diləklərimi

Buz kimi dondurur, nə istəyirsən?
Ardında dağ kimi dayanmışam mən!
İpəkmi, jersimi alım səninçin?
Bəlkə ürəyindən keçir qirbişin?
– Heç nə istəmirəm, ay ana, bir su...
Könlümdə yox mənim bəzək duyğusu!
Rahət burax məni! –

Anadır, yenə
Baxıb yavrusunun solğun üzünə,
“Allaha xoş deyil!” – deyə düşünür;
Fikrindən dönür,

Acıyır ürəkdən öz övladına.
Başından keçənlər düşür yadına,
Xəyalından keçir əsir günləri,
Zurnalı, qavallı el düğünləri,
Anır bir kişiyyə satıldığını,
Bu qara zindana atıldığını.
Anır ki, bir qızdı – on bir yaşında,
Hələ eşq havası yoxdu başında.
Elçilər gəldilər, onu gördülər;
Bir gün anasına üzük verdilər.
Üstündən üç sənə keçməmişdi ki,
Başlandı, görüldü toy tədariki.
Ağladı, yalvardı. Yoxdu dinləyən,
Onun bu halına yanan, inləyən.
Söydülər, döydülər, “getmirəm nədir?”
Bu sözlər namusun xilafinədir.
Bu sözlər bir qıza yaraşarmı ya?!
Qohumlar alaraq onu ortaya,
Dedilər: “Hörmətdən salma atanı,
Atan qəzəblidir, qaralsa qanı

Hirsindən çıldırar,
Özündən çıxar...”

7

Gedirdi Şölənin atası bir gün,
Olduqca müztərib, olduqca küskün,
Olduqca dəhşətli bir fəna gündə,
Bir dəstə tufəngli əsgər önündə.
Onu ələ verən Ənvərmi oldu?
Bəlkə də Şölənin öz işidir bu?
Bəlkə də qızcıqaz döyüldüyü vaxt
Bir dəstə pioner bağlamışdır akt?
İstintaq zamanı məhkəmə bilmiş;
Hər halda bu hərif bizdən deyilmiş.

Bəzi ailələr olduqca köhnə,
İşini işləyir əski ənənə.
Çadralı qızların gözlərində yaş,
Sadə adaxlılar qumarbaz, əyyaş.
Hələ dəyişməmiş duyultuları,
Böyük inqilabın gurultuları
Yerləri, göyləri sardığı halda,
Tək-tük ailələr əski xəyalda...
Onlar yeniliyi duya bilməyir,
Gənclik də onlara uya bilməyir.
Bir qədər dərinə duysan, düşünsən,
Tarix ilham alar bu ikilikdən.

1935

SƏHƏR

Qaşlardan qaşlara süz, romantikam!
Könül sularında üz, romantikam!
Bu əngin sənindir, bu yer sənindir,
Ulduzlar sənindir, güllər sənindir.
Çırpınsın şövqünlə söz, romantikam!
Ey mənim könlümə göz, romantikam!
Bu zəngin varlığı bəzəsin, burax,
Mənim öz xəyalım, öz romantikam!

I

Uç, mənim, uç, mənim uçağan bacım!
Yetər süründüyün, mehriban bacım!
Düzlərdə ceyran ol, sularda yelkən,
Göylərdə tər lana acıq verərkən,
İstədiyən qədər havalan, bacım!
Açıqdır arzuna asıman, bacım!
Çıxmasın əlindən tutduğun sükan,
İnqilab yavrusu, qəhrəman bacım!

Uç, qovuş göylərə, göylər sənindir,
Sanma yalnız sənin yer vətənidir.
Bulud çəmən kimi, ulduzlar – çiçək,
Gəl bu çiçəklərin ətrini sən çək!

Demək, göy də sənin göy çəmənindir,
Hər ulduz nərgizin, yasəmənindir.
Bunları qoxlamaq nəsibi ancaq,
Əlini, aqlını işlədənindir.

Uçarkən göylərə min bir həvəslə,
Mənim arzumu da könlündə bəslə!
Bir nəhəng ölkənin timsalısən sən,
Yüksələn bir elin xəyalısən sən.
Bütün qadınlığı ardınca səslə!
Səslə, döyüşsünlər köhnə qəfəslə.
Əski nəsil bilir sərgüzəştini,
İzin ver, söyləyim bu yeni nəslə.

Doğuldun Qarabağ ellərində sən,
Gəzmədin sevdanın əllərində sən.
Doğuldun, üzünə baxan olmadı,
Səninçin ürəyi axan olmadı.
Boğuldun göz yaşı sellərində sən,
Bir tumar görmədin tellərində sən
Ay Səhər, çox zaman yoxsul atanın
Dolaşdın zəhərli dillərində sən.

Atıb anan səni bir qəmli küncə,
Sənə süd verərdi sanki ödünçə.
Baxardın hər kəsə gözləri yaşlı,
Çünki sən qız idin, ay başı daşlı!
Çocuqdu, dərini duymazdım öncə,
Sən yüz yol ağladın, bir yol gülünçə.
Hər zaman söylənib atan deyərdi:
“Arvad tayfasilə yoxam ölünçə!”

Azmi qadınliğa qaşlar çatılmış,
Oda qurban getmiş, suya atılmış?
Sarılib əndamı ipək tüllərə,
Azmi diri-diri gömülmüş yerə?
Qadın sürü kimi önə qatılmış,
Qullar bazarında azmi satılmış?
Varaqla keçmiş, görərsən, əfsus,
Qadın hey ağlamış, hey ağladılmış.

Böyüdün, ay Səhər, sən yastı-yastı,
Sonra hər kəs səni bağına basdı.
Yıxıla-yıxıla ayağa durdun,
Gecəni, gündüzü artıq duyurdun.
Ay, gün gözlərində bir zərli tasdı,
Göy birini aldı, birini asdı.
Sən də qarğı kimi birdən boy atdın,
Uzun saçların da sanki Arasdı...

Atandan nə deyim? Atan çobandı,
Qaravaş ananın dərdi yamandı;
Xanım gətirmişdi yazığı cana.
Bu qəmli dastanı söylərkən sana,
Neçin bağırın yanıb, yaşın dayandı,
Qurunun oduna yaşın da yandı?
Neçin ayna sular, aydın üfüqlər
Birdən gözlərində axdı, bulandı?!

O keçən ömrünüz donmuş qar kimi,
Zaman isti əsən bir ruzgar kimi.
Sən də bir xanıma qulluqçu oldun,
O qədər keçmədi, gül kimi soldun.

Xanımın hər sözü zəhrimar kimi,
Sən bir quzu, o bir canavar kimi.
Çəkilib xəlvətə uzun gecələr,
Axdı göz yaşların ulduzlar kimi.

Ay Səhər, atanı görünce təkdir,
Derdin: "Qoy işləyim, ona köməkdir".
İş ağır-olsa da qaçan deyildin,
Bir sabah ah çəkib, aynada bildin
Yanağın xəzəldir, ahın küləkdir;
Küləkdən solmayan hankı çiçəkdir?
Hər yetən nə bilir sərgüzəştini,
Bu dərdi anlamaq, duymaq gərəkdir.

Sana neyləmədi, orda qız-gəlin?
Qab-qaşiq yumaqdan qabardı əlin.
Hər zaman xanımın əli yaxanda,
Özün ağırlıqda uşaq arxanda.
Gecə yatarkən də ağrırdı belin;
Tükəndi həvəsin, söndü əməlin.
Hayıf ki, bilmədin çör-çöp də olsan
Alarsan önünü bu azğın selin!

Səhər, uşaqılıqda günümü gördün sən?
Hər gecə bağçada düşünürdün sən.
Ay da bu halına göstərib maraq,
Nurilə zülfünə çəkərkən daraq,
Bir parça göy kimi görünürdün sən,
Pul-pul ulduzlara bürünürdün sən.
Günəşin altında, səhərdən yenə,
Yavru ilan kimi sürünürdün sən!

Mən bilə bilmirəm dərdini sənə,
Kimsə evinizə gəldi bir gecə,
Üz tutub atana dedi: "Ay kişi,
Balana yazığın gəlsin; hər işi
Bir yekə külfətdə o görür, necə
Dözürsən də buna? – Uşağın incə.
Göyərçin qəlbini rəvamı didsin,
Gözün görə-görə bir qanlı pəncə".

Bu acı sorğular verilən zaman,
Başını aşağı salmışdı atan.
Bir acı hiss ilə düşmüşdü dərdə,
Bir şeylər cızırdı əlilə yerdə.
Sanki su axırdı qaya alından,
Başını qaldırıb eylədi üsyan.
Dedi: "Bir ölmədik, qurtulaq, kişi,
Bu qədər tənəyə dözərmi insan?"

O gecə onların yoxdun yanında,
Bir yuxu ağrısı vardı canında.
Beşiyin önündə gözün axırdı,
Ağırlaşan başın boynunu qırdı.
Küləklər gecənin bu zamanında
Dərdini söylərdi öz kamanında.
Yandı, çıtırdadı qəlbini od kimi
Köküs dedikləri buxurdaında.

Bilsəydin, ay Səhər, sən onda nəydin?
Sən gözlərdən düşən bir damcı şəhdin.
Kim vardı bağına səni basaydı,
Uşaq dillərinə qulaq asaydı?

Kim vardı yanında sən əyləşəydin,
Onunla dinləşib diləkləşəydin?
Sən dağlar dibində bir həzin irmaq,
Sən dağlar başında bir xəstə neydin!

Gözəldin, bəzəyin, düzəyin yoxdu,
Deyib danışmağın, gülməyin yoxdu.
Yoxdu ayağında zərli başmağın,
Yoxdu gül üzündə güllü yaşmağın.
Başında saçaqlı örpəyin yoxdu,
Zərxaran, atlasın, ipəyin yoxdu.
Dəlimi olmuşam, bu söz nə sözdür,
Yeməyə bir qarın çörəyin yoxdu!

II

Yenə ötən illər yadıma düşdü,
Səhər, sizin ellər yadıma düşdü.
Dərələr, təpələr, qalın ormanlar,
Dağların üstündən keçən dumanlar,
Çağıldayan sellər yadıma düşdü,
Uğuldayan yellər yadıma düşdü.
Sonra bu aləmi, bu gözəlliyi
Qarısdıran əllər yadıma düşdü.

Çox deyil, on beş il bundan qabaqdı,
O il Qarabağda qandan sel axdı.
Dağlara, daşlara yaman səs düşdü,
Vurhavur, qırhaqır, kəshakəs düşdü.
Türk ilə erməni qanlıbiçaqdı,
Göydə şimşək kimi qılınclar çaxdı.
Aprel inqilabı yetişməsəydi,
Bu günkü qardaşlıq olmayacaqdı.

Sizi əsir etdi bir dəstə daşnaq,
Birisi nağanı şaqıldadaraq,
Sərdi qan içində ananı yerə,
– Qoy çıxsın yadından həmə mənşərə –
Sonra da birisi edib əl-ayaq,
– Mən öldürməliyəm bunları ancaq, –
Deyə, alıb sizi gizlin buraxdı,
O Bakı işçisi – o usta Arsaq.

Yenə keçmişini andı Qarabağ,
Nə deyim: bir zaman candı Qarabağ.
Uydu məliklərə, uydu bəylərə,
Bir axşam fəryadı çıxdı göylərə,
Neçin ilqarını dandı Qarabağ?
Pozdu bir əzəli andı Qarabağ?
O daşnaq atəşi, daşnaq fitnəsi,
Alışdı Qarabağ, yandı Qarabağ.

İnqilab ölkədə qaynadı, daşdı,
Üz-üzə varlıyla yoxsul tutaşdı.
Partladı qaz kimi kinlər, acıqlar,
Coşdu ürəklərdə köhnə yanıqlar.
Qırmızı dalğalar dağları aşdı,
Müsəvat başını götürdü qaçdı.
Günəş bayrağını bir qızıl əsgər
Bir sabah da sizin dağlara sancdı.

Onda on beş yaşın olardı, Səhər,
Boyun boy deyildi, çinardı, Səhər.
Çox sevərdi yarın, yoldaşın səni,
Yaman bəzəmişdi nəqqaşın səni,

Üzün bir səfalı bahardı, Səhər,
Yerişin bir lətif ruzgardı, Səhər.
Ürəyin bir bahar buludu kimi,
Bir zərif vurğudan dolardı, Səhər.

Hələ bilməyirdin bu gediş nədir?
Çarxını dəyişən bu gərmiş nədir?
Nədir bu vurhavur, nəyin üstədir?
Görürdün insanlar dəstə-dəstədir.
Yenə bilməyirdin, əsil iş nədir?
Şikayət, ərizə, sərzəniş nədir?
Gördükcə ətrafda şiş papaqları,
Deyirdin: “Hökumət dəyişmiş nədir?”

Xanımın da sənə qılıqlanırdı,
Bu haldan gözlərin işıqlanırdı.
Deyirdin: “Özütək heç insan olmaz,
Hayıf, tutması var yazığın bir az”.
O, keçən günləri fəqət anırdı,
İçərdən tutuşub qəlbi yanırdı.
O səni birovuz olduğun evdə
Qulluqçu olsan da, xanım sanırdı.

Neçin keçmişinə güldün bu yerdə?
Bilməm, nə mənə var bu gülüşlərdə?!
Yoxsa, gözəl Səhər, utandınmı sən,
Bu dilə gəlməyən sadəliyindən?
Sorma ki, o saya keçmişim nerdə?
Bu qədər sadəlik olmaz bəşərdə!
Keçmişin üzünə, yadında yoxmu,
Tarix necə çəkdi bir qara pərdə?!

Sənə ağangildə xırda uşaqlar
Dedi: "Biz olmasaq, səni kim saxlar?"
Bir gün atan gəlib dedi: "Dur gedək,
Bağlanan qapını açar bu fələk!"
Xanım bilirdi ki, bu şişpapaqlar
Onun büsatını dağıdacaqdır.
Söylənib deyirdi: "Hökumət olmuş,
Allah, bu kürkləri yağlı pasaqlar!"

Ah, bu forslu xanım nə acıdır!..
Uçub indi, Səhər, aləmə bildir!
Aləmə bildir ki, yağlı pasaqlar
Qolunda kürənin hökmünü saxlar.
Uç bacım, hər anın bir şanlı ildir,
Sənin bu sürətin, sürət deyildir...
Sən bir dəmir qala, onlarsa bu gün
Quru bir həyula, boş bir şəkildir!

Bir yeni qəlb çarpır bu gün sinəndə,
Bir sərxoş kimiyəm nəşənlə mən də.
Nəşəm həqiqətdir, sanma xəyaldır,
Al, bu üfüqlərə məni də qaldır!
Apar, bu arzuma nazlanma sən də,
Apar, istəsən də, istəməsən də.
O mühəndis qıza, bu doktor qıza
Mən də şeir yazım keyfim gələndə!

Yaşarkən dünyada qorxa-qorxa sən,
Bir uçuş fəxrinə indi xalqa sən.
Sən ey insanlığın böyük yarısı,
Anası, bacısı, qızı, qarısı!

Yarınkı qovğada bizə arxasan,
Dönərsən, uçunca Qərbə, Şarka sən,
Sehirbaz adilə oda yaxılan
Gözəl çoban qızı Janna-Darka sən.

Tarix şənini etməkdə təqdis,
Ey İskit elinin anası Tomris!
Ah, Key Xosrov sizə yandan baxdısa,
Gözəl oğlunuzu oda yaxdısa,
Onun da başını kəsib həmənlə siz,
Qanlı bir dərəyə diyirlətdiniz.
Dediniz: "Sağ ikən qandan doymadın,
İndi doyunca iç, sən ey müftəris!"

Tarixdə azmıdır böylə qadınlar?
Dostlarım keçmişə varaqlasınlar.
Türk qızı Tahirə nələr yapmadı?
Yazıq, şəriətin əbus cəlladı
Verdi edamına bir axşam qərar.
Şərfin qadınlığı güllü gülüzar,
Anıb Tahirəni, qara baxtına
Göydə bulud kimi ağlasın zar-zar!

Yetər, süslədiyin daş salonları,
Qapansın ömrünün pavilyonları!
Yadına düşməsin hərəmxanələr,
Nələr çəkmiş başın, ey qadın, nələr!
Yetər oynadığın dərd oyunları,
Ey sevimli ana, unut onları!
Fəqət keçmişinə dalıb xatırla,
At minib, yay çəkən Amazonları.

Yetər, xatırlama Yunanıstanı,
Gözəllik tanrısı Afroditanı.
Oxucum, tarixi qarşında susdur,
Nə şeir pərisi, nə də Venosdur
Bizim dünyamızın bu qəhrəmanı;
Özgə bir dastandır onun dastanı!
Bizim gözəlləri, bizim qızları.
Ürəyindən tanı, işindən tanı!

Uç, qadın, uç, qadın, bu nə büsətdir!
Çaldığın qolmudur, yoxsa qanaddır?
Sən ki, bir ov kimi torda yaşardın,
Bilməm bu uçmağı necə başardın?
Sənə zəif demək cəfəngiyatdır.
Bir az keçmişini ara, aratdır!
Səni müti edən, səni qul edən
Əski məişətdir, əski həyatdır!

III

Həyat köhnə kəndə saldı yeni dəb,
Bir dağın döşündə açıldı məktəb.
Könüllər açıldı, gözlər açıldı,
Yaşmaq götürüldü, üzlər açıldı.
Etdi məktəb səni atandan tələb,
Bilindi inqilab, bilindi mətləb.
Hər axşam kurslara gedərkən, sənə
Təkcə Molla Cəbi baxırdı çəp-çəp.

Budur dərsin, işin, budur futbolun,
Doğrudur məqsədin, doğrudur yolun.
Ay Səhər, nə gözəl oxuyursan sən!
Özünü iclasa toxuyursan sən!

Onlara deyirsən: Komsomol olun,
Bunlara deyirsən: Məktəbə dolun.
Düşünmə boş yerə, ay Qoşqar kişi,
Qızının canı sağ, yoxsa da oğlun!

Səhər, illər keçdi, boy atdın demək,
Atana əlini uzatdın demək.
Bildin həyat nədir, bildin iş nədir,
Bu gəliş, bu gediş, bu gərdiş nədir,
Atanın dadına tez çatdın demək,
İxtiyar başını ucaltdın demək.
Keçincə könlündən bir incə duyğu,
Sevdanın könlünü qanatdın demək.

Şaqraq çocuqluğu yəndin, devirdin,
Sən gözəl könlünü bir gəncə verdin.
Vermədin əlindən ixtiyarını!
Gənclik kitabının yarpaqlarını
İki il onunla birgə çevirdin:
Sən onu canından artıq sevirdin.
Qızların içində onun söhbəti,
Onun məhəbbəti olmuşdu virdin.

Sevdaya düşməyən bir həyat heçdir,
İç onu, gör necə sərin atəşdir!
İç onu, iç onu, könlün şən olsun;
Həyatın rəngbərəng bir gülşən olsun.
Sevgi gözəlliklə ayrılmaz eşdir,
Biri aydır onun, biri günəşdir.
Sevgini işinə, qəlbinə bağla,
Ömrümüz onunla şəndir, güləşdir!

Cahan bir bağçadır, insan ağacdır,
Məhəbbətə ona sudur, əlacdır.
Düşün ki, ibtila, dünyada, ancaq
İnsanı eyləmiş donuzdan alçaq.
İnsan məhəbbətə daim möhtacdır,
Tək sanma cismani bir ehtiyacdır.
Ürək bir qönçədir onun başında,
Sevgi şən-şən ötən bir sindivacdır.

Uç, Səhər, uç, Səhər, bizim ölkədə
Aramaz eşqini qadın kölgədə,
Uzaq üfüqlərin altında, lakin
Ehtiyac etmədə qadını miskin;
Məhəbbət ləkədə, könül ləkədə,
Həyat ən çıxılmaz bir təhlükədə.
Siyasi dərində bu həqiqəti
Müəllim söyləmiş sənə bəlkə də.

Artıq, Səhər, səni sevmək kolaydır,
Bir suyun günəşdir, bir suyun aydır.
Tərifin söylənir ellər içində,
Adın şirin-şirin dillər içində.
Deyirlər quzutək olduqca naydır,
Elçilər qapıda alay-alaydır.
Bir aşıq də səni görüb soruşdu:
“Sənə bu gözəllik Haqdanmı paydır?”

IV

Çəkilib irəli sən də sonrası,
Seçilib olmuşdun bir kənd şurası.
Atılıb iclasda söz danışanda,
Danışdığın sözü düz danışanda,

Qalxardı salonun ura-urasi,
Sellərin, suların orkestrası
Coşarkən bu zaman sənə adına,
Ömrünün xoşuma gəldi burası.

Səhər, gənclik kimi mövsüm də yazdır,
Gündüz sərin keçir, gecə ayazdır.
Axır sellər, sular, bulanır, axır,
Dağların başına dolanır, axır.
Quzeylər hələlik qardır, bəyazdır,
Yaşıl dağ döşləri mehmannəvazdır.
Çobanın çaldığı dağ başında ney,
Aşığın yamacda çaldığı sazdır.

Bu yaz dağda gül, bənövşə içində,
Beş-altı qızdınız nəşə içində.
Ah, o gün nə qədər sevimli gündü!
Birdən qarşıda bir atlı görüdü,
Əsdin bir qorxulu rəşə içində,
Qırıldı bir zərif şüşə içində.
Yıxıldın, sabahı özünü gördün
Bir dar mağarada, meşə içində.

Kənd öylə sanırdı, Səhər, o gün sən,
Bəylərlə qoşulub qaçan özünsən.
Sevdiyini Qara da öylə sanırdı,
Hirsindən gözləri alovlanırdı.
Bilməzdin nolacaq heç kəndə dönsən,
Qaranın gözünə bir də görünsən?
Gör sən nə haydasan, el nə haydadır.
Elinki qiybətdir duysan, düşünsən.

Səni əsir edən bəylərdi, ay qız!
Sən çəkə bilməzdin bu dərdi, ay qız!
Bəylər, o qolçomaq Ağanın oğlu,
Ürəyi kin dolu, intiqam dolu,
Baxışı sanki bir neştərdi, ay qız!
O sənə ər olmaq istərdi, ay qız!
Bir yandan iltifat, bir yandan qorxu,
Sənə min bir sifət göstərdi, ay qız!

Atıldı üstünə bəylər harınca,
Alma yanaqların döndü narınca.
Əlindən sıçrayıb çıxdın quş kimi,
Baxdı bir az sana qudurmuş kimi.
Dedin qollarını təkrar sarınca:
“Məni sel aparsın sana varınca.
Çəkil, nə istərsən ətəklərimdən,
Ehtiras çölündə gəzən qarınca.”

Duyğusuz, qanına sanki qanıqdı,
Bu zülüm deyildi, bu bir yanıqdı.
Dedin: “Ey yaramaz, bu da vicdanmı?”
Bədənimdə gəzən qamçı ilanmı?
O səni yumruqla torpağa yıxdı.
Bütün duyğuların sonuna çıxdı;
Bilmədi heyvanlar, bilmədi quşlar.
Ormanda çəkdiyən nə qışqırıqdı.

Bu qədər qorxulu duzaq olurmu?
Yollar da bu qədər uzaq olurmu?
Ağaran dan yeri bir gümüş kimi,
Sənsə günbatana gömülmüş kimi.

Bu yerdə qol-qanad açmaq olurmu?
Bir qartal olsan da uçmaq olurmu?
İstər dağ qarısı, istər insan ol,
Bu qara zindandan qaçmaq olurmu?

Bir gün bəylər səni qoymuşdu yalnız,
Çırpınır, dururdu qəlbin aramsız.
Bu vəhşi ormandan uçmaq dilərdin,
Bu qara zindandan qaçmaq dilərdin.
Neyləsin bu yerdə zavallı bir qız!..
Tapdın, bir çobana etdin dil-ağız.
Hardansa bulmuşdun qırıq bir qələm,
Yazırdın qarşında parça bir kağız.

Deyirdin: “Ey qələm, təhrirə gəl, gəl!
Ey quruyan dilim, təqrirə gəl, gəl!
Ürəyin nə isə çox tələsirdi,
Yazırdın, əlində qələm əsirdi.
Yazırdın: “Ey Qara, tədbirə, gəl, gəl!
Bağlanmış kimiyəm zəncirə, gəl, gəl!
Qulağım səsdədir, gözüm yoldadır,
Salma yardımını təxirə, gəl, gəl!”

Mənim sevgilimə bircə sözüm var,
Yansam da, qəlbimdə hələ dözüüm var;
Od suya düşəndə sızıldamazmı?
Mənim də göz yaşım, atəşim azmı?
Nə gecəm gecədir, nə gündüzüm var,
Başqasında deyil, səndə gözüm var.
Nə qədər əssə də coşqun küləklər,
Sevda yollarında yeni izim var!

Gözləyirəm sizin sarıdan haray,
Ey sevgimdə məni yarıdan, haray!
Bəylərin əlində bir dustağam mən,
Hələ ölməmişəm, hələ sağam mən.
Haray, haray mənə anrıdan, haray!
Yenə keçdi gecəm yarıdan, haray!
Bilirsən, gözləmək hədədir indi,
Pirdən, peyğəmbərdən, Tanrıdan haray!”

V

Bəylər öküz kimi yatmışdı sərxoş,
Paltarilə yerə sərilmişdi loş.
Bir daş bulaq kimi qanın qaynadı,
Çəpərdə quş kimi gözün oynadı.
Dedin öz-özünə: “Bu fürsət nə xoş,
Əhə, al nağanı ehtirasla coş.
Öldür bu alçağı, çıx bu dərədən,
Bu sirli meşədən azadlığa koş!”

Sürahi qəlbinə dolmuşdu bir kin,
Əski şərab qədər qüvvətli, kəskin.
Dayandın bəylərin səssiz yanında,
Acıq atəşləri axdı qanında.
O, xor-xor yatırdı yerində çirkin,
Öldürmək itstədin sən onu ilkin,
Qəlbindən silməyə həməən bu hissi
Kim sana söylədi titrəyib çəkin?!

Titrədin, silahın düşdü əlindən,
Heç bir şey çıxmadı bu əmələndən.
Nə yaxşı, yuxudan qalxmadı bəylər,
Qəzəblə üzünə baxmadı bəylər.

Yoxsa yapışaraq ipək telindən,
Keçirərdi səni bir qan selindən.
Olardı bir üzün şimşəkdən qara,
Bir üzün payızın qəm xəzəlindən.

Ah, Səhər, Bəyləri niyə vurmadın?
Neçin əsdi sənin qolun, qanadın?
Neçin, öldürmədin yağını, Səhər?
İçirmədin ona ağını, Səhər?!
O aldı ömrünü yenidən satın,
Bir dönüş yolunda niyə axsadın?
Bir bıçaq ağzına düşən quş kimi,
Ürəyin titrədi neçin, ey qadın?!

Düşün, quduz kimi birdən qudurdu,
Böyük rəhbərini bir qadın vurdu.
Ağların qadını böylə yaparkən,
Çaxmağı çaxmadın, bilməm neçin sən?!
Neçin bu həmlədən əllərin durdu,
Duyğun düşüncəni göyə sovurdu?
Səni aciz edən sadə zəiflik,
Onu çırpındıran möhkəm şüurdu.

Çox keçməz, ay Səhər, sən də bəşərsən,
Bu acı səhvini başa düşərsən!
Bilərsən bu döyüş, bu həyat nədir,
Nədir dünyadakı parta-part, nədir.
Sən də yavaş-yavaş möhkəmləşərsən,
Döyüş meydanında yaxşı bişərsən.
İşdir, bir qolçomaq əlinə keçsə,
İpini gizlicə özün eşərsən.

VI

O qədər vermədən ara, gözəl qız!
Çatdı harayına Qara, gözəl qız!
Artıq nə izzirab, artıq nə qorxu!
Ağalıq etməsin qəlbinə qorxu!
Baxma, düşdünsə də dara, gözəl qız,
Tapıldı dərdinə çara, gözəl qız!
Söylə, öz gülünü cahan bağında
Bülbül tapşırarmı xara, gözəl qız?!

Qaçmışdı qorxudan üzünün qanı,
Əyilib yenidən aldın nağanı.
Səhər, ürkə-ürkə baxıb arxana,
Əlvida eylədin, həmənin zindana.
Səmada ulduzlar göz yaşın sanı,
Gördün nur içində bütün dünyanı.
Çıxarkən dışarı ürək dolusu
Qucaqladın səni sevən Qaranı.

Yatırdı hər şeydən Bəylər xəbərsiz,
Qoydunuz üstünə atın yəhər siz.
Minincə sel kimi çıxdı ovuqdan,
Sürəti şimşəkdən, ayağı oxdan,
Dırnağı dəymədən torpağa, yersiz,
Keçdi ömür kimi tozsuz, kədərsiz;
Kölgəniz düşmədən deyirlər yerə,
Keçdiniz, getdiniz burdan, Səhər, siz

Köpüklər axaraq atın yalından,
Ulduz qığılcımlar qopdu nalından.
Bir qıvrım dumandı, bir qıvrım alov,
Deyirdin Qaraya: "Qov, dalımca qov!"

Bəylər hey yağdırsın güllə dalından,
Çıxarmı mindiyin bu at halından?
Külək rəftarını görmüş olaydı,
Kimsə söz açmazdı öz xəyalından.

Demək, sürdün atı Qaradan gözəl,
Olmadı qarşında yoxuşlar əngəl,
Qalmanın sevdiyini Qaradan geri.
Burax, Şərqi, Qərbin alimcikləri
Erkəyi qadına yazsınlar bədəl.
Sən tovla qamçını göydə mükəmməl.
Sanki at üstündə sən bir dumandı,
At sənin altında bir sarı məşəl.

Bir kərə altında bürmədən at,
Ay Səhər, mənzilə çatdın salamat.
Mənzilə çatanda sən bilirsən ki,
Bir şərqli karvanın susmada zəngi.
Sənin çarpan köksün durmadı fəqət,
Ürəkdə döyüntün çoxaldı qat-qat.
Bu döyüşdən çıxan kinli köksünün
Telləri çalır min bir muğamat.

Sonra kimdi o qız əsəbi, titrək,
Kolxozçu kütləyə yol göstərərək,
Çovğun bir gecədə dağlara çıxdı,
Acıqla qundağı döşünə sıxdı?
Ona salam verdi əsib keçərək,
Dağların başında hayqıran külək.
Kimdir qaçaqlara, kimdi Bəylərə,
O gecə əmr edib yedirən köpək?!

Yapan bu şeyləri səndin, ay Səhər!
Nə qədər o gecə şəndin, ay Səhər!
Bəylərin əlini, qolunu sardın,
Bir baxışla onun bağrını yardın.
Demək, qart yağını yəndin, ay Səhər!
Üstünə dağ kimi endin, ay Səhər!
Nə olur, bir az da məndə olaydı
Sənin siyasətin, fəndin, ay Səhər!

Nəşəli səsində qəmli bir ahəng...
Sevincdən göz yaşın axdı rəngbərəng.
Dolambac yollardan çıxdın bir düzə,
İztirablı gecən döndü gündüzə.
Dan yeri alınə hördü bir çələng,
Artıq həyat sənə göründü qəşəng.
Ellər, bir duyğusuz erkək arslanı
Yəndi, söyləyiniz, dişi bir pələng!

Könül, keçmişləri hey xatırla sən,
Hey bu yay köksümdən çıxıb fırla sən.
Hey çırpın, hey döyün, hey gül, hey ağla!
Səhərin dastanı sığmaz bu nağla!
Yox, könül, onunçun oxu, yırla sən,
Sözlərdən bir yeni mif hazırla sən.
Sözün mənası var, sözün dərdi var,
Gəl bir qılınc oynat, hər satırla sən!

...Uç, qadın, uç, qadın, sən nə mələksən,
Nə altun qanadlı bir kələbeksən!
Səni düşkünlüyə uyanlar ancaq
Ehtiras əlində etdi oyuncaq.

Sən nə hərəcayi quş, nə şux çiçəksən!
Nə bizə tor quran bir hörümçəksən!
Sən ey insanlığın ilk əkinçisi,
Dünyanı şənletmiş, şənlədəcəksən!..

Ey Səhər, qəm basar dünyanı sənsiz,
Tükənər şairin ilhamı sənsiz.
Ey Səhər, ey ana, ey gözəl qadın,
İnan, özün qədər şirindir adın.
Sürdülər o keçən əyyamı sənsiz,
Pozuldu dünyanın nizamı sənsiz.
Keçirmək olurmu, ey yaxşı yoldaş,
Gələcək möhtəşəm bayramı sənsiz?!

Ey cəbhə yoldaşım, ey can yoldaşım!
Vaxtilə meydandan qaçan yoldaşım.
Qadın hər cəbhədə böyük qüvvədir,
Bu söz rəhbərimdən bir vədiədir.
Ey göy dənizlərdə uçan yoldaşım,
Ömür yelkənini açan yoldaşım,
Bu uçuş, bu qanad, bu firuzə göy
Sana verilmişdi haçan yoldaşım?!

Mən səni almadım sadə xülyadan,
Mən səni öyrəndim bizim dünyadan.
Ey böyük həqiqət, ey şirin xəyal,
Ey nazlı göyərçin, ey güclü qartal!
Nə ölüm xofudur qəlbində yatan,
Nə şəhvət qurdudur səni oyatan!
Mənim qəhrəmanım seçilsin gerek
Həm Kleopatradan, həm Ofelyadan!

VII

Doğrudan, nə qədər gözəldir payız,
Ona söyləməyin vərəmli bir qız.
Onun da sevimli bir halı vardır,
Bəlkə bir nəşəli mələli vardır.
Dostlar, əlinizdən çıxdı yayınız,
Bu gün təbiətdən budur payınız.
Baxarkən göylərə, bir gənc şairin
Buludlu üzünü xatırlayınız...

Solğun təbiətdə bir ayrılıq var,
Baxır yarpaqların ardınca dallar.
Dönmüş kəhrəbaya sular xəzəldən,
Əlində cam tutmuş ruzgar xəzəldən,
Məst olub özünü ətrafa çarpar.
Bəzən də hirsindən buludlar ağlar.
Yaman yerdə çıxdı əlindən, ey gənc,
Eşqinlə gəzdiyən kölgəli bağlar.

Bir payız fəslində sən də bir səhər
Kəndindən ayrıldın axır bir təhər.
Gözün hər addımda dala baxırdı,
Lakin içində bir arzu axırdı:
"Görəsən necədir, deyirdin, şəhər?
Atılıb mindiyin dəmir bir kəhər
Gətirib çıxartdı səni Bakıya,
İlk dəfə şəhəri gördün, ay Səhər.

Bu şəhər Bakıdır, yaxşı bax, ay qız!
Atsın baxışların qol-budaq, ay qız!
Bir bax, nə möhtəşəm mənzərədir bu,
Şərqə ilk açılan pəncərədir bu.

İnqilab yurdudur bu ocaq, ay qız!
Dünyanı eyləmiş çilçıraq, ay qız!
O vermiş, o verir zor nəhənglərə
Ehtişam, dəbdəbə, təmtəraq, ay qız!

Uğulda, ey xəzri, çalxan, ey Xəzər!
Canlansın qonağın qəhrəman Səhər.
Sevirəm qorxulu uğultunuzu,
Coşqun musiqili gurultunuzu.
Ah, məndə olaydı sizdəki təpər,
Görün göstərərdim necə bir hünər!
Bu yaxında bizə gərək olacaq
Şaxlanan dalğalar, qalxan küləklər.

Sevirəm səni mən, ürəyim, qanım,
Düşüncə şimşəyim, duyğu tufanım.
Həvəs çağlayanım bütün sənindir,
Mənim şirin canım bütün sənindir.
Sənindir, ey Bakı, şerim, divanım,
Can evim, can bağım, canlar bağbanım.
Mətin xəyalları üstə döydüyüm
Köküs dedikləri şeir zindanım.

Sevirəm, nə çabucq hərəkətin var,
Xəyala sığmayan əzəmətin var.
Sevirəm asfaltlı küçələrini,
Sevirəm ulduzlu gecələrini.
Sənin qaranlıqla ədavətin var,
Hələ bundan sonra qiyamətin var.
Yeni bir əfsanə, yeni bir mifin,
Yeni bir dünyaya məhəbbətin var.

Sevirəm, sevgimin varmıdır sonu?
Fikirli qızını, alim oğlunu,
Xalqa can deyərək iş görənləri,
Gözəl kəndimizə ruh verənləri,
Sevirəm, mənə çox görməyin bunu, –
Şirvana çəkdiyən şose yolunu,
Belinə sırmalı bir kəmər kimi
Yarın sarılacaq Kürün qolunu.

Sevirəm gördüyün böyük yarını,
Uzun gecələrin iclaslarını.
Tarixdə açılan yeni devirdən,
O böyük plandan, Mingəçevirdən
Öncə xəbər verən el cuvarını.
Güləş insanlığın şən baharını,
Bizim dağ parkında gəzməyə çıxan
Totuqlu gəlini, qızı, qarını.

VIII

Nədir bu qarşımda yüksələn kulub,
Önümdə heyərlə boşalıb dolub?
Sevirəm doğrulan həyatınızı,
Ey şura qadını, ey şura qızı!
Bu fağır sözləri ürəkdən bulub,
Neyləyim, olmuşam hissime məğlub.
Yar məktubu kimi ovcunda sıxsan,
Qəlbimin qanını sızar bu üslub!

Ay Səhər, heyərlə süzmə kulubu!
Dəyişir həyatın burda üslubu.
Bu sənət ocağı, elm ocağıdır,
Əski yaşayışı vurub dağıdır.

Əli Bayramovun adınadır bu...
Neçin bir heyərlin oldun məğlubu?!
Nələr öyrənməmiş burda, ay Səhər
Minlərcə Tükəzban, minlərcə Tubu?!

Dəyişdi fəsillər, dolandı illər,
Axdı gah bulanıq, gah duru sellər.
Burda dərs oxuyub qazandı bilik,
Dedin: "Nə gözəldir təyyarəçilik!"
Bu gözəl sənətə salıb meyillər,
Səhər, üfüqlərə uzatdın əllər.
Siz də böylə olun, böylə yüksəlin,
Səhərdən dərs alın, ellər, ay ellər!

Uç, Səhər, bu uçuş həvəsin gözəl,
Göylərdən duyulan şən səsin gözəl.
Quş kimi müəlləq vuruşun xoşdur,
Gərüb qanadını, duruşun xoşdur.
Şair bu barədə nə desin gözəl?
Hər düşüncən gözəl, hər hissən gözəl!
Qoy bilsin bu dünya: çarşaf deyil də
Sənin buludlardır qəfəsin, gözəl!

Qoy sənin adına qopsun alqışlar!
İnsanlığı sevən səni alqışlar.
Alqışlar sənin də istədanını,
Alqışlar ananı, sevər qadını.
Vüsəlinlə yazlar, hicrinlə qışlar
Qəlbini həyata, eşqə bağışlar.
Nədənsə ruhuma toxunur bir az:
"Vərəmli çöhrələr, məhzun baxışlar."

Qadın, tarixini bir yaxşı yoxla,
Səni kim eylədi əlində kukla?!
Satdın varlığını sadə ət kimi,
Dolmuşkən köksümüz məhəbbət kimi
Ən gözəl, ən təmiz, ən saf duyuqla.
O qəlbi kim vurdu bir acı oxla?!
Kim sənin bükülməz boynunu bükdü
İncidən yapılmış boyunduruqla?!

Uç, yayılsın səsin min bir diyara,
Qəbrində düşməni bassın bir qara!
Qadına dünyada dörd şey gərəkmiş:
Məbədmiş, çocuqmuş, evmiş, bəzəkmiş...
Sən bu laqqırtıya vermə bir para.
Uç, Səhər, Hitler də qalsın avara.
O bayquş bir dəmir xarabalıqdan
Deyir: "Qadın hara, siyasət hara?!"

Uç, Səhər, müstəqil həyatın gözəl!
Qırılmaq bilməyən qanadın gözəl!
Xoşdur bərabərcə əməyin sənin,
Dəyir dünyamıza köməyin sənin.
Yaslıda bəslənən övladın gözəl!
Dəbdəbən, təntənən, büsatın gözəl!
Yeni ailəyə şənlik gətirən
Məhəbbətin gözəl, muradın gözəl!

Siz ey döyüşlərdə aşıb-daşanlar,
Dostluq məclisində qucaqlaşanlar!
Səhərçün gurlasın hər sevinciniz,
Onunçun yüksəlin ən birinciniz!

Siz ey "bir az daha" deyib coşanlar,
Dağ-dağ buludları keçib aşanlar!
O da öylə sanır, onundur bütün
Bu aylar, günəşlər, bu kəhkəşanlar!..

Sanır Adəm, Həvva yeni yaranmış,
Bu ulduzlu fəza yeni yaranmış;
Yer günün başına yeni dolanır,
Ay yeni parlayır, gün yeni yanır.
Sanır Adəm, Həvva yeni yaranmış,
Məhəbbət, macəra yeni yaranmış.
Şairin dediyi bu canlı duyğu,
Bu maraqlı mənə yeni yaranmış.

Uç, Səhər, uçuşun yeyin olsun qoy!
Qalxdığın fəzalar əngin olsun qoy!
Çalış, uçuşumdan çıxar özünü,
O tozdan, qurumdan çıxar özünü.
İşlə, qanadların gərgin olsun qoy!
Cəmiyyət daha da zəngin olsun qoy!
Həyat suya düşən, aynaya düşən
Bir şən işıq kimi rəngin olsun qoy!

Qaşlardan qaşlara süz, romantikam!
Könül sularında üz, romantikam!
Bu əngin sənindir, bu yer sənindir,
Ulduzlar sənindir, güllər sənindir.
Çırpınsın şövqünlə söz, romantikam!
Ey mənim könlümə göz, romantikam!
Bu zəngin varlığı bəzəsin, burax,
Mənim öz xəyalım, öz romantikam!

1936

AZADLIQ DASTANI

I

Mənim azadlığım, mənim işimdir,
Həyatım, qüvvətim, yüksəlişimdir.
Mənə öz əməyim, öz haqqım yetər,
Bu zəngin vətənim, bu xalqım yetər.
Qələm bülbülümə yetər bu gülşən,
Qaldırsın səsini göylərə şən-şən.
Məcnunum qüssədən çöllərə düşməz,
Leylim ağızlara-dillərə düşməz.
Fərhad külüngünü çalır Qoşqara,
Düşür Şirinimin əksi daşlara.
Daşlara kök salır bizdə gözəllik,
Dostlar, nə haldadır sizdə gözəllik?
Sıçramış atına yenə Koroğlu,
Kəsilmiş hər yandan düşmənin yolu.
Ziyad oğlu Kərəm ruhlanır işdən,
Əsli üz döndərmiş Qara keşişdən.
Hər kəs öz işində, öz sənətində,
Möhtəşəm şuralar məmləkətində
Ürəyim genişdir, gözüm dar deyil,
Sayca da azlığım mənə ar deyil.

188

II

Nə gərək, sormayın nə soydanam mən,
Torpağın bəzəyi bir insanam mən.
Kim deyər qarayam, kim deyər ağam,
Mən bir yaşıl ruhlu təzə yarpağam.
Torpağın şirəsi, günəşin nuru,
Yüngül buludların sevda yağımuru
Gözəl bir gülşəndə bəsləmiş məni,
Quşlar dan yerindən səsləmiş məni.
Bilməm hanki şəhər, hanki bir axşam
Bir yaşıl yataqda oyadılmışam.

III

Mənim azadlığım, mənim işimdir,
Həyatım, qüvvətim, yüksəlişimdir.
Mən onun uğrunda nələr çəkmişəm,
Zülüm divlərinə xəncər çəkmişəm.
Mən işçi sinfindən əsas almışam,
Xanımdan, bəyimdən qisas almışam.
Kimsə dəbərtməmiş məni yerimdən,
İntiqam almışam zənginlərimdən.
Mənim Xanlar kimi yüz qurbanım var,
Azadlıq uğrunda axan qanım var.
Leninin əbədi çağırışları,
O "dağ qartalı"nın hayqırışları
Şərqdə ilk səsləndi mənim tarımda,
Eşqi çiçəkləndi torpaqlarımda,
Onun bayrağını əlimə aldım,
Tarixə hörmətlə adımı saldım.
Mən artıq böyümüş, yaşa dolmuşam,
Hər şeydim, hər şeyəm, hər şey olmuşam.

189

Mən bir park deyiləm, qalın ormanam,
Mən bir göl deyiləm, dərin ümmanam.
Əllərə sığmaram, çərək-çərəkdir,
Könlümün quşuna göylər gərəkdir.

IV

İndi bu sözlərə qudurmuş Hitler,
Mən deyil, siz sorun, baxalım nə der?
Yaşamaq olurmu bizə dünyada?
Alman doğulmadıq biz Almanyada.
Açıq mavi deyil gözlərimiz də.
Parlayır gecələr gözlərimizdə.
Ey quduz sərvətin quduz övladı,
Yeni əsrimizin yeni cəlladı,
Etdiyin ovcunda qalacaqmıdır?
Bu dünya səninçin oyuncaqmıdır?

Ey zavallı qara, halın nolacaq?!
Cəlladmı kəsildi sənə hər alçaq?
Sən ey Afrikanın məhkum zəncisi,
Qara gərdəninin bəyaz incisi
Başınla birlikdə qırıldı yoxsa?!
Vicdanlar sağırsa, qəlblər sovuqsa,
Yer göyə, göy yerə dəysin bir dəfə!
Bəlkə son qoyulsun bu qanlı keyfə.

Sən də, ey Meksika çocuğu, sən də,
Sən ki, ağlar sənə qonaq düşəndə
“Bunlar günəşlərin oğludur” – deyə
Bir dərin heyretlə getdin səcdəyə,
Tapındın vəcd ilə bu məbudlara,
Fəqət məbudların döndü odlara,

Səni tüstülədir boğmuş oldular,
“Günəş oğulları” bayquş oldular.
Səni məhv etməyə, vicdanımdır bu?!
Çağır məhkəməyə kaşif Kolumbu,
Sor: “Mənim nəslimi neçin qırdılar?
Ömür köynəyimi niyə cırdılar?
Hanı Braziliya ormanlarında,
Çağrısan suların bir kənarında
Çılğın qəhqəhələr, vəhşi oyunlar,
Yoxsa bir əriyən kölgəydi onlar?
Hanı əyləncəmiz, hanı nəğməmiz?
Tez oldu dünyaya gəlib-getməmiz.
Elimiz-günümüz, sirdaşımızla
Bir sərvə bəslədik göz yaşımızla.
Ellər sayəsində bəxtiyar oldu,
Niyə hər şeyimiz tezbazar oldu?!
Hanı təbiətin böyük hissəsi?
Bitdi başlanmadan həyat qissəsi.
Biz ki, “yerlərdə sən, göylərdə Tanrı”
Yaxşı qarşıladıq ağ qonaqları.
Bunlar nə mehriban insandır deyə,
Hamsına altunlar etdik hədiyyə.
Qəlbimiz incidi bir dəniz kimi,
Açdıq qəlbimizi süfrəmiz kimi.
Onların ərkənə, nazına uyduq,
Çaldılar, ölümün sazına uyduq.
Vəhşi ruhumuzla qəm xıncaxıncdır,
Bu sərvət bilmədik oddur, qılıncdır”.
Sus artıq, söyləmə, hər nədirsə bu,
Çəkmə məhkəməyə kaşif Kolumbu.
Qüسسə yellərinə vermə aləmi,
Közərtmə yenidən bu cəhənnəmi.

Xəbərin yoxmudur işin dalından?
Bir az da agah ol onun halından.
O da sənin kimi sinəsi dağlı,
Əlləri, qolları zəncirə bağlı.
O da azadlığın üzünə həsrət,
Şənliyin, şadlığın üzünə həsrət.
Nisgilli, çiskinli, qəmli bir həyat,
Açdığı dünyaya zindan mükafat.
Ölürkən bu sözü düşmədi şerə:
“Məni zəncirimlə gömünüz yerə”.
Bu gün Avropada azmı bu şeylər?
Dəyişmiş səsini dünənki neylər.
Dəhşət o dəhşətdir, təhqir o təhqir,
Sərvət o sərvətdir, zəncir o zəncir.

V

Ey pərvasız qələm, ey azad ilham,
Siz mənim işimə çəkin sərəncam.
Durun bu yüksəliş inadınızda,
Uçurun fikrimi qanadınızda.
Azadlıq dünyanın dərin ruhudur,
Azadlıq sənətin, şerin ruhudur.
Bu sözlə qaplamış hər yeri şadlıq,
Dar gəlmiş çoxuna geniş azadlıq.
Azaddır hər günəş nur saçmasında,
Şaşqın bir yolçuya yol açmasında.
Azaddır, baxınız, bütün fələklər,
Buludlar, dalğalar, quşlar, küləklər.
Azaddır əbədi hərəkət, azad,
Bir qanun əlində təbiət azad.

VI

Ancaq bir baxınız, göz görə-görə
Bir ovuc zorluğa əsirdir kürə.
Azadmı Hindistan, o yaşıl diyar?
Kimdir bu ölkədə sahib-ixtiyar?
Hesabsız qaramı, bir neçə ağmı?
Üsyan fırtınası qopmayacaqmı?
Hindu, su səpərmi düşdüyün oda
Məhzun duyğuların tanrısı Budda?
Olsa duyğuların həтта miqnatis
Sənə meyl edərmı dəmir ingilis?
Azadlıq atəşin çoxdan örtülü,
Üstündə soyumuş illərin külü.
Get, bu soyuqluğu Məcusidən sor!..
Neçin öz-özünə ağlayır Taqor?
Nədir dilindəki bu yaqarış, nə?
Nə qədər qəmlidir daldığı səhnə.
Xəyalı qapqara bir mədfən kimi,
Zəhərli sözləri bir tikən kimi.
“Bağcamın gülləri”, üsyana bir bax!
Əlləri qoynunda bağbana bir bax!
Kim məhəl qoyacaq bu bağirtına?
Qopub bir sıtmalı, çılğın fırtına,
Yazda qızdırmadan, qışda soyuqdan
Sənin güllərini soldurdu çoxdan.

Qara qız, qara qız, hilal qaşlı qız,
Zülfü bulud kimi, gözü yaşlı qız.
Qanqın gümüşlənən bir sahilində,
Taqorun nəğməsi zərif dilində,
Bu gecə vaxtında nə düşünürsən?
Hürkərsən bu saat özünü görsən.

Nə çıxar Taqorun duacığında?
 Uçsa dodağının yuvacığında
 Bu dua quşları haqqın ərsinə,
 Bu dərin boşluqda nə yapacaq, nə?
 Bir matəm hüznü var hər baxışında,
 Həyata küsdünmü bahar yaşında?
 Atan sürüldümü, anan öldümü?
 Həyat ağladımı, ölüm güldümü?
 Yaşıl bağcanızı qaraltdıların?
 Bir də bu küllükdən bir od çıxarmı?
 Həzin bir titrəmə dodaqlarında,
 Sanki bulud gəzir ay kənarında.
 Bir bax, qiyamətdir bu gecə dünya:
 Sarı yarpaq kimi tökülmüş suya
 Göylər bağçasında sarı işıqlar.
 Səninçin deyilmi bu yaraşıqlar?
 Hələ sənətə bax, təbiətdə sən
 Sanki bir bədii ziyafətdəsən.
 Göylərdə bitməyən rəng oyunları,
 Rəvamı görməmək bir də bunları?!
 Qara qız, qara qız, başını qaldır,
 Bu nə cansıxıcı, qorxunc xəyaldır?
 Nə çıxar daldığın qəm səhnəsindən,
 Əlini fikrinin çək çənəsindən!
 Şəklin Qanqa düşən bir yarpaqmıdır?
 Xəyalın sulara uyumaqmıdır?
 Uzaqlaş, gözəlim, erkən ölümdən,
 Gəl doldur dəstini qızıl gölümdən.
 Taqorun çeşməsi çox bulanıqdır.
 Bilirəm, təşnəsən, bağrın yanıqdır.
 Səndən nə istəyir bayquş Brahma?
 Onu can mülkünə yaxın buraxma!

Kim deyir ki, sənə Handi gərəkdir?
 Sənə bir inqilab andı gərəkdir!

VII

Fikrim uzaqlara uçurur məni,
 Diyardan-diyara uçurur məni.
 Həbəş dağlarında nə dəstədir bu?
 Dəstənin başçısı igid Alamu
 Bağrını, dolaşır sıldırımları,
 Andırır göylərdə ildırımları.
 Senyor Mussolini, ey qanlı qeysər,
 Latin xalqlarına ey "yeni rəhbər!"
 Nə dərin quyudur iştahan sənin?
 Söylə, həqiqətmi bu xülyan sənin?
 Fikrin Sezarlıqmi əski Romaya?
 Xəyalın Avqusta getmiş olmaya?!
 Bədəninə gözən onun ruhumu?
 Eşit, bir nə deyir igid Alamu:
 "Gəl, quduz canavar, çılğın Sezar, gəl!
 Gəl, inadlı vəba, qorxunc azar, gəl!
 Gəl, insanlıq deyə, ədalət deyə,
 Mədəniyyət deyə, səadət deyə,
 Gəl günəş yurduna, keyfincə as, kəs!
 Çalaraq, çaparaq, hər yanı bas, kəs!
 İstədiyini kimi dərimi gəl soy,
 Havaya vergi qoy, suya vergi qoy!
 Babandan qalmışdır bu diyar sənə,
 Əzəldən verilmiş ixtiyar sənə.
 Gəl, bu vəhşiləri yaşat, dolandır,
 Hər gün bir ürəyi acıt, bulandır.

Gəl gör nə qiymətli bir ölkədir bu,
 Gəl, çağırar səni yalqız Alamu.
 Təbiət mötədil, günəş mötədil.
 Ağası olduğun həbəş mötədil.
 Döyəcək qapını nə boran, nə qış,
 Zülfü, yarın kimi uzun bir yağış
 Günəşdən üzünü saxlayacaqdır,
 Göylər vəhşətinə ağlayacaqdır.
 Gəl, otur Nequsun köhnə yerində,
 Səmən dağlarının ətəklərində
 Əyib dallarını təmərhindilər,
 Sənin hüzurunda çox sevindilər.
 Üz vermiş nə gözəl bu dövrən sənə,
 Bu il çox əkməmiş zəfəran sənə.
 Dadını yeyəndən sonra bilərsən,
 Bizə vəhşi deyə, şax-şax gülərsən.
 Çoxdan içməmişik, araq ver bizə,
 Ölüm dünyasından soraq ver bizə.
 Gəl, səni gözləyir Tan gölü, gəl də,
 Qanlı əllərini yaxa bu göldə.
 Gəl, bizim ölkədə sıxılmaz canın,
 Tan gölü arvadın kraliçanın
 Əndamı şövqilə açıb qoynunu,
 İstər qucaqlasın eşiqindən onu.
 Basıb bir-birini oynaq ləpələr,
 Onun ayağını oxşamaq dilər.
 Gəlin, cəbhələri yararaq, gəlin!
 Vəhşi həbəşləri qıraraq gəlin!
 Pambıqlı tarlamız sizi gözləyir,
 Qəhvəmiz, xurmamız sizi gözləyir.
 Gəlsin İtalyanın madmazelləri,
 Sarsın taun kimi bizim elləri.

Yaslı bayramımız sizi gözləyir,
 Ac intiqamımız sizi gözləyir.
 Sanmayın ölkəmiz fəqət sizdədir,
 Həbəşistan bizim qəlbimizdədir”.

VIII

Zəncir çeynəyərkən bizim əsrdən,
 Çıxıb tribunaya Leyla Misirdən,
 Eşit, gör nə deyir, eşit, Alamu!
 Tarixdə bir yeni səhifədir bu:
 “Misrin azadlığı qadına şandır,
 O da bu cəbhədə bir vuruşandır.
 Qalmadı bir yerdə ərlərdən geri,
 İstiqlal eşqilə koşdu iləri.
 Milli vuruşmada atıb çarşafı,
 Şahin baxışlarla süzdü ətrafı.
 Qoydu qolbağını tez milli fonda,
 Yatdı səngərlərə cəbhə boyunda”.
 Fikrim qanadlanır, Leyla, səsinlə,
 Koşarkən cəbhəyə öz həvəsinlə.
 Səsin daşdan çıxan səsdən mətindir,
 Bu səs hürriyyətin, səadətindir.
 Vüsala irməyən, ey dünkü Leyla!
 Oyan, cəbhədədir bugünkü Leyla!
 Dərdini içində saxlamayırsan,
 Qara bulud kimi ağlamayırsan o.
 Bizə xəbər verir Leyla səhərdən.
 Qaldırsın Füzuli başını yerdən,
 Yazsın bu Leylanı, həvəslə tutub
 Şimşəklərdən qələm, sellərdən üslub.

IX

O kimdir orada – igid bir əfqan,
Gözündə qəlbidir yanıb parlayan.
Ey dünya, onu da dinləyib eşit:
“Nə könül sıxıcı qara bir mühit!
Xəzandan acıdır burda ilk bahar;
Qarında atəş var, atəşində qar.
Ey mənim üzümü danlayan, çəkil!
Neyləyim, dar gəlir ruhuma Kabil.
Hər kəsin işrətə qarışmış başı,
Mən bir yazı quşu, biyaban daşı.
Artıq nə mümkündür durmaq bu yerdə,
Dözülməz bir daha bu acı dərdə!
Qaraltdı ruhumu bu zülmətxana.
Gedirəm, yol verin, a dağlar, mana.
Orda deyirlər ki, bir ölkə vardır;
Orda gün keçirən nə bəxtiyardır!
Həyat guruldayır bir çaxınc kimi,
Qafamı, qəlbimi bir qılınc kimi
Gedib döyməliyəm o diyarda mən;
Tarix nə söyləyər qalsam orda mən?
Gedirəm oraya, yol verin mənə...”

X

...Yanır İspaniya, yanır Əndəlis,
Qəmli günlərini anır Əndəlis.
Hər tərəfdə alov, hər tərəfdə qan,
Bu iş baş vermədi həтта Tariqdan.
Qəbirdən xortlayıb kral Ferdinand,
İçərək səlibə məbədinə and,

Omu İspaniyaya bu odu vurdu?
Yeni bir katolik yoxsa qudurdu?
Əvət, bu fitnələr bütün onundur,
Əvət, kapitalın sonu cünundur.
Əvət, bərkitdikcə İspanya əzmin,
Üzülür qüvvəti, canı faşizmin.
Faşizmin qurduğu bu engizision,
Nəhayət özünə son verəcək, son.
Nə ağır topların ölüm nərəsi,
Nə pulemyotların ulaşan səsi,
Nə göylərdə uçan qara qarğalar,
Nə yerdə, havada alov dalğalar,
Nə gözəl Madridin uçan daşları,
Nə qaz buludları, nə göz yaşları,
Nə səmum yelləri, nə qan selləri
Tarixi bir daha çəkəməz geri.
Ey işçi, sənindir istiqbal, sən,
Susmalı qarşında kapital sən!
Yer sən, göy sən, zəhmət sənindir;
Yaranan hər gözəl sənət sənindir.
Sənsən qabaqcılı bu insanlığın,
Sülhün, səlamətin, mehribanlığın.

XI

Mən bütün dünyada hər şeydən əfzəl,
Hər şeydən ləzzətli, hər şeydən gözəl,
Şanlı azadlığı tərənnüm etdim,
Yaxşı insanların yolilə getdim.
Fəyyaz fəcirlərin səbahətindən,
Rahət axşamların lətafətindən,

Qızların, nazların şirin halından,
Eşqin gözəlliklə həsbi-halından,
Dərədən, tərədən ilham almışıq,
Hey söhbət açmışıq, qələm çalmışıq.
Fəqət duyduğumuz bütün bu şeylər,
Oyunlar, nəşələr, yaxıcı neylər
Azadlıq olmasa ləzzəti olmaz,
Həyatın zərrəcə qiyməti olmaz,
Ondadır qüvvət də, mədəniyyət də,
Onunla yüksəlir söz də, sənət də.
Yuxusuz bir beyin – susuz bir bulaq,
Çalğısız əyləncə – tüstüsüz ocaq,
Yelkənsiz bir gəmi – ruhsuz bir cəsəd,
Budur azadlığa yabançı millət.
Azadlıq hər kəsin əzəl naxşıdır,
Məhkum bir millətdən qatır yaxşıdır.

Ey qara torpağı bir xəyal kimi,
Qəlbləri bir şirin ideal kimi
Hər zaman, hər yerdə gəzən azadlıq,
Dustağa, sürgünə dözən azadlıq!
Ləzzətlə çalışmaq, ləzzətlə gülmək,
Bərabər doğmuşkən, bərabər ölmək...

SINDIRILAN SAZ

PROLOQ

Mənim qəhrəmanım bir gənc aşığı,
Çox acı günlərdə araya çıxdı.
Bağrına basdımı sədəf sazını,
Çəkərdi ölkənin, elin nazını.
Həyat səslənirdi onun səsinə,
Üçtelli sazının coşqun səsinə
Silsilə dağların suları çağlar,
Bəzən qərib-qərib bir könül ağlar.
Bəzən şaqır-şaqır bir quş ötərdi,
Aşiq olan yerdə elin nə dərdi?!

I

Yazdır, təbiətdə coşqun bir ahəng,
Dərələr rəngbərəng, dağlar rəngbərəng.
Hönkürüb ağlayır göydə buludlar,
Yerdə gülümseyir çiçəklər, otlar.
Baharın eşqilə çırpınır hər gənc,
Yazdır, gəlin kimi bəzənmiş Xələnc.
Havalar ilıqdır, sınımış soyuqlar,
Çıxmış seyrangaha qızlar, çocuqlar.
Hər kəsin əlində bir gül dəstəsi,
Sağalar qoxlasa illər xəstəsi.
Qüssə buludları baxışlarında,
Bir söyüd altında, çay kənarında,
“Belə ayrılığa, dözmək olurmu,
Bu qədər insanı üzmək olurmu,
Görən bu dağlardan Duman enərmi,
Mənimlə bir yerdə kölgələnməmi?” –

Deyə ürəyində düşünür Sərin,
Fikri qarşıdakı ormandan dərin.
Onun seyrangahı çayın qırağı,
Sular aynasıdır, yellər darağı.
Arxadan bir addım səsi yüksəlir,
Duman töyşüyərək tələsik gəlir.

Duman

Sərin, ay qız, Sərin!

Sərin

Sənmisən, aman!
Gün günorta çağı, ayıbdır, Duman,
Çıx get!

Duman

Qorxma, Sərin, bir kimsə yoxdur,
Bu qədər ürəyin niyə soyuqdur?

Sərin

Ayıbdır, ay Duman, görənlər nə söylər?
Bilsə, anam məni abırdan eylər.

Duman

Mən neçin tələsik bura yüyürdüm?

Sərin

Yetər ki, bir qədər üzünü gördüm.

202

Duman

Bəs haçan görüşək?

Sərin

Gecə gələrsən,
Burda, burda səni gözləyəyəm mən.

Ey baba torpağı, ey köhnə Bərmək,
Çətindir şerimdə ruhunu görmək.
Düşmüş kitablara hansı mənzərən?
Bir sirt sandığıdır hər məchul dəren.
Xilqətin füsunlu həyəcanları,
Sevda məhəlləri, görüş anları,
Can kimi sevməli, görməli qızlar,
Gözləri binadan sürməli qızlar,
Gənclər ki, ruqları dağlar qarından,
Hissləri günəşin işıqlarından,
Həsətli gündüzlər, sonsuz xülyalar,
İşıqlı gecələr, dadlı rüyalar,
Göylərə sığmayan parlaq diləklər,
Ulduzdan-ulduza uçan mələklər,
Bu ana torpaqdan uzaqlaşmalar,
Göylərdə ətirli qucaqlaşmalar,
Səhər yoldaşlara açılan yuxu,
Dağlara, daşlara saçılan duyğu,
Çoban bayatısı, Kərəm türküsü,
Bir öpüş üstündə bağlanan küsü,
Göz-gözə dəyəndə dəyişən halar,
Yaxıcı hicranlar, sərin vüsallar,
Ələmdən, nəşədən axan göz yaşı,
Soyuq yanaqları yaxan göz yaşı,

203

İlk sevda cilvəsi, incə gülüşlər,
Uzaq ulduz kimi qönçə gülüşlər,
Yorğun maral kimi sakin baxışlar,
Bir öpüşdən daha kəskin baxışlar,
Dadlı əfsanələr, gerçək səhnələr,
Səndə nələr yoxdur, nələr, ah, nələr!..
Sən də açılmamış bir dəfinəsən,
Açarı qeyb olan bir xəzinəsən.
Yaranır incilər suda yağmurdan,
Almaz daş kömürdən, radi çamurdan.
Sənin də sərt qışın, yumşaq yazın var,
Oxuyan aşığın, deyən sazın var.

Gecədir, uyuyur dağlar, yamaclar,
Titrəyir yarpağı şəhli ağaclar.
Ay göyün üzündə olduqca göyçək,
Parlayan hər ulduz sarı bir çiçək.
Almış təbiəti şirin bir yuxu,
Çağlayır havada səssiz bir qorxu.
Bir xəfif qanadlı ruzigar əsincə,
Bu şirin yuxudan səksənir gecə.
Ötürüb köksünü Duman dərinə,
Dünyanın işıqlı cilvələrindən
Ruhlanıb, heyrətlə baxır göylərə,
Bu nə təntənədir, bu nə mənzərə!..
Dalmışkən seyrinə gözəlliklərin,
Birdən qarşısında boylanır Sərin

D u m a n

Camalını görən, aya dalarımı?
Ulduzlar gözlərin kimi olarmı?

Gözlərin bəzənib süzməsin məni,
Bu qədər süzülüb üzüməsin məni.
Qəm kəsib sinəmi budamaqdadır,
Neçin gözəl yarım bu damaqdadır?

S ə r i n

Mən səndən küsmüşəm, orda-burda sən
Niyə hər yetəni tərifləyirsən?

D u m a n

Ay Sərin, gözümdə, könlümdə sənsən,
Ulusum, oymağım, elim də sənsən!
Hər gün and içdiyim əziz başındır,
İlk bahar dediyim dolğun yaşındır.
Mədh etdiyim çinar boyundur sənin,
Büllur axan sular soyundur sənin.
Dan yeri söyləsəm, açıq yaxandır,
Şəfəq yanağında işıqlı qandır.
Qönçə gül dediyim gül dodağındır,
Yasəmən dediyim ağ buxağındır.
Gözəlsən, gözəldir hər işin sənin,
Əsən dan yelləri yerişin sənin,
Mən səni sevmişəm dünyada yalnız,
Sazımın telləri zülfündür, ay qız!

El də bilir Duman sevir Sərinə,
Kim bəyənmez bu mehriban pərinə?
Ağıllıdır, duyğuludur, gözəldi,
Başdan-başa bayatıdır, qəzəldir.
Kim əl çəkər bu dünyada yaxşıdan?!
Sarı Nəbi əl çəkdimi Yaxşıdan?!

Hər aşiqin bir canana meyli var,
Hər Məcnunu dağa salan Leyli var,
Sinəsində məhəbbətin dağları,
Şirin dedi, Fərhad çapdı dağları.
Yazıq Kərəm alış deyə, yan deyə,
Od içində əl uzatdı Əsliyə.
Qərib irdi Şahsənəmə, şad oldu,
Yerlər, göylər dad üstündən, dad oldu!

II

Payızdır, bağçalar xəzələ dönmüş,
Təbiət bir solğun gözələ dönmüş.
Təbiətdir bizə şeir söylədən,
Yarpaqlar seçilməz sarı şölədən.
Bir kiçik nəfəs də onlara bəsdir,
Yaranmışın sonu bircə nəfəsdir.
Göy qəm dəryasına batmış sanırsan,
Buludlar qaşını çatmış sanırsan.
Gənclərin sevdiyi gözəl bahardır,
Fəqət hər mövsümün bir dadı vardır.

Xırmanlar döyülüb, yığılmış taxıl,
Fələk dedikləri o namərd paxıl
Çiləyib yağışı, tökməmiş qarı,
Yarımdır çoxunun buğda anbarı.
Bir kəndli qəmlidir, bir kəndli şaddır,
Yenə bir tərəfdə toydur, büsətdir.
Qovuşmaq istəyir çünki yar-yara,
Zurna-qaval səsi düşür dağlara.
Buna həsrət çəkir çox tamarzılar;
Biri başqasına övlad arzular.

Bir ana o birnə deyir qayğısız:
“Oğlundan, qızından görəsən, ay qız!”

Axşamdır yolları bürümüş naxır...
Kölgəli yollarda toz göyə qalxır.
Axşamdır, ürəyi uçur Xələncin,
Hər soyuq qocanın, hər isti gəncin
Çalib oynamağa şövqü, meyli var,
Nə qiybət qırıcı, nə gileyli var.
Çoxu qızıdırıb yenə söhbəti,
Toydur bu axşamkı çənə söhbəti.

Gəl, mənim aşığım, gəl,
Məclis yaraşığım, gəl!
Səsində el gücü var,
Yel gücü, sel gücü var.
Arxan elə bağlıdır,
Bülbül gülə bağlıdır.
Sözümün başı sənsən,
Gözümün yaşı sənsən.
Dağ məndə, duman səndə,
Dərd məndə, dərman səndə.
Mənim ötkün səsimdən,
Ney olsam, nəfəsimdən.
El sədəfdir, sən inci,
Pis günümün sevinci.
Yanğın vardır suya get!
Toydan çıxdın toya get!

Toğlular kəsilməmiş, bir soyhasoydur,
Bu necə büsətdir, bu necə toydur?
Canım, çalan hanı, oxuyan hanı?
Kəsalət qaplayır burda insanı.

Yerində buz kimi donmuş qonaqlar,
Şəklənmiş mollaya sarı qulaqlar.
Deyir Molla Nəcəf Tanrıdan, dindən.
Yeddi qat fələkdən, yerin dibindən,
Əlinin, Vəlinin şücaətini,
Həsənin, Hüseyinin müsibətini,
Sayır ağladıqca yaxıcı səslə,
Məclis də dinləyir onu həvəslə.
– Başımız getdi ki, ağzı yumulmuş...
Hardan gəlib çıxdı bu qara bayquş?
Cana doyduracaq bizi axırda,
Altdan-altdan bizə hələ baxır da,
Sanki marıtlayıb oğru bir pişik.
Biz toya gəlmişik, yasa gəlmişik?
– Ay qız, yum ağzını, eşidər.
– Burax!

Uzun danışmasın bəlkə bu sarsaq.
Bu necə toydur ki, deyib-gülən yox?
Can kimi sallanıb bir süzülən yox?

Qızlar böylə deyir. Eyni zamanda,
Hirsindən qovrulur gənclər bu yanda.
Mollanı duymayı, neyləsin çoban,
Zorlamı ağlasın zavallı insan?
Buna qurddan danış, qoyundan danış,
Başına gətirilən oyundan danış.
Nağıl aç köpəklə qurdun bəhsindən,
Danış sahiblərin haq kəsməsindən...
Danış yalnız keçən gecələrindən,
Anlasın dərindən, duysun dərindən.
Onun düşündüyü həyatı çağır,
Çıx, dağlar başından bayatı çağır.

Aşıq məclisinə çağır çobanı,
Ömrü yalnız keçən fağır çobanı.
Gəl, mənim dağımdan, dərəmdən danış,
Əslinin yolunda Kərəmdən danış.
Ürəyi kövrəlib, gözləri dolsun,
O da xəyalında yansın, kül olsun!

Budur, gənc aşığım girdi içəri,
Bərəldi molların paxıl gözləri.
“Bəli, bəli” deyib kəsdi sözünü,
Suçlu adam kimi boğdu özünü.
Yığıb əbasının ətəklərini,
Zillədi bir səmtə bəbəklərini.
Dinib danışmadı tutulduğundan,
Çıxınca aşığın saz qoltuğundan
Dəyişdi qəlblərin həyəcanları,
İrişdi canana sanki canları.

Biri

Aşıq, boş durmağın vaxtı deyildir,
Çalış, öz gücünü bu toyda bildir!

Duman

O şənlikdə, bu şənlikdə
Şirin-şirin dil mənimdir!
Ötmə, bayquş, çəmənlikdə
Mən bülbüləm, gül mənimdir!

Sənsiz könlüm ağlar mənim,
Göz yaşlarım çağlar mənim,
Fərhad olsam, dağlar mənim,
Məcnun olsam, çöl mənimdir!

Duman uymaz sarsaq sözə,
Məhəl qoymaz axmaq sözə,
Kim nə deyir bu sağ sözə,
Mən elinəm, el mənimdir!

Könül dənizləri dalğa-dalğadır,
Sanki sazın səsi bir qasırgadır;
Yelkən xəyalları almış önünə,
Sürür bir əsrarlı sonsuz ənginə.
Bu coşqun səsləri eşitməyən yox,
Bizdə, bilən bilir, bu səslər ən çox
Oyadır eşqini ölümsüzlüyün,
Həyatda bir qədər olunca küsgün.
Bu səslər ürəyin ovunsun deyə,
Sürükləyir bizi əbədiliyə.
Bir də saz əzəli sənətimizdir,
Elin ruhu kimi səsi təmizdir.
Bunu saz səsinə dalanlar bilər,
Aşıqla baş-başa qalanlar bilər.
Ay keçir, il keçir, dolanır zaman,
Düşməyir kimsənin dilindən Duman.
Cana can eşidir o hər tərəfdən.
Kənd soyumuş kimi Molla Nəcəfdən,
Hörməti azalır el arasında,
Təkdir bayquş kimi xarabasında.
Evindən yığılıb gecə söhbəti,
Onun danışığı, bunun qiybəti.
Deməyir Kərbəla müsibətindən,
İndi insanların məhəbbətindən,
Qəlbindən dəm vuran Aşıq Duman var,
İndi hər yığnaqda saz var, kaman var.

El də duyur, görür özünü bunda,
O, can çürütmüşdür sənət yolunda!
Şeirdir ömrünün şirin laylası,
Şeirdir düynü, şeirdir yası.

Məndən sormayınız nəçidir Nəcəf,
Burda olmalıyam bir az bitərəf:
İşi, bilən bilir, miras yeməkdir,
Ara çaxnaşdırıb yalan deməkdir.
Fikri hər gələni qələmə vermək,
Pulunu gizlicə sələmə vermək.
Qışın çilləsində gəlir yazlığı,
Xalqa bəlli deyil danosbazlığı.
Buğdası anbarda bir neçə xalvar,
Zahirdə dövlətdən, maldan nəyi var:
Bir qarğı qələmi, bir qələmdanı,
Əlvən mürəkkəbi – göyərçin qabı.
Kaftar dərisinə duadır yazır,
Hər gün xəyalında bir qəbir qazır.
Ona söhbət açın elin şərindən,
Xoşdur vay xəbəri toy xəberindən.
Onun yasdən-yasa çəkilir adı.
Gözəllər telinə yazaraq cadı,
Yazıq ərəkəklərə qurd yağı sürtür,
Hər açıq dəliyə başını dürtür.
Oxuyur arpaya ürəkdən isim,
Düzür hər küpəyə bir dürlü tilsim.
Durmuş fırlıdaqda xalqın başında,
Piylənmiş göbəyi xeyrat aşında.
Yamandır son zaman Nəcəfin halı,
Dumanın hər yerdə ötkəm xəyalı

Çıxaraq yoluna bir əngəl kimi,
Durur qarşısında bir heykəl kimi.
Bu qara paltarlı, ağ başlı şeytan,
İtirmiş başını öz qorxusundan.

III

Qarlı, fırtınalı bir qış axşamı,
Sərinin atası yazıq Bayramı
Salmış Molla Nəcəf dili altına:
– Bir yazığın gəlsin öz övladına,
Söylə, zurnaçıya qız verilirmi?
Bütün çalğuların kimsə bilirmi
Günah olduğunu? Cavab ver, cavab!
Özünə yaraşan bir kürəkən tap!
Ağzından süd iyi gələn bir uşaq,
Arvad saxlayacaq? Axmaqsan, axmaq!
Qızının layiqi ağa Dadaşdır.
Varlıdır, səxidir, hər yerdə başdır.

Bayram

Qızın meylini də sormağ gərəkmi?
Kim bilir, Dadaşı istəyəcəkmi?
Onun istədiyi, mənəcə, Dumandır.

Nəcəf

Kökündən kəsərək atmaq asandır
Bir dal ki, sallana çölə divardan,
Qan çıxır o dalın verdiyi bardan.
Bir də ki, sən fağır, o, qolçomaqdır;
Verməsən, bir əngəl çıxaracaqdır.

Bayram

Xoşdur iki başdan olsa məhəbbət,
Bir başdan olursa, olur əziyyət.
Bir də hampa Dadaş bizdən uzaqdır;
Dadaş sərt adamdır, Sərin uşaqdır.
Eh, görək nə olur!..

Nə olacaqdır?

İşlər öz yoluna qoyulacaqdır.
Budur, Molla Nəcəf qarlı yolları
Qovdurub atını, eyləmiş yarı.
Gedir görüşməyə hampa Dadaşla,
Gedir məsləhətə min bir təlaşla.

Eşib bığlarını Dadaş inləyir,
Hirsindən qovrulub qəlbi inləyir.

Dadaş

Məni rədd eyləmək, cürətə bir bax!

Nəcəf

Qaçırmaq gərəkdir, qızı qaçıрмаq!!
Yoxdur bu işlərin başqa çarəsi,
Yoxsa kəndimizin o mehparəsi
Qismət olmayacaq sənə, yaxşı bil,
Ya da, Bayram kişi qız verən deyil.

IV

Camaat yuxudan erkən ayılmış;
Bəs bu xəbər nədir kəndə yayılmış?
Deyirlər: “Bu gecə bir atlı dəstə
Tökülmüş qəflətən Xələncin üstə.

Bir qız qaçırmışlar? Kimin qızını?
Aşığın mehriban adaxlısını,
Sərini, Sərini..." Nə yaman xəbər!

Nəcəf götürmüşdür yaxşı ölçülər,
Çağırıb Dumana verir məsləhət:

Nəcəf

Al bu tapançanı, cəsərlə get!
Öldür düşməni, çıx bu ölkədən,
Bəlkə təmizlənsin adın ləkədən.
Hər yetən namusun qədrini bilməz,
Anadan keçilər, yarıdan keçilməz.
İnsanın qeyrəti hər şeydən başdır,
Sərini qaçıran hampa Dadaşdır.

Duman

Quşçulu Dadaşımı?

Nəcəf

Bəli, quşçulu.

Duman

Ah, sən... Bihəya, binamus oğlu!

Nəcəf

Topla hövsələni, ağır ol bir az!
Özünü üzməklə heç bir şey olmaz.

214

Dadaşın əlində adaxlın əsir,
Bu halın hər kəsə etməkdə təsir.
Bu axşam Xələnci tərək elə, get, get,
Harda düşməni görsən, həlak et!

Dərd boğur, öldürür qoca Bayramı,
Getdi son ümidi, son sərəncamı.
Əməl bəslədiyi bir qızı vardı,
Onu da qaçırdı Dadaş apardı.
"Bir daha yaşamaq mənə ölümdür,
Bu nə vəhşilikdir, bu nə zülümdür?" –
Deyərək ağlayır zavallı Bayram.
Kimi var, Dadaşdan alsın intiqam?!
Yalqızlıq... Hər dərdədən bu dərd yamandır!
Qohumu-qardaşı ancaq Dumandır.

O kimdir, bu gecə atın belində,
Xızı dağlarının qarlı çölündə
Yol kəsir ən iti bir xəyal kimi,
Əyilir, düzəlir beli dal kimi?
Sınırlı sovuruq, acıqlı çovğun
Onun duyğusuna, fikrinə uyğun.
Bir bax, mina kimi donuq göylərə,
Sınıb parça-parça tökülür yerə.
Yel əsir, qar yağır, qaranlıq yağır,
Nədir təbiətdə bu çığır-bağır?!
Onun bu qaçmadan nə dərdi varmış?
Gözündə qorxu yox, yaman çaparmış.
O çapır, qəlbində çılğın həvəslər,
Köhlənin ağzından çıxan nəfəslər
Havada buzlanır qırovlar kimi;
Köhlənin gözləri alovlar kimi.

215

O da külək kimi sovurur qarı,
Dərin dərələrdən çıxır yuxarı.
Qoy çapsın atını, intiqam alsın,
Qarı düşməni yenib, kam alsın”
Kəndin mollası da ona “get” demiş,
“Get öz düşməni həlak et!” demiş.
O gedir, o çapır, o baxan deyil,
Kəlləsinə vuran qara qan deyil,
Qəlbinin qırılmış ilk sevdasıdır,
O bütün varlığa indi asidir.

İndi aşığının günahsız yarı,
Qolçomaq Dadaşın qabalıqları
Qəhrində əriyib sönür şam kimi,
Səhəri dumanlı bir axşam kimi...
Onu istəmədən gətirmiş Dadaş,
O zaman qiyamət edirmiş Dadaş.
Analar əlindən fəryada gəlmiş,
Bacılar diz çöküb, imdada gəlmiş.
Kimsəyi saymamış, vurmuş-dağıtmış,
Başları bədəndən qoparıb atmış.
İndi də aşığın qıymış yarına,
Keçirmiş Sərinin ixtiyarına.
Dadaşın evində Sərin əsirdir,
Bu ev nəzərində zindanla birdir.
Şənlikdə olsa da, qəlbi bağlıdır;
Bağrı lalə kimi qara dağlıdır.
Köküs qəfəsində kədərli bir quş
Döyünüb, çırpınıb artıq yorulmuş,
Dumanın Sərinin burada təkdir,
Qəlbi zəncirdədir, dili gödəkdir.

Xızının üstündən görünür Quşçu,
Dağların başında bir kənddir ki, bu,
Bu saat qar basmış görünməyir heç;
Nolur, gözəl bahar gələcək er-gec.
Yenə şənlənəcək dağlar, dərələr,
Nə borandan əsər, nə qardan əsər.
Aləm məst olacaq gül qoxusundan,
Hər şey oyanacaq qış yuxusundan.
Sərinin bəxti də oyanacaq mı?
Altun şəfəqlərə boyanacaq mı?

Duman gecə yarı Quşçuya girdi;
Güclü qar sovurur, külək əsirdi.
Gəldi bir komanın önündə düşdü,
Yoldaşı Aydınla aşiq görüşdü.
– Bu gəlişim sənə bəllidir, Aydın...
Şübhəsiz, yerimdə sən də olaydın,
Alardın Dadaşdan öcünü, əlbət,
O mənə göstərdi gücünü, əlbət.
Mən də öz gücümü göstərəcəyəm;
Onun bu zülmünə son verəcəyəm!
O mənim sonamı qapdı gölümdən.
İndi hampa Dadaş mənim əlimdən
Bir dağ olsa belə qurtula bilməz!
Allah da bilir ki, bu dərd çəkilməz!
Mənim qız Sərinin gəlin olsa da,
Bu dərdi daşımaq çətin olsa da,
Əzrayıl hökmü var könlümdə mənim,
Dadaş ölməlidir əlimdə mənim! –
Deyə səhər tezdən Duman geyindi,
Quş kimi sıçrayıb atına mindi.

Hər tərəfdə boran, hər tərəfdə qar,
Uçuşur qanında odlar, alovlar.
Ağzında natamam söz qırıqları,
Boğulur qəlbində hıçqırıqları.
Şərəfi tarimar, qəlbi tarimar,
Üzündən, gözündən ehtiras damar!
Dadaş atlı gedir aşağı kəndə,
Gedir kəndliləri salmağa bəndə.
Gedir verilməyən səlām dalınca,
Gedir, lakin onun ədəm dalınca.
Bu işdən Dadaşın xəbəri yoxdur,
Üzündə bir təlaş əsəri yoxdur.
Budur, qarşıladi onu bir nəfər,
Qorxudan Dadaşı basdı vəhmələr.
Əl atmaq istədi yanına, ancaq
Duman "Al!" deyərək açıldı çaxmaq.
Dadaş at üstündən özünü atdı,
Duman "Al" deyərək bir də boşaltdı.
Dadaş səndəlyib yığıldı yerə,
Vəhşi gözlərini yumdu göylərə.

Duman kəndə tərəf atını çəkdi;
O indi Sərinə yetişəcəkdi.
Sərinin Dadaşdan xəbəri yoxdur,
O ürəyi daşdan xəbəri yoxdur.
Bir dustaq nə bilir çöldə nələr var?
İndi əlçim-əlçim təpələyən qar
Bürümüş Dadaşı bir kəfən kimi.
Dumanım Quşçuya yetişən kimi
Aydınla bir qədər edib məsləhət,
Sərinə yanına gətirdi xəlvət.

Duman

Sərin, danış, Sərin! Ah, sənmi gəldin?
Ulduzdanmı düşdün, göydənmi gəldin?
Mehriban nişanlım, göyçək nişanlım,
Vəhşi ceyran kimi ürkək nişanlım,
Tuzağın necədir, genişmi, darmı?
Burdan qurtarmağa ürəyin varmı?

Sərinin əndamı əsdi yel kibi;
Döndü göyərçinə, titrədi qəlbi.
Əydi gözəl-gözəl qərib başımı,
Süzdü gözlərinin büllur yaşını.
Köksü dalğa kimi qalxıb enərək,
İpək kiprikləri incilənərək,
Sızladı ürəyi bir kaman kimi,
Dağınıq saçları bir duman kimi...

Duman

Gedirsənmi?

Sərin

Aşiq, bu nə sorğudur?
Mənim də ən böyük diləyim budur.
Ancaq qorxuram ki, bir əngəl çıxar.

Duman

Bu fikri könlündən, Sərin, gəl çıxar!
İndi hampa Dadaş qar altındadır,
Buzlanmış qarların alt qatındadır.

Sərin

O, səhər getmişdi aşağı kəndə.

Duman

Bəli, vurdum onu yoldan keçəndə.
Bu gecə gedirik, kimsə bilməsin,
Bura gəlməyin də hiss edilməsin.

Sərin

Hara gedəcəyik?

Duman

Yaradan bilir.

Neçin gözlərindən yaşlar sərpilir?
Dağlara, daşlara, çöllərə doğru;
Burdan uzaq-uzaq ellərə doğru.
Qalın meşələrin, boz dumanların,
Kahların, suların və yarıqların
Qoynunda Tanrının azmıdır yeri?
Dəyərmə görməyə bu dinsizləri?

Hər iki mehriban Xələncə çatdı;
Aşığım ölmədi, diri qayıtdı.
Düşünə düşmədi molla'nın bu iş,
Dedi: "Zalım oğlu yamanca şeymiş!"
Dedi: "Nə eybi var, gedər sürgünə,
Bir ölümdən daha betər sürgünə.
Nə qədər soyuqdur darısqal qəbir,
O qədər soyuqdur o geniş Sibir".

"Duman, doğrudan da cəsarətin var,
Qüvvətin, qüdrətin, məharətin var.
Bil ki, şəriətlə qız Dadaşındı;
Neyləyim, sən də can yoldaşındı.
Sizə kəbin kəsmək doğru deyildir,
Burda etməlisən azacıq səbir", –
Deyərək, Dumanı rahat edərəkən,
Yazdı pristava bir kağız erkən.

Baxınız, Quşçuda böyük bir təlaş...
Duman tərəfindən vurulmuş Dadaş.
Mahal pristavı, şişman kəndxuda,
Dadaşın qardaşı, qohum-əqrəba.
Sürdülər atları Xələncə sarı.
Acıqlı gözləri, sərt baxışları
Yanırdı, cəhənnəm kimi yanırdı,
Hirsli ürəkləri alovlanırdı.
Duman tutulmuşdur, qoca Bayramın
Koması önündə kinli bir yığın.
Dadaşın qardaşı çıxmış özündən,
Gəlir qan qoxusu hər bir sözündən.
Bayram dil çıxarıb yalvarır ona:
– Uşaqdır, Sərinə bağışla mana.
O qız xaylağıdır, günahi varmı?
Tifil bir insanı vurmaq olarmı?
Təkəm, Sərinədir ümidim ancaq;
Məni öldürünüz Sərinədən qabaq!
Pristav qabağa atılıb həməni:
– Canım, ölmüşləri öldürməklə sən
Adını batırma, bəri gəl, bəri,
Vurub zingildətmə bu köpəkləri, –

Deyərək, Bayramdan həzər etdilər,
Aşığı qabağa salıb getdilər...

Mehriban aşığım, hara gedirsən?
Hansı iqlimlərə səfər edirsən?
Neçin, neçin sənin bağlıdır qolun?!
Uzaqmı səfərin, uzunmu yolun?
Bizim dağlarımız qalsa Dumansız,
Olmazmı nəşəsiz, olmazmı cansız?!
Sənin bu firqətin kədərli dir çox,
Dalınca su atıb, güzgü tutan yox!
Lakin hönkür-hönkür ağlayır bir kənd,
Kəsilməmiş ruhları ney kimi bənd-bənd.
Çox keçmədən yenə gələcək bahar,
Əriyəcək qarlar, coşacaq sular.
Onlar da səninchün ağlayacaqdır,
Lalələr köksünü dağlayacaqdır.
Dərgin bənövşələr boynu burulu,
Əlvan çiçəklərin gözləri dolu,
Onlar da jalədən yaşlar tökəcək,
Quşlar ağaclarda fəğan çəkəcək.
Güllərin üstündə bülbülün ahı
Şeh kimi donacaq hər yaz sabahı.
Sular daşdan-daşa başını vurub,
Söyüdlər küsküncə boynunu burub,
Hicran dumanları çöküb dağlara,
Həsət kölgələri düşüb bağlara,
Əsrarlı ormanlar düşünəcəkdir,
Qəlbi buludların döyünəcəkdir.
Gecə ay doğacaq, rəngi sapsarı,
Göylərin sayrışan şux ulduzları

Buluddan buluda süzüləcəkdir,
Sənsiz taqətləri üzüləcəkdir!
Düşərkən gecələr bu yerdən qaçaq,
Günəş yaxasını yırtıb çıxacaq.
Göylərin yolçusu durna qatarı
Süzəcək süzdüyün dumanlıqları.
Tərənlar qonaraq daşlı dağlara,
Kəkliklər yığışib gur bulaqlara.
Sonalar çaylarda səni anacaq,
Yanacaq, hamının içi yanacaq.
Sızlayıb axacaq yetim dərələr,
Səni axtaracaq bu mənzərələr...

– Getdi, yaman getdi, dərbəder oldu;
O çox zaman mənə dərdi-sər oldu.
On il! Bir igidin ömrüdür on il.
O ki, bir də geri qayıdan deyil, –
Deyə Molla Nəcəf gülümsəyirdi,
Ötürüb köksünü “Getdi!” deyirdi.

Ey baba torpağı, ey köhnə Bərmək!
Çətindir şerimdə ruhunu görmək.
Sənin də hər dağda bir macəran var,
İşıqlı baxtın var, sönən çıran var.
Ömrün səksəkəli keçən uyqusu,
Yaşayış həvəsi, ölüm qorxusu,
Sənin də çəkdiyən ağır zülmələr,
Haqsız işgəncələr, haqlı ölümlər.
Sənin də içdiyən qan piyaləsi,
Qulaq asmadığın bacı naləsi.

Sənin də qaynayan ehtirasların,
Bitib tükənməyən uzun yasların,
Yarımqıq toyların, düyünlərin var,
Ağır qandalların, sürgünlərin var.

V

Bu dağlardan Duman getdi,
Yaman gəldi, yaman getdi.
Kim bilir ki, indi harda,
Hansı uzaq bir diyarda
Yastığı buz, döşəyi qar,
Qapısını tufan açar.
Ata, ana, qardaş, bacı
Yol gözləyir acı-acı,
Hamı küsmüş sevincinə,
Ana dönmüş göyərçinə.
Yol üstünə qonar, ağlar.
Dərdlərini sanar, ağlar
Gələn çoxdur, Duman yoxdur,
Gəlməyinə güman yoxdur.
Hələ Sərin, hələ Sərin,
Ürəyində dərdi dərin.
Canı tordur, özü avçı,
Savçı gərək burda, savçı!..
O zamandan üzü gülməz,
Tor çürüyür, tər lan gəlməz.

Ağlama, ağlama, Sərin, ağlama!
Gününü xoş keçir, qara bağlama!
Böyük bir sabaha bəslə umudlar,
Nədəndir başında oynar buludlar?

Gözündən mirvari yaşları süzmə,
Dumandan boş yerə əlini üzmə!
Ya bu gün, ya sabah gələcək Duman,
Dumanın gəldiyi yollara qurban!
Gələcək, səsində ellərin səsi,
Dağların, daşların, sellərin səsi.
Gözdən getməyəcək bir xəyal kimi,
Uçacaq dağlarda bir qartal kimi.
Gələcək, qəlbində yeni duyğular,
Yeni döyüntülər, yeni arzular.

Bayramdır – çarlığın üç yüz illiyi,
Hər yanda vəhşətin əzazilliyi.
Bu gün səadətə bir qara gündür,
Bu gün fəlakətə toydur, düğündür.
Tikənlər açılıb, çiçəklər solmuş,
Qonmuşdur bülbülün yerinə bayquş.
Bu gün ümidlərin söndüyü gündür,
Şərbətin ağıya döndüyü gündür.
Kamanlar ürəkdir, ürəklər kaman,
Ölüm hökmürandır, zülüm qəhrəman.
Bu gündən zəncirlər döyülmüş mətin,
Sağlığın əsli yox əminlik çətin.
Cəhlin əllərində qılınc görürsən,
Ağlın ayağında qara bir tikən.
Ayaqlar altında sərt bir uçurum,
Başların üstündə toz, duman, qurum...
Bayramdır – çarlığın üç yüz illiyi,
Hər yanda vəhşətin əzazilliyi.
Duman bu bayramda azad olundu,
Quş qəfəsdən uçub çəmənə qondu.

Bir gün Duman gəldi çıxdı,
Yenə işi aşılıqdı.
Nə işi var onda-bunda,
Bir sazı var qoltuğunda.
Qəlbi sədəf, sözləri dür,
Dinləyəni düşündürür.
El içində adı şirin,
Söhbətinin dadı şirin,
Candan keçir bu məclisdə,
Bu məclisdə, o, məclisdə.
Sözündə yox saxta, boya,
Toydan çıxıb, gedir toya.
Eşqə gəlir, coşa gəlir,
Söylədiyi xoşa gəlir.
Uşaq kimi özü oynaq,
Sazı oynaq, sözü oynaq.
Birdən keçir saz boynuna,
Heyran qalır baxan buna.
Sinəsi dəftər kimidir,
Sözləri xəncər kimidir.
Cahan onda, can ondadır,
Tor onda, tərlan ondadır.
Hər sorğuya cavabı var,
Hər ürəyə xitabı var.

Ayrılıq aradan çıxıb sovuşmuş,
Dumanım Sərinə artıq qovuşmuş.
Fəqət bu vüslətdə bir acılıq var,
Xəzan bağçasından bir dərdli ruzgar
Keçib inildərkən, solğun bir budaq,
Yaxud çatır-çatır yanıb bir ocaq

Sızlarkən, ağlayıb Duman hönkürür,
Sanır ki, bu saat Sərin öksürür.
Dumanın Sərinə vərəmli, əvət,
Yemiş ürəyini çəkdiyi həsrət.
Sormayın, Sərinə incitdilərmi?
Sərinin çəkdiyi başa gələrmi?!
Uzaq təbiətdən, uzaq günəşdən,
Uzaq ürəyində yanan atəşdən,
Sevərkən duyduğu sevdadan uzaq,
Dirilikdən uzaq, dünyadan uzaq,
Hər göz qədəhindən bir zəhər içdi,
Hər zaman üzündə ağladı, keçdi.
Onun siyah saçı buludlar kimi,
Sürdü gəncliyini ixtiyar kimi.
Uzun illər boyu acı qorxular,
Dərin faciələr, ağır uyqular
Onda, zavallıda can qoymamışdır,
Solğun yanağında qan qoymamışdır.

VI

Bu axşam Nəcəfə qonaqdır Duman,
Yenə söhbət gedir dindən, Tanrıdan.
Məclisdə Xələncin ağsaqqalları,
Ruhlarda qiyamət ixtilalları.

Nəcəf

Duman, burax sazı, deyirəm burax!
Yamanca sənətdir bu, gözdən iraq.
Neçə yol demişəm, deyirəm yenə;
Çox da bu dünyanın uyma rənginə.

Düşün, bu sənətin yaman sənətdir;
 Bu sənət Tanrıya bir məsiyətdir.
 Bundadır çəkdiyin bunca müsibət,
 Ver sazın yerinə ruhana ziynət.
 Qorxun yoxmu sənin məhşər günündən?
 Bu şeytan işini burax bu gündən;
 Bir az da axirət qayğısına qal,
 Peyğəmbər demişmi Quranda saz çal?
 Onda ki, mizrabı telə vurursan,
 Əlinin üzünə sillə vurursan.
 Mən bilirəm sənin gözəl təbin var,
 Hərgah ürəyində bir mətləbin var,
 Otur mərsiyə de məhərrəmidə,
 Cəhənnəm qəmi də, cənnət qəmi də
 O zaman büsbütün fikrindən çıxar;
 Onsuz da behiştə nə istəsən var:
 Mehtab, rübab, çəmən, min bir fəriştə,
 Kim getmək istəməz belə behiştə?!
 Büllur qədəhlərdə şərab dalğası,
 Eh, bu dünya nədir, sərab dalğası.
 Keçək cəhənnəmə, "ləzzət" burda var!
 Bir yanda əjdaha, bir yanda şahmar.
 Qızgın alovların qələyanları,
 Əməlləri saleh olmayanları
 Orda özün kimi üryan görərsən,
 Qaynar tiyanlarda büryan görərsən.
 Yasaq əməllərdən qəlbin pak olsun,
 Yaxan haqq yolunda çaki-pak olsun!
 Burax, Duman, burax büt-pərəstliyi,
 Bu məlun sənəti, bu sərməstliyi!
 Ürəyin Tanrıdan nəyə xalıdır?
 Bu şeytan əməli qırılmalıdır!

Bir qoca

Aşiq, gözəl düşün, molla haqlıdır,
 Onun bu sözləri çox maraqlıdır.
 Oğlum, sənin hələ doludur başın,
 Qiyamət günündən yoxdur təlaşın.
 Bizim dövrümüz qəflətlə keçdi,
 Məsiyətdə keçdi, zillətdə keçdi
 Çıxdıq anlamadan haqqın yolundan,
 Qaçdıq şəriətin qaravulundan.
 Nəcəf deyən kimi, bu sazı unut,
 Namazını qılıb, orucunu tut.
 Bizim boynumuzda günah bir yığın,
 Barı olsun sənin o dünyalığın.

Nəcəf

Bir də eləyirəm məsləhət sənə:
 Burda dar keçəcək məişət sənə.
 Yenə düşmənlərin axtarır məqam,
 Qorxuram alalar səndən intiqam.
 Yığış, get şəhərə, yoxsa Dadaşgil
 Əl çəkib yaxanı buraxan deyil.

Dumanın məclisə: – Çox gözəl! – deyə
 Başladı ürəyi bərk döyünməyə,
 Boynunu buraraq çıxdı dışarı.
 Gecənin son bahar qaranlıqları
 İçindən keçərək evə yetişdi,
 Özü bilməyirdi bu iş, nə işdi.
 “Şəhərə getməkmi?” – soraraq Duman,
 Düşünür qəlbində...

Ey aşiq, dayan!
Şəhərdə işmi var? Şəhər müztərib;
Dolaşib şəhəri sən qərib-qərib,
Qara qış qapını aldığı zaman,
Boran pəncərəni çaldığı zaman,
Şaxtalar havanı qoyunca darda,
Sular asılırkən navalçalarda,
Qara, sıxıntılı gecələr boyu,
Almaq istədiyən şirin yuxuyu
Vurub dağıdacaq bir qarlı çovğun,
Ərşə çəkiləcək soyuqdan yuxun.
Dişin bir-birinə çarpıb dəyincə,
Gömgöy ayaqların gizildəyincə,
Bir odun parçası tapmayacaqsan.
Orda da bir yuva yapmayacaqsan!
Yapsan da vücudun mərmərlənərkən,
Onu pəncərəndən içəri girən
Gecə nurlarilə canlatmaq olmaz,
Dərdini deməklə anlatmaq olmaz!

Çəkilib xəlvətə Duman ağlayır,
Sanki dağ döşündə duman ağlayır.
Ağlayır, Sərinə çünki can verir,
Məhəbbət yolunda imtahan verir.
– Bağışladı sizə ömrünü Sərin, –
Derkən molla Nəcəf, ürəkdən dərin
Bir ah çəkib Duman, qəlbi sıxıldı,
Özündən gedərək yerə yıxıldı.

Köhnə məzarlıqda bir ağlaşma var,
Qazılır ortada bir dərin məzar.
Çəkdiyi dərdləri, müsibətləri,
Uzun həsrətləri, məşəqqətləri

İndi yerli-dibli unutmuş Sərin;
Ölüm dərmanıdır ağır dərdlərin.
Həmən molla Nəcəf, ağ başlı şeytan
Oxuyur əlində bir zərli Quran.
Dumansa ağlayır səssiz kənarda,
Sərinin xəyalı batır sularda:

“Yenə könül düşdü dərdə,
Böylə imiş yazım mənim.
Uçdu getdi, daha bir də
Qayıtmaz şahbazım mənim!”

Məni hicran aldı yenə,
Yanar oda saldı yenə,
Ürəyimdə qaldı yenə
Sözüm mənim, arzum mənim!

Duman deyər, haqqa sığın,
Onsuz heçdir insanlığın.
Günahım var yığın-yığın,
Qoy qırılsın sazım mənim!”

Deyə, ürəyində aşiq yanırıdı,
Yandıqca gözləri yağmurlanırdı.

VII

O, yatmaq istəyir, yata bilməyir,
Bir xəyal gözündən heç çəkilməyir, –
Mollanın Tanrıya yaxın xəyalı.
Düşünür yataqda, dəyişir halı,
Bir zindan kəsilmiş ruhuna dünyə,
Gəmirir beynini bir qara xülya.

Payız küləyi də döyür qapını,
 Bir əl ürəyinin qırır sapını.
 Vəhmə basır onu, tər basır onu,
 Ağır düşüncələr əzir ruhunu.
 Qalxaraq yandırır qara çırağı,
 Qorxusundan əsir əli-ayağı.
 Divardakı saza ilişir gözü,
 "Doğrudur, doğrudur, mollanın sözü.
 O mənə çox demiş, çox söyləmişdir,
 Bu haqqa üsyandır, bu, günah işdir", –
 Düşünüb xəyala dalır bir ara;
 – Bir də, bir də mənə Sərindən sora,
 Ürəkdən çıxmayan söz nə gərəkdir?!
 Söhbət nə gərəkdir, saz nə gərəkdir?! –
 Deyə alıb sazı dışarı çıxdı,
 Onun xəzəl kimi rəngi qaçıqdı.
 Sanki işləmişdi böyük bir günah,
 Qopdu ürəyindən bir yanıqlı ah.
 Daldan qopan sarı bir yarpaq kimi;
 Alışdı gözləri bir çırağ kimi.
 Bir göylərə baxdı, bir saza baxdı,
 Ruhunda bir acıq şimşəyi çaxdı.
 Üzündə, gözündə dərin bir həzər,
 Baxıb saldı saza acı bir nəzər.
 "Doğrudan beləmi? Saz yasaqmıdır?
 Yarın sorğu-sual olacaqmıdır?
 Əlbəttə, olacaq, buna sözmü var?" –
 Başında dolaşır böyük suallar,
 Gözündə cəhənnəm-cənnət qorxusu,
 İnkirin-Minkirin çətin sorğusu...
 Amandır, sazını sındırma, aşiq,
 Onu bir yar kimi bağrına bərk sıx!

Səni aldatmasın sözü mollanın,
 Səni götürməyir gözü mollanın.
 O, xalqın ruhudur, ona toxunma,
 Elin təmiz duyğusuna toxunma!
 Ürək telləridir onun telləri,
 Güldürən, ağladan odur elləri.
 Xəstələr can bulur onun səmindən,
 Bir şafəq süzülüb hər nəğməsindən,
 Qaranlıq ruhları işıqlandırır,
 Hər sönük baxışda bir od yandırır...
 Həyatın ahəngi ahənginlə bir;
 Düşün ki, mollanın gördüyü tədbir
 Həm sənə, həm elə böyük ziyandır,
 O gözəl sazını qırma, amandır!
 Onu "Qır!" deyəninin insafı yoxmu?
 Bu yazıq ellərə bir saz da çoxmu?!

Tutub əldə sazı düşünür aşiq,
 Onun ruhu kimi gecə qaranlıq.
 Anlaya bilməyir öz kədərini,
 Ay yırtır gecənin ətəklərini,
 Sazın üzərinə bir işıq düşür.
 Aşiq baxır saza, üzü pörtüşür.
 Ağacla səslənir, küləklər əsir,
 Baxıb donuq-donuq, onu dərd kəsir.
 Xışıldayan dallar deyir: "Xoş deyil,
 Mollanın öyüdü sənə boş deyil".
 "Boşla başındakı bu düşüncəni,
 Aldatmasın qara fikirlər səni!" –
 Səslənərək keçən yaxındakı çay
 Axıb şırıl-şırıl deyir ki: "Hay, hay...
 O gözəl sazını qırma, xoş deyil,
 Mollanın öyüdü sənə boş deyil!"

Göyün qapıları açılır tay-tay,
 Göstərir üzünü sarı saçlı ay.
 O da sanki ona gülüb çəkilir,
 Aşığın gözləri saza dikilir.
 Xayır, o saf qəlbli, məhzun xəyallı
 Aşığım bu saat qəmli, mələlli.
 Sazı sındıracaq bir ahla gəlmiş,
 Fəqət ruhunda bir əziz titrəyiş,
 Onun qarşısında bir iri daş var,
 Uçur gözlərində qorxunc xəyallar.
 Sındırmaq istədi, yenə bir sual
 Gözündə, könlündə dayandı dərhal:
 "Neçin!" Neçinlərə artıq mähəl yox.
 "Sənin günahın çox, məsiyətin çox". –
 Düşündü bir qədər, daldı bir qədər,
 Qəlbində qorxulu ağır bir kədər.
 "Eh!" deyib sazını daşlara çaxdı,
 Sonra həzin-həzin göylərə baxdı.
 Sağır göy altında gələrək vəcdə,
 Sonsuz bir heçliyə eylədi səcdə.

Ey baba torpağı, ey köhnə Bəmək!
 Çətindir şerimdə ruhunu görmək.
 Sənin də torpaqda qanayan dizin,
 Acıqlı lənətin, alovlu qeyzin,
 Şeytanın, mələyin, üzrün, günahın,
 Yer üzündə ağan, göydə Allahın
 Sənin dərd çəkən insanların var,
 Qırılan sazların, kamanların var!
 O gündən bir mahal qaldı aşıqsız,
 Könullər işıqsız, gözlər işıqsız.
 Xələncdə kədərli bir hərəkətlə

O gündən məscidə üz qoydu kütlə.
 O gündən Nəcəfin könlü açıldı,
 Gözlərdən od kimi yaşlar saçıldı.
 Nəcəfin məclisi boşaldı, doldu;
 Kəndlilər büsbütün aşıqdan oldu.
 O gündən sarıqlı çıxdı ərşəyə,
 Yaxşı rəvac tapdı növhə, mərsiyə.
 Hətta pul yığaraq, tədbir tökdülər,
 Yenidən bir gözəl məscid tikdilər.
 Ellərin şənliyi keçdi aşıqsız,
 Könullər işıqsız, gözlər işıqsız!

VIII

Uçdu oylağından tərlandı mənim,
 Çəkildi dağlardan Dumanım mənim.
 Gəldi, iş dalınca şəhərə gəldi,
 Ağır dərdlərindən xəbərə gəldi,
 İşlədi Neftalan mədənlərində.
 İşçi dostlarına günün birində
 Danışdı dərini aşığım mənim,
 Yenidən parladı işığım mənim.
 – Biçərə, sadədil, zavallı aşıq,
 Danışma bu sözü, danışma artıq!
 Mollanın sözünə niyə uyurdun?
 Niyə öz sazını daşlara vurdun?
 Məqsədi bəllidir onun bu işdə,
 Yaxşı qazanmışdır məlun bu işdə. –
 Deyərək aşığı başa saldılar,
 Yenidən Dumana bir saz aldılar.
 O gündən gəzərək elləri içində,
 Dəyişib bu uzun illər içində,

Dağlardan aşğın gəlir avazı,
İşçilər diriltdi ölən bir sazı.
Bir az, qəhrəmanım, məni də dinlə!
Mən ki, əzəl gündən dostam səninlə.
Müzlüm ümmanından çıxdın o kəndin;
Sən onu vaxtilə sevdin, bəyəndin.
Çayır quşlarına döndü düşüncən,
Sənlə faydalandı hər gəlib keçən.
Sən bunu bilmədin, sonra anladın:
Saya keçmişini söyüb, danladın.
Sonra onlar sənə gör nələr etdi;
Sevgilin də getdi, sazın da getdi.
İndi qabaqdadır yeni döyüşlər,
Çağırır sazını, səni döyüşlər!
Yenə haraylayır təbiət səni,
Həyat, mübarizə, məişət səni.
Sazını qaytardı işçilər sana,
Aşıq, oxusana, aşiq, çalsana!
Aşıq, işçilərin sazıdır bu saz,
Döyüşlərdən çıxan bu saz qırılmaz!..

EPILOQ

Mənim saz dediyim o deyil fəqət,
O təhqir olunan bir mədəniyyət,
Qırılan bir könül, dərqli bir xəyal,
İnsanın çəkdiyi dərin bir məlal,
Çeynənən bir şərəf, susan bir ağız,
Ayrılıq qurbanı – vərəmli bir qız,
Bir ana şivəni, bir el qayğusu,
Bir el şairinin təmiz duyğusu
Və onunla gedən bir öcəşmədir,
Bir quru səhradan çıxan çeşmədir.

UŞAQLAR ÜÇÜN ŞEİRLƏR

1929

COĞRAFIYA

Əhməd, Güllü, Sara, Bəbir
Dərslərini yaxşı bilir.
Bunlar üçün coğrafiya
Dərsləri bir böyük bəla...
Axır sülüs imtahanı
Gəlmiş... Hazırlaşan hanı?
Girmiş müəllim sinifə
Hamsı qalmış baxa-baxa...
Müəllim söyləyir: – Sara,
Kür nəhri tökülür hara?
– Kür nəhrimi? Ağ dənizə
Tökülmədə gəzə-gəzə.
Müəllim söyləyir: – Güllü,
Haradadır Göyçə gölü?
Güllü barmaq qaldıraraq,
Xəritəyə baxmayaraq:
– Moskvanın yanındadır –
Əhməd deyir: – Xayır, xayır,
Göyçə gölü İtaliyada...
İçində vardır bir ada.
Demək, bu da bilməyirdi,
Bəbir dəxi əsnəyirdi.
Müəllim də səslənərək,
Dedi: – Bəbir, söylə görək

Kazbek dağı harda olur?
Bəbir haman məğrur-məğrur:
– Kazbek dağı Himalaya
Dağlarının arasında
Olan böyük bir təpədir.
Hey səyyahlar gəlir-gedir.
Yoxdur çıxan zirvəsinə,
Onun qarlı təpəsinə.
– Əhməd, sən də Naxçıvanı
Haydı bizə göstər hanı?
Baxdı Əhməd xəritəyə,
Getdi çıxdı Fransaya.

Qış qocaldı, gəldi bahar,
Çiçəkləndi çəmənlər gülzar,
Güllər açdı, çiçəkləndi,
Kələbələr bənəkləndi.
Aydınlaşdı göyün üzü,
Yaşıllandı dağın düzü.
Göy üzündə uçan quşlar
Başqa yerə köçən quşlar;
Dəstə-dəstə gəlib bizə,
Səs saldılar dağa, düzə.
Tətil vaxtı gəldi, demək,
Tələbələr dincələcək.
Yayılmışdı böylə xəbər.
Amma bu il tələbələr
Çıxacaqdır səyahətə.
Uşaqlar oldu dörd dəstə.
Kür qırağın gəzdi Sara;
Bildirdi Kür axır Xəzərə.

Güllü dəxi İrəvana
Getmiş idi qana-qana.
Bilirdi ki, Göyçə gölü
Nə yerdədir bizim Güllü.
Bəbir dəxi gəzə-gəzə
Gedib çıxmışdı Tiflisə;
Gəzib gürcü torpağını
Bilmişdi Kazbek dağı.
Əhməd dəxi bir dəstəylə
Getmiş idi Naxçıvana.
Bahar gedib, gəlmişdi qış.
Hamı məktəbə toplanmış.
Əhməd, Güllü, Sara, Bəbir
Dərslərini yaxşı bilir.
Xüsusilə, coğrafiya
Dərsindən aldılar əla!

1934

ZƏHRA ÜÇÜN*

İləri qoş, iləri,
Ey mənim gözəl qızım.
Qalma həyatdan geri,
Oxu mükəmməl, qızım.

Uca dağlardan atlan,
Hər çətinliyə qatlan,
Bir quş kimi qanatlan,
Göylərə yüksəl, qızım!

Mehriban ol insana,
Bir yuxarı baxsana,
Göydən günəş, ay sana,
Eyləyir "gəl, gəl", qızım.

* Vaxtilə M.Müşfiqin şagirdi olmuş tibb elmləri doktoru Zəhra Salayeva beşinci sinifdə oxuyarkən sevdiyi müəllimlərinə xatirə üçün avtoqraf yazdırarmış. 11 mart 1934-cü ildə Müşfiq dərse gələrkən, Zəhra utana-utana ona da belə bir xahişlə müraciət edir. Müşfiq albomu gözədən keçirərək:

- Yaxşı, qızım, sən get sinif jurnalını gətir, mən də sənincün bir şey yazaram, - deyir.

Zəhra müəllimlə otağından jurnalı gətirənəcən şair bir neçə dəqiqənin içində həmin şəri yazır.

242

KİTABDAKILAR

MÜXTƏLİF İLLƏRİN ŞEİRLƏRİ

Bulud qarşısında.....	5
Gəzdiyim yerlər	6
İşçi qız	7
Qafqaz	9
Yeni mayıs.....	11
Camlar	13
Öyrəniş	14
O zaman ki.....	15
Linotip.....	17
Sən və mən	18
Sevgilər	19
Şən Tiflis	20
Əbədi sevgi	23
Şair və "canavar"	24
Sabir üçün	31
Gecə düşüncəsi	34
Ey şair!	36
"Öylə zənn etmə ki, mənim varlığım".....	37
"Uzaqdan baxarkən sənə vuruldum"	38

HAFİZƏLƏRDƏ GƏLƏN ŞEİRLƏR

Yaşa könül!	41
Küsmərəm	42
Qurban olduğum	43
Maral	44
Məhəbbət.....	45
Neçin gəlmədin?	46

243

Söylə	47
Düşdü	48
Ürək	49
Qurban	50
İşidir	51
Kimidir	52
Sevirəm	53
Sənə qurban	54
Səninçün	55
Dilbər	56
Bəxtiyar oda	57
Ona	58
Naməlum şeirlərdən parçalar	59

MƏNZUM OÇERKLƏR

Buruq adamı	65
Fantan	71

POEMALAR 1933-1936

Çoban	81
Dağlar faciəsi	119
"Mənim dostum"	137
Şölə	149
Səhər	160
Azadlıq dastanı	188
Sındırılan saz	201

UŞAQLAR ÜÇÜN ŞEİRLƏR

Coğrafiya	239
Zəhra üçün	242

MİKAYIL MÜŞFİQ

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ
II CİLD

AVRASIYA PRESS
BAKİ-2008

Buraxılışa məsul : *Vaqif Bəhmənli*
Nəşriyyat redaktoru : *Umud Rəhimoğlu*
Texniki redaktor : *Mübariz Piri*
Kompyuter səhifələyicisi : *Turab Məhərrəmli*
Kompyuter operatorları : *Maral Rəisqızı*
Asifə Əfəndi
Tural Rzayev
Korrektor : *Tofiq Qaraqaya*

"Avrasiya press" nəşriyyatı
Bakı, Mehdi Hüseyn küçəsi 1a
Tel: (994 12) 439 76 97

Yığılmağa verilmişdir 06.01.08. Çapa imzalanmışdır 17.04.2008
Formatı 70x100 ¹/₃₂ Fiziki çap vərəqi 7.75. Ofset çap üsulu.
Tirajı 1000.

6m

*Kitab "E.L." Nəşriyyat və Poliqrafiya Şirkəti MMC-nin
mətbəəsində ofset üsulu ilə çap edilmişdir*

Ünvan: Bakı şəhəri, Dərnəgül qəsəbəsi, 3105-ci məhəllə.

Tel: 562-83-03; 563-54-42.

Direktor: C.Ə. Bağirov.

46

M97